

XIII.3.4.
HIT 29-1
4

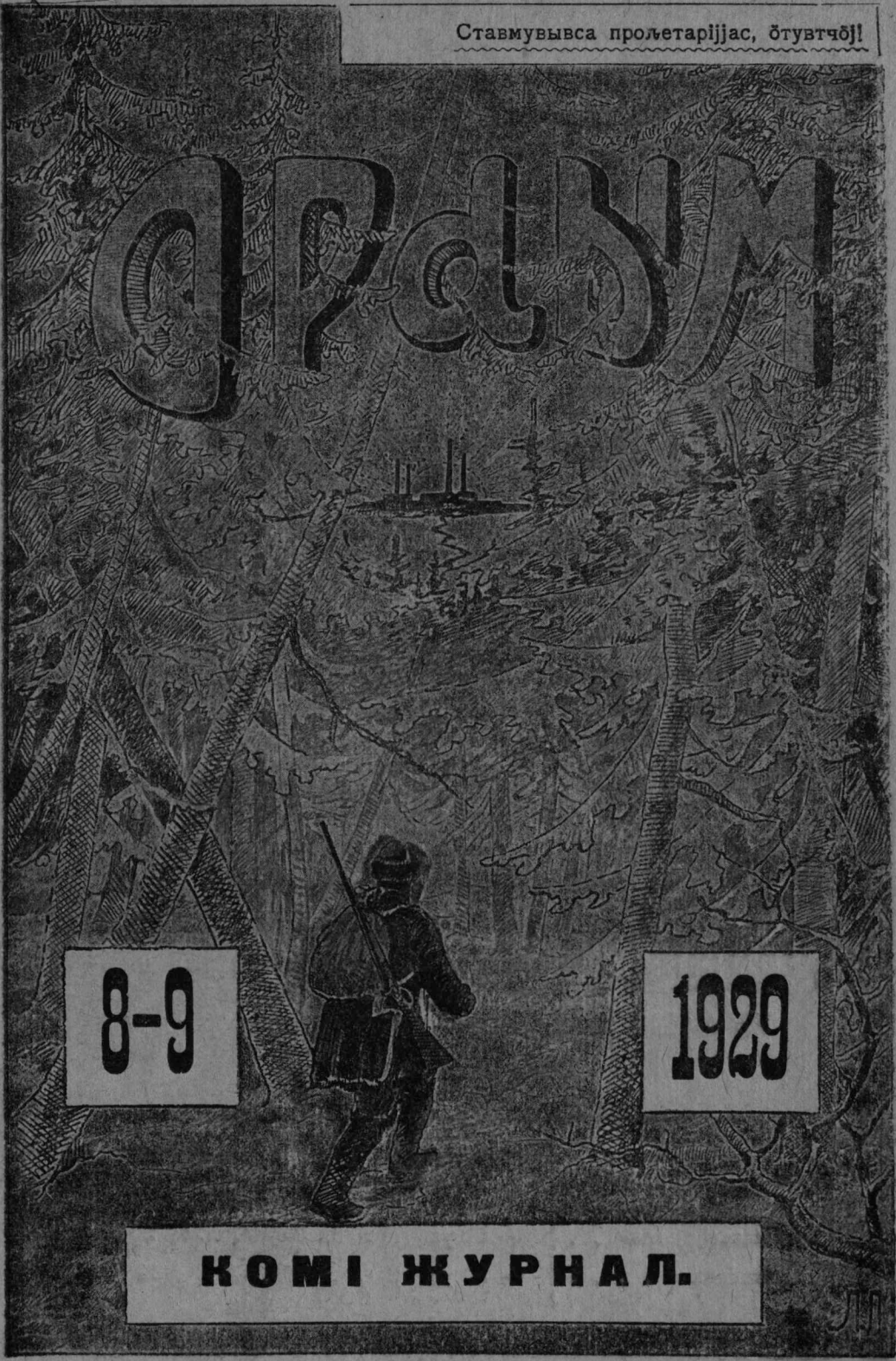
Ставмуывьса пролетаріјас, бгувтчбї!

ОРАДЫМ

8-9

1929

КОМІ ЖУРНАЛ.

Сузөдөј, лыддөј

быд төлыгын петан комі художествод лытература

— ЖУРНАЛ —

„ОРДЫМ“

Леэдыны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижыны комі художествод лытература быд комі гижылыг (щөщ комі-пермјакјаслы). Гижө критика комі художествод гижөдјас-вылө, щөщ төдмөдө пролетариат нога роч лытературадн.

„ОРДЫМ“ сөтө чөладлы лытература.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бөстөгөјаслы бурмөдны ассыныс гижансамнысө.

„ОРДЫМ“ сөтө бур отсөг лыддөгөјаслы, клубјаслы нуөдны јүгдөдчан уж, школајаслы, чөладлы лытература, быд **УЖАЛЫГ** мортлы көкнө, мича лыддөантор.

Гижөан донус

	Төлыг көжлө.	6 төлыг көжлө.	Во көжлө.
Учреждөньнөјаслы да организатсјајаслы . . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданалы	— 30 ур.	1 „ „ 80 „	3 „ „ 60 „

НЗЖ Коми
1-1

Ставмуывса пролетаріјјас, ӧтвчӧй!

7-24

Гос. Публичн. Б-на
1929.

Об. №.

Лит.

ОРДЫМ

Леӧны ВКП (б) Обкомлӧн Агитпроп да пролетаріат нога коми гижыяслӧн ассотсіатсіја.

Комі художествоа література журнал.

Петӧ быд тӧлысын ӧтчид

№ 8-9 (33-34)

АВГУСТ—СЕНТЯБР 1929 ВО.

ПЕТӧ НОЛЬӦд ВО

Сыктывкар
Комі ыга лезанин

Ежемесячный литературно-публицистический и художественный журнал на коми языке.

Орган Агитпропа Коми Обкома ВКП (б) и Коми Ассоциации Пролетарских Писателей.

№ 8-9 (35-36).

Август-Сентябрь 1929.

ВКП (б) Обком бјуро вылын комі художества література жылыг доклад куѣа резолютсіја.

1. 1926-д воын Комі гіжыгјаслыг ассотсіатсіја организутём, отсаліс отувтны најос ідеологіја бокгаң. КАПП организутёмгаң комі художества літератураын јона содіс пролетаріат нога література.

2. КАПП отувтіс аспөвсас медбур комі гіжыгјассө. КАПП-са шленјаслөн сотсіальнөј составыс—крестьянскөј. Векөдлыг јадрыс КАПП-ын Октябрса револютсіјакөд петыг гіжыгјас, унаөн на пөвсын емөг коммунистјас да комсомолецјас.

3. КАПП отувтіс аспөвсас пролетаріат нога гіжыгјас кынңи щөщ пөпутчикјасөс. КАПП-лөн ез ков најос вөтлыны отувтчөмгыс. Сылөн мог, лөгөдны сещөм условјө, мед ескө налөн гіжөмыс вөлі мунө гөль крестьяна дор сулалөмөн колхозјас лөгөдан тужөд—сіктөс сотсіализм нога олөмө векөдан тужөд. Тајө могсө КАПП-лы колө јонжыка нуөдны щөщ-і сіктјасыг петыг гіжны богтчыгјас пөвсын.

4. Сотсіальнөј темајас да формајас лөгөдөмын комі художества література зев-на улын. Міјан нөти-на абуөг повестјас да романјас. КАПП-лы колө јонжыка віжөдлыны художества гырыг гіжөдјас лөгөдөм вылө, коді ескө мед отсаліс комі ужалыг јөзлы сіктјасын сотсіализм нога овмөс лөгөдөмын.

5. ВКП (б) Обкомлөн бјуро сіңжө індө сіктса театрјаслы репертуар тырмытөм вылө. Сегга міјан абуөг сещөм репертуарјас, кодјас чуксалөны комі ужалыг јөзөс нуөдны індустріалізатсіја, лөгөдны колхозјас да буржык ногөн лөгөдны-пагкөдны вөр овмөс. Колан пјесајас сіктјаслы лөгөдөм—талунја мог КАПП-лөн. ВКП(б) ОК-лөн бјуро ошкө медбур пјесајас вылө конкурс нуөдөм.

6. Тащөм нога-жө-і міјан комі поеѣјаыс. Зев-на уна гіжөны куш комі парма жылыг, шонді жылыг, рафејтчөм жылыг. Комі поеѣјасө колө щөщ јітны сіктјасын өнїја классөвөј могјаскөд да классөвөј вермасөмкөд, Комі муын індустріалізатсіја нуөдөмкөд.

7. Пролетаріат нога література кыпөдны мі вермам сөмын секі, кор комі гіжыгјасыс јітчасны олөмыскөд да сіктјас пыщса вермасөмыскөд, кутасны критікујтны мөда-мөдныслыг гіжөдјассө. ВКП (б) ОК-лөн бјуро індө комі художества літератураын критіка омөла мунөм вылө. Щөктыны Обкомса АПО-лы регыджык нуөдны меропрїятчөјас, комвузјас помалөм коммунистјас да партктив пөвсыг критіка уж нуөдны выдвігајтөм куѣа.

8. Индыны коми гижыгјас еща велөдчөм вылө. ОК-лөн бјуро щөктө виждлыны КАПП правленьнеос төдөмсө гижыгјаслыг пагкөдөм вылө. Буржык гижыгјасөс колө мөдөдавлыны колхозјасө, вылыг вөчан заводјас вылө да с. в. Обонолы да Комиңига лежанінлы колө отсавны тајө ужас.

9. Ошкыны „Ордым“ редакціјалыг бостчөмсө, КАПП-са шленјаслыг да гижны бостчыгјаслыг өнїа могјасөн јитөм гижөдјассө „Ордым“ лежалөм куға. Индыны, мыј „Ордым“-ын лежөм гижөдјасыс уна-на абу јитөма Коми муын өнїа олөмкөд да могјаскөд. Сөгга уна-на овлоны „Ордымын“ быд боксаң жеба гижөм гижөдјас. Көт-ї тајө нелучкіјасыс емөс, „Ордым“ журнал кујис пырны коми јөз пөвсө, медга-нын том јөз пөвсө.

10. Коми художествоа літератураын нөти пөшти абу челафлы лыддан художествоа література. Школајасын коми кыв велөдөм пакалігөн, тащөм нога літератураыс зев јона колө. Коми ыга лежанінлы да КАПП правленьнөлы колө нүөдны меропрїјаттөјас, челафлы коми художествоа література лөгөдөм куға (роч вылыг вуждөдөмөн да орігїнальнөјөс). Тајө ужас колө отсавны Обонолөн, коми учїтелстволөн пиөнерјас Објурокөд јїтчөмөн.

11. Мед ескө төдмагны да матыгтны коми-пермакјаслыг қывсө өткоф коми література кыв лөгөдігөн, КАПП правленьнөлыг меропрїјаттөјассө, коми-пермак гижыгјасөс „Ордым“ журналө гижны кыскөм куға,—ОК-лөн бјуро ошкө. Тащөм матыгчөмсө колө нүөдны тавогаң щөщ војтырөс велөдан ужын, коми-пермакјаслыг коми школајасө література суждөдөмөн, гырыгжык школајасын велөдчыгјасөс, коми пермакјас кывјөн төдмөдөмөн-да.

12. „Ордым“ журналын јонжыка гижны роч пролетарїат нога література јылыг РАПП да ВОАПП ужалөм јылыг. „Комї комсомолын“ художествоа література лістбокас колө колны да пагкөдныжык. „Југыд туй“ да „Комї сїкт“ редакціјаслөн колө лежавны газетас очеркјас да феллентонјас өнїа олөм јылыг, кыскыны сетчө коми гижыгјасөс.

13. Журналјас да газетјас редакціјаслы колө лежавны рецензіјас печатө петөм торја гижөдјас вылө.

Портамөй оломө ВКП (б) Обкомлыг резолутијаа.

Тажө номерас ми печатајтам ВКП (б) Обкомлыг резолутија, комі художествоа література јылыг. Мыј меда ыжыдторјыс резолутијаас? Комі художествоа література идеология боксаңыс омөла-на петкөдлө сиктјасын классјас костын когсө, омөла-на мытчөдлө социализм нога оломлыг петасјассө. Комі художествоа література оз-на куж тырмымөн чукаваны став комі ужалыг јөзсө классөвөј когјас-пыр дорны выл олом.

Өні СССР тырөмагырыг ужјасөн. Ми портам оломө овмөс кыпөдан вит вога план. Бытө муыг быдмөны выл фабрик-заводјас, нужалөны көрттујјаслөн көрт вијјасыс. Оз колтчы-і сикт. Крегана, гөл да шөркөдөма олыгјас, батракјас, армияыг локтөм јөз, быдлаын кутисны котыртчыны колхозјасө. Ыжыд шыөн путкылтчө дөдјаслөн оласногыс, варкалө важ оломсамыс. Гримөдө локтө трактор. Косаөс вежө ыцкан машина, пу вартанөс—вартан машина. Сикт өдјө вежө асгыс чужөмбансө. Сөмын кулакјас, попјас, озырјас, подкулачныкјас овмөс кыпөдан ужын зилөны вөчны быдсама омөлтөрсө.

Унжык комі гижыгыс да КАПП-са шленјас ез-на бурасө гөгөрвөны мојјассө комі художествоа літературалыг. Уна гижөдјасын вегіг оз төдчы ыжыд стрөйтчан ужыс, сиктјаслөн выл одөмлаң мунөмыс. Комі художествоа кывјөн уна гижыгјас мүдеритчөны кычкө бөкиті кыщовтны өнја олан кадсө.

Гашкө мијан Комі муын оз мунныгырыг ужјас? Гашкө мијан Комі му мица, југыд ді СССР-ын, көн абу классјас: кулак-ны, поп-ны, гөл-ны, шөркөдөма олыг-ны? Гашкө мијан збылыг став коміыс өткөд?

Коді комі гижыгјас пөвсыг оз егкы Комі муын классјас олом јылыг да классјас костын когагөм јылыг, вегкыда шуам, сјө омөл гижыг, омөл КАПП-са шлен. Пөчө, да-і колө чорыджыка шуны: сецөм гижыгыслы колө петны КАПП-ыг.

Коді полмикаын да общество оломын воэти омөла разбиратчис, өні вегіг сја зев бура адө классјас костын тышкагөмсө Комі областын. Оз пөч дөбны фактјассө. Вијинса, ажкатыласа, проңдорса кулакјас да налы отсагыгјас—подкулачныкјас агнысө зев бура петкөдлісны. Гөд, классөвөј вынјас ужалисны вөрлеңан ужјас торкөм вылын. Ташөм когјас дырји комі пролетарјат нога гижыгјас оз вермыны бокын сулавны. Пролетарјат нога гижыгыс

колö активнöя доржны вьл петасјассö, сиктса возмöстчыг јöзöс: батракјасöс, гөл да шөркофдема олыг крестанаöс.

ВКП(б) Обкомлөн резолютсияас векыда шуöма: КАПП-ын ем попутчикјас. Мијан мог—оз ков најöс шыбытны КАПП-ыг, а матыгмöдны пролетариат нога гижыгјас динö, мед најö асланыс гижöдјасын кутасны доржны гөл да шөркофдема олыг крестанаöс, кодјас зилöны вьл олöмлаң. Сещöм-жö мог сулалö-и том гижыгјас воңын.

Областувса сöветјас бөрја сјезд вылын видлалисны Коми областын овмöс кыпöдан вит вога план. План серти индöма паскыда нуöдны Коми муын индустриализатсия. Лоöны вьл заводјас, тујјас, велöдчанинјас. Öти во мунис-нын. Ми адçам асланым сінјасöн, кыңи сijö планыс пöртчö олöмö. Кутисны-нын вöчны көрттуј, шоггö туј.

Кыңнö коми гижыгјас шыöдчисны тавылö?.. Зев-на омöла таялыг гижöны. Мијан ыжыд мог вит вога плансö петкöдлыны коми художествоа литератураын. Мича, шылыд художествоа литературапыр чукаваны став коми ужалыгјасöс нуöдны ödjöжык индустриализатсия.

Индустриализатсия нуöдöм, колхозјас котыртöм, вөр овмöс кыпöдöм коми художествоа литератураö омöла-на пырис. Емög öткымын гижöдјас, да-и најö поснöгö, унжыкыс кывбурјас. Сиктса классöвöј коссö сiжö абу петкöдöма. Öткымын гижöдјаслөн ем нöшта öти омöльтор. Ныöти гижöдын абу прамеја петкöдöма пыщкöсладорсö, гижыг абу гаммöма, либö абу вермöма пыдöжык темаас пырны. Артмöмаөг зев кокнид гижöдјас. Лыфдыслыг выманьнесö оз сувтöд гижöд вылын.

Коми художествоа литература вермас револютсиялаң лöбöдны коми ужалыгјаслыг мöвпјассö. КАПП-са шленјас пöвсын ем зев бур гижыгјас, ыжыд опыта, бур формајас тöдыгјас. Коми гижыгјас вермасны ВКП(б) Обкомлыг резолютсия олöмö пöртны.

Сöмын öтиор гижыгјаслы оз ков вунöдны. Јонжыка колö кутны јитöд ужалыг јöзкöд. Воча кок мунны возмöстчыг коми ужалыгјаскöд. Колö пыдытижык кватитны олöмсö. Сöлöмгаң петкöдны вьл олöм кыпалöмсö. Коми художествоа литератураын петкöдны сиктса тöдчытöм мортöс, кодi талун важ немöвöјја ужсö шыбытöма да зилö колхоз пыр бурмöдны öлöмсö. Петкöдны, кодi талун зилö кыпöдны вөр овмöс. Мытчöдлыны талунја вөрлечыгöс, мыј сijö мöвпалö, кыңи олö, тöдö-ö, мыј сijö социализм стрöитыг. Петкöдны коми робочöјöс, кыңи сijö вiзöдö завод вьлö, государствоса овмöс вьлö. Ташöм тöдчытöм јöзлы, кодјас вöчöны вьл олöм, вежöны коми мулыг чужöмсö, течöны социализм культура,—медвоңа места коми художествоа литератураын. Тажö јöзганьыс КАПП-са став шленјасыслы колö бергöдны выманьнесö, сiм-патияјассö.

Комі гіжыејас пөвсын.

Выл Паш.

Комі гіжыејаслы колө велөдчыны.

1926-өд воған-нын ужалө мјан КАПП, сөмын өнөд-на сјіө ез кыпөдлы прамејжыка горні комі гіжыејас велөдчөм јылыө. Векыда шуны, вөлі гіжлөма „Ордым“, колө-пө комі гіжыејаслы јонжыка велөдчыны да сјз вөдө, сөмын практика вылас} ннөм-на абу вөчөма. Вөдза онас Обкоммол бердын вөлі художествоа література кружок, сөмын төлыс кынчө ез ужав. Колан во Комі нга лөдәнін бердө бара-жө вөлі организујтөма—сылөн немөс вөлі өныө-на жеңыджык.

Таво Сыктывкарын емөс комі гіжыејас да гіжны бөстчыөјас морт дас кымын. Онөсан-жө КАПП-лөн колө пуктыны горні төвнас велөдчөм јылыө. Воҗжык колө чукөртлыны гіжыөјассө да горнитны, кушөм программаөн велөдчыны, сөвөа лөбөдны программасө.

Велөдчынысө колө кыскыны збылыө өблөмөаныс комі художествоа література уж радејтыөјассө. Најө мед волісны быд занаттө вылө, мед збылыө бөстчыөсны велөдчынысө. Велөдчыөјасыс бара - жө колөны өама војтыр да өблөмыө тајө уж дінас бөстчыөјас.

Відчыөам КАПП правленөдлыө бөстчөм.

Комі гіжыөјас, „Ордым“ лыдөдчыөјас!

Отсалөј государствөлы өлөмө пөртны өвмөс кыпөдан вөт воөа план,— нөббөј индустриализатсјја 3-өд зајомлыө өблөгатсјјас.

Гіжөа индустриализатсјја којмөд зајөм вылө кык төлысөа жалөванчө дон да чуксала Коміөдчан Коміөөјаныө секретарөс (КАПП-са шленөс). Колөгөв Јогорөс сөөтыны зајөм вылө гіжөөмсө ме мындадө-жө. Сыкынчө чуксала став комі гіжыөјассө воөа ужалан доныө 12-өд пөјсө пуктыны зајөм вылө.

І Оботуров.

Главнаукалөн комі кыв культура кыпөдан конференціалөн шүөмјас.

Бурногөн-кө важөн-нын колө вөлі торја чукөртчылөмөн тол-
кујтчывны комі кыв культура кыпөдөм јылыг.

Воқсө, кор тајө уж вылас вөлі ужалөны сөмын кымынкө морт,
фөрт, он вөлі вермы сыјылыг пагкыдҗыкасө горһитны. Öнi уҗыс
вежөс. Öнi комі кывнад мөдiсны уҗавны учреждөңнејасын, ку-
тiсны петны комі газетјас. Комі кыв вылас öнi ужалөны зев уна
јөз. Тајө ужаланног өөртөыс ковміс котырөн-жө, чукөртчылөмөн,
толкујтчыны комі культура јывгыс, вiдлавны сылыг подувјассө да
лөбөдны најөс сiҗ, медем воқө кежлас комі јөзкотырыс кыв кул-
тура кыпөдан уҗас ез мыщакны кущөмкө һөлүчкiјасө.

Сөщөм һөлүчкiјасыс важыгаң-нын вөлі төдчөны. Бөгтам көт
1925 воын комі шрифт јылыг да төрминологiја јылыг венчөм. Сiја
венчөмыс-нын аснас ачыс петкөдлiс кущөм сурө һөлүчкiторјас вы-
лө. фөрт, секi ез-на бура мiчаө вермыны шуны: сiҗ алы абу, ко-
лана алы ковтөм вылнога мөвпјасыс. Сөмын сек-нын шрифт јылыг
да төрминологiја јылыг венчөмнас сувтөдiсны мог: коркө-да-пө
колө вiдлавны да горһитлыны такуҗа.

Сөгга бара-жө, кывтөдмөстчөдана уҗыс СССР-ын вежөс, кы-
җi-i став культура кыпөдан уҗыс. Выл, маркөзмлаң мунан, төөри-
јаяс вужвыјөныс путкылтiсны став кывтөдмөстчөдан ужаланногсө
да сөтiсны вын вежны щөщ ужаланногсө комі кыв культура кы-
пөдан уҗын. Бөгтам көт сiјө-жө шрифт јылыг да төрминологiја
јылыг. Сөтчө-жө зев матө матыгмөны i мукөд бердјасыс, шуам,
орфографiја, школајасын комі кыв велөданног да с. в.

Гiжөда кыв вөчiгөн-кө важөн вөлі мунө уҗыс сөгга пөлитика
бөргөыс, торја кывгикаса јөзөс мырдалөмөн-өтдөртөмөн öнi мi, кор
бөгтам став јөзкотырсө гiжөда кыв вөчыг туйө, һөкыҗ огө вермөј
гiжөда кывјыслы подулас пуктыны кущөмкө өтi, торја фiаклект
қоңнас; а мукөдсө өновтны, колны бөкө.

Роч гiжөда кыв артмiс Мөскуа ыҗыдалөмөн. Мөскуаса бајар-
јас, өксыјас да сарјас мырдөн, војутiг тырјi, суйiсны влагтыскөд
щөщ асгыныс кывнысө, кывгикаснысө, гiжөда кыв туйө. Франтсуз
гiжөда кыв сiҗ-жө артмiс парiјса буржуј кывсөртөыс, а буржу-

жыдыг политикатө ми зев бура төдам. Сижөн өни комі гижөдкыв вөчгөн ми огө вермөј торја кывгикас подула гижөда кыв богтны. Мијан өни век-на өтмоза культураыс да-і экономикаыс пагкалө став Комі област пагтаыс. Көѳ шуам Сыктывқарын чукөрмөжык, сөмын сижө чукөрмөм культураыс-ны, экономикаыс оз нуөдны имперіализма политика, кықи важөн нуөдісны мөскуаса да паріжса буржујјас. Гижөда кывсө сиккө колө артавны государствоын ыжыдалыг класслыг пуктас тужө. Ыжыдалыг класс сижө ачыс зөһнас вөчө, бурмөдө да шылөдө. Сижөн ми і шуам: комі гижөда кыв вермас вөчны сөмын Комі областувса овмөс да культура сотсіализмлаң (активнөја) нуөдыг јөзкотыр, а сижө јөзкотырас вермасны пырны: ічваса-і, јемваса-і, сыктывса-і, лузаса сорнісікаса јөзкотыр. Сижөн-і колө гижөда кыв подулас пуктыны став комі діалекта кывјассө.

Воғсө, комі кыв культура кыпөдігас, тајө бердыс вөлі вунөдөма зікөѳ. Сывөсна-і сижөс ми лығдам кыв культура кыпөдан ужыс һелучкіторјөн, мыј вөсна медјонасө-і төлкујтісны конференцсіја вылын.

Та кыңі өнја кад кежлас торја комі кыв төдмөстчөдыгјас костын мөдіс мунны венчөм. Колө вөлі сижөс щөщ лыд улө богтны конференцсіјатө чукөртгөн.

Комі кыв төдыг учонөјјасыд мијан зев-на ещаөн. Сижө ічөт чукөр пыщыс-кө нөшта-на мөдасны торјөдчавны, сек вермас зікөѳ кывтөдмөстчөдана ужыд торкгыны. Комі ужалыгјас костын колө кутны өтнога віч, медым најө ез разавны локногөн. Ічөт чукөрыдлөн зөла-і вын-ебөсыс, а разалігад сижө нөшта-на чінө да јывмө. Јорта-јорткөд венчгөн уңжык выныс весшөрө вошө. Медым сижө мијан комі кыв төдмөстчөдыг чукөрын ез вөв, ковміс өтвылыг чукөртчылөмөн мөвпыштны венчанінјас јывгыс.

Ферт, оз быд венчөм локөн овлып. Некущөм уж оз вермы сөвмыны да јонмыны, оз-кө ло сижө уж гөгөрыс кык нога мөвпјас. Кык мөвпыс діалектіческі өтлаагигас артмө којмөд мөвп, вьлнога, буржык. Сещөм венчөмјасыс комі кыв культура кыпөдан уңын мијан важөн-жө-һын лојсны. Öнi колө вөлі торја мөвпјассө өтлаөдавны, чукөртны да сістемаө пөртны. Сы вылын-і ужаліс конференцсіја.

Öнi вічөдлам, мыјвыјөѳ воісны конференцсіја вылын торја ужалыгјас? Став ужсө вөлі јукөма со кымын јукөдө:

а) Төлкујтөма лоі гижөда кыв подув јылыг да комі орфографіја јылыг. Такуѳа вөлі кывзөма кык доклад: Ільла Ваглыг да Сандрө Вагөлыг.

б) Комі научнөј терминологіја јылыг вігталіс І. Разманов јорт.

в) Комі шріфт јылыг төлкујтөм муні Гидоров А. С. доклад куѳа.

г) Комі кыв школајасын велөдан программајас јылыг конференцсіјасө төдмөдіс Борісов јорт.

Торја јукөңјас куѳа со мыј лоі вөчөма.

I.

Комі гіжөда кыв лөгөдигөн конференция шуис өткофө пуктыны быд диалекта горңи. Тажылыг өни јонанын лөи төлкуптөма. Откымынөн вөли шуоны (С.-Васө), колө-пө гіжөда кывсө вөчны диалекта подулөн. Сетчө-пө колө богтавны диалектјасыг торја кывјас да сінтакіс формајас.

Конференция шуис, сјјө-пө абу-на ставыс, колө-пө богтавны торја суффиксјас (шуам көт: перм.: „ок“, „иңөј“, „жуг“ да с. в.). Торја кывјассө богтавны быд горңиікасыг сјз, медым көт-і өти вежөртаса кывјас сурөны: „кодравны, казтывны“, зөла, поні, посңи, ічөт; кытсавны, чуксавны да с. в. Маті вежөртаса кывјас щөщ пыртны колө гіжөда кывјө. Сјз: пашлак, көзыд, сажыд, јірімөг да с. в.

Фонетикаын сјз-жө вермасны лоны торја формајас пырны гіжөда кывјө. Сөмын сен колө віжөдны кыв дифференциация сертыс. Торја диалекта фонемасө бөстігөн-кө кывјыс дифференцирујтчө торја вежөртасө, сексіјө фонемаыс пырө гіжөда кывјө, а оз-кө—сещөмсө оз сулав бөгтны. Сјз: өтілаын шуоны „вочны“, а мөдлаын сјјө вежөртасөн-жө „вөчны“. Гіжөда кывјас тајө дифференцирујтчыны кутас кык вежөртасө: „вөчны“—делать, а „вочны“—починять.

Торја кывјасын, көні быд шы оз өтмоза горңиікасыг шуыны, секі колө подулас бөгтны кушөмкө өти говорыг. Сјјө диалект тујас комі гіжөда кывјын пуктөма Сыктывкар бердса горңиікас. Сјз: оз поз гіжны „мөдар“ (Ізваса) мунены, мунені, мунөнө, а колө гіжны „мунөны“, мөдарө.

Комі горңыын емөг уна сещөм кывјас, көні торја шыјас өтног-і мөдног шуөны: „герт“ да „ферт“; „кі“ да „ті“. Сещөм кывјасас колө бөгтны сещөм диалекта форма, көні ескө быдлаын шуисны өтмоза: „г“-кө—быдлаын „г“; „к“-кө—быдлаын „к“. Кор веласөны „г—д“ да „к—т“, сен век колө гіжны „г“ (герт, гід, гез), а оз „г“, да „д“; быдлаын гіжгө „к“ (кі, кепыг, кер да с. в.), а оз „к“ да „т“ (кі, тепыг, кер да с. в.). Сјзі-жө бөгтөма лөи өткоф віза шуана форма сещөм кывјасын, көні веласөны јт, јд—т, д. Шуам көт „квajt“, „һат“. Сещөм кывјасас колө вьлногөн гіжны быдлаын „јт“ да „јд“. Сјз: квajt, һajt, којd doјd, војт, војтыр да с. в.

Сегга өнија комі кывјө пырөма вель уна роч да мукөд пөлөс кыв. Емөг сещөм кывјас, көні шыјасыс шугөны һекоміногөн. Шуам көт: Фердинанд, Цурюпа да с. в. Тащөм кывјасас торја шыјас-сө-кө велан комілаң, кывјыс колө зев містөм, шуам: „Перфінан“, „Сурупа“ да с. в. Сен быт лөө богтавны тајө кывјассө сјз, кызі шугөны мукөд горңиас, кыг најө воөмаөг. Сы серті конференция шуис комі алфавітө бөгтны роч шыпасјас: „х, ф, ц“. Бөкыг пырөм кывјассө-жө гіжавны сјз, кызі гіжөны шуам рочын: „цірк, халва, шріфт, профсојуз“ да с. в., а важы-

саң пырём кывјассё, шуам: кѳаин, патера, сбеѳер да с. в. гижны сїз, кыҗи ѳни коми јѳзыс шуѳны.

Сегга конферентсїја шуис бокыѳ пырём кывјасын мед бѳрас-кѳ кык ѳебыд шы сулалѳ, быдлаѳ гижны „ѳ“, а ѳе „е“. Сїз: собранњѳ, загеданњѳ да с. в.

Коми орфографїја (правописание) јылыѳ тѳлкујтїгѳн конферентсїја медјона вїдлалїс зѳла тїреѳн (ѳеѳїсѳн) гїжанног. ѳтїас вѳлі шуѳны, колѳ-пѳ ѳеѳїсѳн гїжны став кывјїтлѳсјас (словосочетания), кодјас ѳтщѳс вежласан јывнысѳ вежлалѳны, шуам: „мїча-сера-дѳра-дѳрѳм“, „нуз-сѳльѳм-му-берѳын“, „ај-мам“, „вылѳ-вылѳ“, „вын-ебѳс“, „Іван-њїма“, „ѳшїн-дѳр“, „пїгмѳ-гїжѳм“, „вѳвсѳ-нуїгѳн“ да с. в. Тащѳм кывјїтлѳсјассѳ В. А. Молодсов шуѳ „компѳзїта“-ѳн да вїсталѳ, став компѳзїтасѳ-пѳ колѳ гїжны ѳеѳїсјасѳн. Му-кѳдыс вѳлі шуѳны, колѳ-пѳ ѳеѳїсѳн гїжны ѳтлаагтѳм кыввужја кывјас: „аја-пїја, керыг-вотыг, го-мѳд, лун-лун, быз-баз, ыжыд-ыжыд да с. в.; сегга ѳеѳїсѳн-жѳ-пѳ колѳ гїжны кывјыв да аслыснога кывторјас: сїз: С.А.С.Ш.-лы, „Југыд туж“-ын да с. в.; да кывторјас: „мунас-жѳ-кѳ-ѳд-а“, „ѳз-пѳ-тај“ да с. в. Компѳзїтајасын колны-пѳ ѳеѳїс колѳ сѳмын сек, кор кывјїтлѳссѳ кык ногѳн гѳгѳрвогѳ, да сїјѳ кыкногѳн гѳгѳрвоанлунсѳ-кѳ ѳекыз мѳдногѳн ѳз поҗ гѳгѳртны. Сїз: „мїча-сера варыш“ (ястреб с красивым узором) „мїча, сера варыш“—(красивый, пестрый ястреб).

Компѳзїта пыщкын ем кывјїтлѳсјасын аслыс грамматика јїтсѳм. Сїз: „ѳабрїк-заводјасын ужалыѳ јѳз“,—поҗѳ компѳзїта пыѳѳї пуктыны, сѳмын сїјѳ компѳзїта пыщкас ем „ѳабрїк-заводјасын ужалыѳ“ аслысногѳн грамматика јїтсѳмѳн ѳтлаагѳ; „ужалыѳ јѳз“—сїз-жѳ грамматика јїтгана кывјїтлѳс. ѳтїас кывјїтлѳссѳ вѳчѳ паѳеж форма „ын“, а мѳдас глагол форма „ыс“. Сещѳм кывјїтлѳсјасыс форма сертїыс век гѳгѳрвоана, сїјѳн сетчѳ ѳїнѳмла ѳеѳїсјассѳ пуктавын. Лыѳѳыгыѳ јѳзлы ѳеѳїсјасыс немтор ѳз вїставны, емѳг кѳѳ абу најѳ, зїк ѳткоѳа гѳгѳрвоасны, а быд лышнѳј гїжан пасјас гїжїгас зев јона торкѳны дај лыѳѳыгїгад гїнмыд јонжыка музѳ. Сїз-кѳ ѳеѳїсјасыд ѳз ѳтсавны, а торкѳны лыѳѳыгыны да гїжны.

Сегга ѳнїја коми гїжѳдын зев уна кык торјакывјас гїжѳны рѳҗ. Конферентсїја шуѳ, колѳ-пѳ гїжны ѳтлаын со кущѳм кывјїтлѳсјас да лыѳѳыны најѳс ѳтї торјакывјастужѳ:

а) Сещѳм кывјїтлѳс, кѳнї кода-кѳ торја кывјыс шугѳ аслыс ногѳн, кыҗи ѳтнассѳ ѳз шугывылы. Сїз: „ѳткымын“, ѳткоѳ да с. в.

б) Кывјїтлѳсјас, кѳнї вежѳртасыс лѳѳма кык торјакывјас вежѳртас сертїыс да кѳнї лѳѳма којмѳд пѳлѳс вежѳртас. Сїз: „гїн-ва, бїпур, јѳвва, кыҗпу, тешкоѳ, ѳїмкоѳ, мајлун, сојанїн (столовая) балабѳж, посвоз, мырпом, пѳсјыв да с. в.;

в) Ыждѳдана кывтор „мед“ ѳїмтана да урчїтана кывјаскѳд, 2з: медыжыд, медјон, медгѳрд, медвылын да с. в.

г) Кык-кујим вужја вылартмөм торжакывјас: „горнікуџа, кыв-төдмөстчөдөм, торжакыв, кывјыв да с. в.

Тащөм гижанног шуөм сертыс позө зев унатор гижны өтла-ын, оз-кө кывјыс ло зев куџ да гөкыда лыфдана. Лыфдыгыс мор-тыслөн гинмыс лыфдыгыгас бөгтө һеыжыд кост. Сижө костас лыф-дыгыгас гинмыс век сувторкарлө, секи гинмыс бөгтө, адзө сижө костыс став торжакывјассө өтщөщ. Сижөн учонөјјас-і шуөны (Мей-ман—Экспериментальная педагогика), өдјөжык-пө гинмыс бөгтө өтласа гижөдсө, сөмын медым торжакывјасыс ез-жө вөвны гин бөгтан-костногыс куџжыкөг-а. Комі грамматика серті-кө сорнітны, грам-матикаыс комі кывјас кывјитлалөмлаыс оз паныд сувт, а отсалө. Комі сорніад быдөн төдөны, кымын торја кыв ем, кодјас кык-кујим кыввужыгө артмөмаөг: „керкавоџ“, „өшіңув“, „ывлавыв“, паччышканлыс да с. в.

Торја комі кывтөдмөстчөдысјас конференцја вылын шуөны, кыџ шулім-һин, колө-пө дефисјастө композитумјасад быдлаө пуктавын, меф-пө вөлі мичаө төдчө дефиса гижан нырвыыс; сегга-пө колө кывјастө һе јитлыны, а торјөдлыны быд кывтор костө дефис сув-төдлөмөн (В. А. Молодтсов).

Таыс кыңзі, Ілла-Ваг (Лыткін В. І.), Гидоров А. С. да Раз-манов І. І. кыпөдлісны сорні; колө-пө комі горнігикасјасын төд-мавын, уна-ө јөз пөвсын шуөны һебыд јитөдантөм шы бөрті „і“ да „е“, сижө кывјасын, көні өні гижөны воџа јитөд кыңзыс „ө“ да „ы“. Шуам: „віґедны“ а һе „віґөдны“; „пышјины“, а һе „пышјы-ны“. Төдмалөм бөртыс шуны сја гижны, кодас шыформаыс ун-жык јөз костын ем,—унжыкыс-кө шуөны „і“, да „е“ сја-і гижны.

Тащөм сорніјас да шуөмјас вөліны конференцја вылын гижанног да гижөда кыв лөсөдөм јылыс.

II.

Куџа конференцја вылын сорнітісны комі шыпасјас јылыс. Сені шуісны, өні шріфтыс-пө комі сорні сертыс зев ладмө. Роч-лаң-пө сижө вежны оз поз, дај оз сулав.

Тажө шріфтсө-пө бөгтөма сөмын комі јөз ордын, колө-пө өт-лаөдчөмөн мукөд комі моз-жө, вылгижөда јөзкөд лөгөдны выл шріфт. Сылы побулас пуктыны интернатсіональнөј, латінскөј шріфт.

Тажылыс сорныс муніс со кыџі. Культура кыпөдігад-пө быд посні јөзлы лөгөдавын аслыс пөлөс гижан пасјас сувтө зев донаө, дај сижө-пө бөртыс мөдас јона торкны культура кыпөдөмыслы. Куль-тура кыпөдөмсө, герт, мі ог пуктө кушөмкө торја јөзкотырлы өт-наслы. Култураыс кыптө оз өті јөзкотыр пышкын аснас ачыс, а сижө вужө мукөд јөз ордө, паскалө, лөө интернатсіональнөјөн. Сижөн академік Марр : щөктө посні јөзлы, шуам коміјаслыкөф-јөзлы, кыџ мыј позө өдјөнжык јітчыны сижө воџө кежлө лоан култураыс-көд быднөгөн, а он-кө-пө јітчынысө воџыв удіт, історіја көлеса-ыс-пө лычкас посні јөзтө өдјөнжык мукөднөгөыс. Кушөмнөгөн позө

мижан коми жöзлы жітчыны воэö лоан култураыскöд? Поэö унаногöн Сöмын мед матыс жіганногыс кыв култура кыпöдигөн лоö жіжöд пыр да жіжöдпас пыр. Мед көт сійöс бортысö оз ковмы вежны, а торја жіжан пасыд мижанöс бокö кежöдö, оз коллективізіруйт мукöд жізкöд, а торјöдö наыг, ылöстö интернатсіональнöй култура лоöмгыс. Герт, быдөнлы гөгөрвоанаөн мөдас тајö кажітчыны, мічаö-кө мөвпыштлан.

Не коми сорны сертыс туйтöмла конферентсіја шуіс öнija коми шріфтсö-пö колö вежны, а колö-пö öдјөнжык матыгтчыны öтласа, мупагталаса култураыскöд да колö-пö сійö вöчны öнi-жö тајö војасö.

Кызі сійöс вöчны? Конферентсіја-і сійöс відлаліс. Öнi-жö-пö колö лөгöдны Обісполком бердö торја коміггіја, кытчö ескö мед пырiсны-і коми лынгвістјас-учонöјјас, да сувтöдны тајылыг сорны лоны көсјыган Ставсоюзса угро-фін жöз тöдмөстчöдан сјезд вылын.

Сегга пырыгтöм-пыр-жö-пö колö шыöдчыны Мөскуаса Коммуністическöй Академіјаö да Ленинградса Јафетическöй Інститутö, медем најö богтысны лөгöдны коми сорны серты, коми научнöй ужалыгјаскöд öтвыл, выль шріфт.

Конферентсіја індіс, подулас-пö выль шріфтлы колö пуктыны öтласа турскöй да јафетидологическöй шріфтјас.

Медбöрас конферентсіја шуіс, роч култура-пö јона пырö посны јöз пöвсö, рочкывнас-пö сорнытöны-і СССР-са мукöд јöз, а роч жіжöдас аслыснога жіжанпасјасыс, шріфтыс. Роч жізыдлы, герт, сійö култура кыпöдöмсö омöла лычкö, а посны јöз пöвсас сійö зев-јона тöдчö. Сіјөн-пö колö кутчісны сылаң, мед рочјас щöщ öдјөнжык вежісны асгыныс шріфтнысö.

Став тајö јуасöмјас куғаыс, герт, поэö зев уна сорнытны, сöмын тајö шуöмјаскöд паныд бура тöлкуйтöмөн оз поэö воча нi-нöм шуны, мыј колö—сійö колö, конферентсіја вылын быдөн сійö гөгөрвоісны.

ІІІ.

Школа коміöдигөн да наука коми јöз дорö сибöдигөн зік ковмас наукасö лөгöдны коми кыв вылын, медем наукаыс вöлі гөгөрвоана коми мортлы.

Комі наука лөгöдигөн медвојдöр ковмас віжöдлыны коми кыв лексіка вылас да богтны сетыг став наукаыслы колана торја вежöртас петкöдлана кывјас. Сöмын коми лексікаыд öтыкö—омöла велөдöма; мөдкö—оз вермы обозначітны став öнija наука сертыа вежöртасјассö. Ковмас лөгöдлыны выль кывјас.

Выль кывјассö лөгöдлігөн ковмас бура тöдмавны кујіктор: 1) кущöм вежöртас колö віставны выль кывнас; 2) кущöм вежöртаса кывјас мед матынög сійö вежöртаслаңыс коми лексіка піас лөоны; да 3) кызі сійö маті вежöртаса кывсö нöшта матыгтны наука вежöртас бердас (колöкö).

Важыган-нын коми кывжён бостчисны торја наука бердјас лөгөдавны. Медвоз, герт, заводітисны грамматика комиён гижны. Сегга бостчисны юридическөј да кантселярскөј горні лөгөдлыны. Век секи лоі лөгөдавлыны, кыв лексикаыг бөрјыгөмөн, наука вежөртас гертја термінјас. Сөмын воэсө тајө ужыс унжыкыгсө мунліс кужтөма. Ужалыгјасыс вөлі омөла төдөны коми лексикасө да омөла бөрјысөны—тајө өтї берд; мөд берд—термінјассө вөлі лөгөдавлыны оз наука вежөртас гертис, а роч термінологіја гертї. А быдөн, герт, төдө, роч идеалистическөј наука термінологіја да ематорјасыс костыс зев паскыд. Ематорјассө идеалистическөј наукаыс петкөдлө несіз, кызі колө. Сіјөн мїжан оз поэ важ наука гертја термінјас вужөдны коми наукаас. Мїжан ковмас ематорјыслы вуж вылас вічөдлыны да наукасө лөгөдны сіјө вужағыс. Кыв лоанногыс коми горнікывјас гетө зев паскыда вылкывјас лөгөдлыны.

Поэ лөгөдлыны кык-кујім вужја кывјас, кывјыв содталөмөн вежөртассө вежны колана ногөн да с. в. Сегга бара-жө уна термінјас оз ковмыны, мөдан-кө описательнөја гижны. Сіјөн коферентсіја індіс выл термінјас лөгөдаланног да шуїс: колө термінјассө лөгөдавны не роч термінологіја гертї, а ематор вуж вылас вічөдөмөн лөгөдны выл коми наука. Колө-пө паскыджыка төдмагыс коми горнісикаса кыв лексикакөд, да вылкывјас өктөм могыс быд ныга помө лөгөдлыны вылкыв петкөдлан јукөн да бөртісө сы гертї лөгөдны коми термінологіја словарь.

Герт, коми наука лөгөдігөн, кор мї шуам наукасө да научнөј термінологіјасө лөгөдавны ематорвужағыс, ковмас ыжыд вын уна коми учонөјјаслөн, најөс ковмас өтүвтны кущөмкө учрежденьеө. Сы тужөд коферентсіја пасјис, колө-пө Коми облагтын лөгөдны академическөј тсентр, медым сіјө өтүвтас став коми учонөјјассө да кутчыгас коми наука лөгөдөмө. Тајө, герт, ыжыд уж. Уналөн,—Удмуртјаслөн, булгарјаслөн (чувашјаслөн да с. в., сещөм академическөј тсентрыс важөн-нын лөгөдөма. Коми јөзлы колтчыны оз-жө поэ.

IV.

Медбөрас коферентсіја аслас ужын сувтліс коми кыв ыжыд школајасын велөдөм-вылө.

Онї коми кывыг бура лөгөдөм программаыс абу. Быд велөдыг велөдө сымында, мыјта ачыс сіјө коми кыв куаыс төдө. Сегга быд вылтор ужалыгјас костө зев сөкыда пырө, унаөн өнөз-на оз мїчаө гөгөрвоны, збылыг-ө сіјө вылторјыс колана да бур. Сіз-жө-ї коми кывјыд школајасад.

Конферентсіја шуїс, колө-пө воэжык велөдан ыждасө коми кывыслыг төдмавын став торја јукөнјасын, шуам: этимологіјаын, синтаксісын, гїжөда горні теоріјаын да с. в.

Локтан велөдан вогаң-пө колө лөгөдавны бур программајас да сы дінө содтыны індөдјас, кызі колө нуөдны да сувтөдны коми кыв велөданногсө.

Таја кад кезлө-пө медјона колантор, сјјө богтчыны гінтакіс, горні теорја да гижодакыв теорја лөгөдны.

Сјјөјасөс лөгөдигөн Обонолы, герт, ковмас комі кыв төдыг учо-нојјассө корны да налы щөктыны богтчыны колана торјас вылын уважны. Сегга конференцја шуис, колө-пө тавогаң-жө богтчыны опытујө, кушөмкө өтї школаын вїтөд во вылын коміон богтчыны нуөдны став велөдана ужсө.

Сегга конференцја сувтліс программа лөгөданног выло. Герт, тајө ыжыд уж. Колө вөлі петкөдлыны, кыңї өтлаөдны кывтөдмө-стчөдөм методологјасө да кыв велөданногсө (метод преподавания). Сы тужөд конференцја вылын воисны сетчөз, колө-пө велөданногсө сувтөдны кывтөдмөстчөдөмыс моз-жө, медем велөдчыгјас агныс вермісны велөдчыгас-ї велөдчөм бөрас коргысны кыв закон-јасас да горні артман законјасас. Сјјөн-пө велөдан программасө лөгөдны сїз, мед ескө велөдан материалыс петкөдліс чельадыслы, кыңї кывјыс быдмө, кыңї сјјө јөз костса уж сертыс вежласө да јонмө, сөвмө. Колө-пө кыв лоан геңезіссө петкөдлыны, мед-пө велөдчыглыгөгөрвоана вөлі, кушөм омөль кывјыс, горныс мортыс-лөн вөлөма важөнсө; кыңї сјјө јонмө олөм вежлагөм сертыс да кыңї став торја кывјасыс өтї мупасталаса кывлаң мунөны. Сек-пө велөданногыс лоө гөгөрвоана чельады.

Тащөм могјас вөлі сулалөны комі кыв культура кыпөдан конференцја воңын.

Сегга конференцја вылын кыпавліс горні комі јөз јылыг, кодөс лыддыны зїк комі јөзөн. Академја наука КІПС ыстылөма Госпланө гижөд, көні вөлөм КІПС-ыс комі пермакјасөс шуө торја јөзөн. Комї конференцја профестујтїс сецшөм төлкујтөмсө да Академјаса-жө кывтөдмөстчөдан експедицја материал сертї шуис, комі јөз пышкө-пө пырөны-ї Кама вывса да Іњваывса став комїјасыс, налөн-пө горныс зев омөла торјалө, сјјө-пө сөмын кыкпөлөс діалектјас, а абу торја горнїјас.

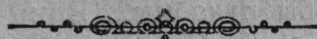
Художествоа літэратура.

В. Јогор.

Көрттуј.

Комілөн олөмыс вежгө,—
Мөдөма вежгыны збыл;
Важыс да сөкыдыс вешјө,
Матысмө долыджык, выль.
Төрытөз ыліжык вөрөд
Мунлывліс сөмын-на лығ...
Талунсаң пармајас шөрөд
Піскөдчө көрттујлөн віғ.
Өніөз пыр-на мі олім
Аскежын, ді вылын моз...
Важөн-нін, важөн-нін колі
Јөзыскөд жітчыны пос!
Көрттујыд мјанөс жітас
Муывса јөзыскөд щөц;
Матысмас Сібыр і Чіта,
Бырасны чукыл да көж.
Міжанлы вajas культура,
Оз-нін ков відчыгны дыр;
Комі му овмөдчас бура—
Озырлун гөгөрбок тыр.

Му пыщкын—быдгама руда,
Лыдтөм-на сулалө вөр...
Војас олөмыс шуда,
Сөмын те зілжыка вөр.
Партіја ужалө: олөм
Кыпөдны лөгөдіс план.
Ужалыг војтырлөн колө
Буржыка отсагны тан.
Петөј щөц орјысөм вылө!
Нөбалөј којмөд зајом!
Овмөстө кыпөдны, кылад,
Бостылөј пөрыг і том!
Во-мөдөн көрттујыд сувтас,—
Котөртас выль паровоз...
Туж дорын шеңзыны кутас
Пармаса пашкыра коз...
Комілөн олөмыс вежгө,—
Мөдөма вежгыны збыл;
Важыс да сөкыдыс вешјө,
Матысмө долыджык, выль.

Игнат.

Феревна Јогич сiјөн i гажа да бур мыла сулалө ыжыт керөс жылын, а керөс увтас котөртө вiзыв шор. Кыз сөкыт дофөн кайны, дак керөссө логөттис гөгөртөны. Вөввез оз вермө кайөтны вескыта. Кайанкө керөс жылас Феревнаас, дак быдөс сыгаң тыдалө, кыз кi долон-вылын. Керөс дорас рытнас чукөртчөны томмез i пөрисеез. Томмес орсөны быдөж, а пөрисеес вiжөтөны.

Феревнаас, керөс дорас сулалө ыжыт керку, кыз казарма, Сопрон федлөн. Сiјө быдөнныс серавлисө, мыла өфдөн ыжыт сем-жайс. Кыз-пө жансөтас быдөс зоннесө, дак шогмас-пө мөдик феревна Јогич. Ныввез сылөн вөлисө дагөтик, да зоннес гiзим. Ловжаес колтчисө дасөн. Нучоккесө i нучаткаесө чөжа гөтравны-ни позө, а ачыс Сопрон со ешө кыз өшка јон. Рожайс пуөм раклөнкоф—гөрф. Брагасө вермө јуны быдса ведрөдн. Кыз уна јуас, кынөмыс ыждө, полдө, кыз сөкыт иңкалөн.

Семја Сопронлөн өфдөн бура олис, һекөр ез видчылө, ез тыш-каслө. Медбөрја нучок вөли Јгнат һима, көда быдмис федыскоф-жө јон. Спинаыс горпөданкоф, аршын пагта вөли, а кулаккес, кыз ош лапаез. Сылиг быдөс томмес новлигө. Не лөг сiја вөвли—өфдөн рам быдмис, ез һекинкөт тышкаглы,—повлисө токо сы выниг.

Федыс сугеддеслө пыр ошјаглис: менам-пө Игнат быдмө багатыркоф. Сыбөрын сiјө (Игнатсө) сiз i пондисө шуны—багатырөн.

Гортас сiја унасө һем ез байтлы, а досугөн пыр лыфдылис кушөмкө кыгаез. Петас көр өтөрө, томмес коласын пондас-кө байтны начальство жилиг, дак Игнат перыта сетчө паныт вiгталас:

— Кышөм сульөмалө нијө мiјанлө, со токо-бы нырыштөны мi-жан-кофөмсө, сiли-вылө-бы пуксөны... Вiјны токо нијө быдөннысө...

— Мыј-жө Игнат, вiјан, дак-ед тенө сыпонда сiз-жө вiјасө,— шуасө сылө томмес.

— Аг i вiјөны..: Колө быбөннымлө кутчигны, сек токо нијө вермам...

* * *

Локтис 1914 год. Игнат быдмис, зорамис, туйө гөтравны-ни.

Гожумыс сек вөли өфдөн бур: зөра, шоныт. Суез бура шогмисө. Быдөнлөн сөлөм-вылын гажа, токо Игнат мылакө һевесов вет-лөтө, пыр мыкө јурсө өшөтас да думайтө...

Локтіс каҗавтөг пражнік Ілла-лун. Ігнат, кыз і мукөдыс, паг-галіс ас-вывас узөра јөрнөс, кіҗтіја јы, кышаліс кокасвил сапоггез да леҗніс Отов посадө.

Луныс вөлі өҗдөн гажа, быдөс мөдөтчөмаг басөка і погод-җаыс міча, бур. Ваыс шонді-вылас гералө да југјалө.

Ігнат токо мыјкө һевесов. Мыјкө тыдалө сы-сөләм вылын пукалө із моз і һекыз оз вермы чапкыны. Ошөтөм јурөн локтіс өтік төдса морт-дымө, пондіс баітны. Сы-коста кылө кінкө горө-тіс:—Мі һемечсө шапкаезөн чапкалам і столычасө сыліг мырҗам.

— Мыј-пө Степан? Раҗ војна лебіс?

— Ö, моокосос! Го он төд, міјө талун мунам војна вылө. Проклатөј һемечсө быдөс паздам, а Россејасө ог сетө мырҗаыны.—Мыла һемечыс проклатөј? Сіја-ед сетщөм-жө өтір, сіҗ-жө пөдатҗесө мынтөны, сіҗ-жө гов өтір емөс, кыз міјан Россејаын, а мыј бурыс вөјнаҗис? Токо өҗдөнжык јонмасө міроједдес... Төдан Степан тенчіт мөјму медбөрја мөстө-тај петкөтісө падаҗыс понда, —пондіс баітны Ігнат.

— Сіҗ, сіҗ, Ігнат. Но ме мыјнө кера, іңдөны, кыз-нө сетөн он понды кывзыны начальствосө?

— А ме һекор-бы ег мун, да ог і мун,—шуіс Ігнатыс.

Шондыс пондіс-һі пукыны, сек вөліг Ігнатыс іңдөтчіс гортлаҗас. Һекыщөм төлк абу, шоныт. Віҗдзелас го ешө кобылкаез чірөтөны. Подаыс жіла-жола локтө горттезө. Воно кінлөнкө курөгыс го гуна-вылын котрасө, гусө өктө. Кыҗаңкө мытчігіс кырныш, сапһітіс курөгсө да пышјөтіс.

— Коркө і менө етаҗ-жө наҗтө кутасо да сојасө,—думајтө Ігнат, кајө гортас. Пондіс өҗдөн һужлавны ывыны,—„Бога һет, тсарја һе надо і політсіју һе прізнајом“.

Етө токо ылыштіс, сетчө кыз му-пышкіс мытчігіс урјаҗнік верҗөмөн і гајөстіс:—Ја тебе шөлма покажу!.. В җурме сгноју за такије пегһі.

— А... а... кырныш тај сетөн, менө ед мөдө наҗтө пышшјөтны,—шуіс Ігнат, ачыс кватітіс сіјө, чапкіс му вылас і пондіс брја-көтны, кыз чагөс шупкалө. Чегөтіс сы-бердө сыліг шашкасө, орла-ліс погоннесө, когавліс быдөс мунҗірсө. Азҗө урјаҗһікыс оз-һі вөрөтчы, чужјіс ешө да пондіс вөтчыны урјаҗһікыс вөв-гөрө.

Өтірыс, көдна аззылісө вартлөмсө, пондісө бајтны:—Мыј те Ігнат сіјө керан? Тенө-ед ета понда катаргаө іңдасө.

— Аг і іңдөны,—уна ешө мекоҗдес колтчасө. Баіттөһніс локтісө кујім урјаҗһік, вөввезныс быдөс быгалөмаг. Кыщовтісө Ігнатсө. А сіја бөра өтікөс кутіс, да мырҗаыс шашкасө, чегөтіс сіјө і мөдік-бердө мөдіс кутчісны, но сы-коста сылө кі-куҗаас мөд-дес шашкаезнас (кыз дорнас) размөд вачкісө і сылөн кіјес леҗчі-сісө. Урјаҗһіккес кутісө сіјө і пондісө нуөтны волостнөјө.

Томмес аздөны, Ігнатсө кајөтөны јөртны, пондісө вөтчыны ны-гөрө. Кутісө поводдесө і мөдісө мырҗаыны Ігнатсө. Урјаҗһіккес пондісө

лыжыны револьверрезіс. Томмез повзісö і лежісö.

Куз туж Ігнатсö вартлісö нагајкаезöн да наганнезöн.

Асыв. Шонді бора мытчігіс гажөн, но чожалебис төв і перыта ыжыт туж-куза муніс төвчік. Нобоас мытчыгісö гөд кымөррез.

Мөдө зерны. Гурөтө-гымалө, кајө кымөрыс. Кыз чіркнітіс— быдөс öшыннес дрöбалісö. Вічку оградаас чарөтіс көз, токо чаггес летајтісö.

— Кінкө наътө серпөс кіезөн сафітліс көзсö, сіјөн і чарөтіс јен-бағушкоыс, — баітöны мужіккез волостнөј посöзас. Чожа пондіс зерны, ведра-поніс кістны. Ігнатыс кыз уғанған сајміс. Кыліс гымалөмсö да думајтö:

— Вот і ме война вылын, ој-ој. Кыз пушкаезнас лыжöны. А кыз-нө ме сурі, ме-ед һекөр етщöм война-вылас ег мөд сурны. Ачыс öдва бергөтчіс, быдөс вісөтö, малыштіс чужöмсö—куш вір.

— То і раңітöмаг-һі менö, а кытөн-нө ме, бытө-то жожем, а öтк öшын абу, поді ета і ем окопыс да? Ебөс-сајас кылө кінкө гымнітіс да ыбөсыс осгіс. Порог-вылас сувтіс урјафнік.

— Но, ты што, выспалса нет? Вставај.—Ігнатыс вöліс қағаліс: сіја суріс начальствоыс кіпод-увтö. Перыта-ед четчөвтіс да мөдіс ускөтчыны сы-вылө, но коккес öдфөн вісöны, чуклагöны, мурөстіс токо да жагөніка, кутчісöмөн петіс урјафнікыс-гөрö...

Прісутствоас пызансајсіс сіја қағаліс кыз морт, очкіја, пельпоннез-вылас погоннез.

— Ну, ты собака, крамольніком заделалса, прөтив тсарја ідеш? Сказывај, откуда і чеј ты?..

— Сам ты собака, і какоје тебе делö, откуда і чеј ја,—горөтчіс Ігнат.

— Убрат һегодаја і протрезыт јего. Урафніккес кваітісö сіјö і петкөтісö карідорас.

— Заһегіте две доскі і балду,—вісталіс öтк урјафнікыс фегатскöјјезлө.

Ігнатлөн гінөзас веж-веж токо ветлө, сулалө думајтö:—Ок, көбы менам озға вынө, ме ніјö-бы быдөс жагөті і ачим пышжі-бы.

Фегатскöјјөс пыртісö кык пөв, да поткөдчан балда. Водтөдісö Ігнатсö öт-пөв-вылас, а мөдсö кынөм-вылас пуктісö. Сіја шы оз сет токо пінһесö гырчікалө. Гіннесö кутіс, кыз пондісö фегатскöјјөс вартлыны балданас пөв кузаыс. Кыныміс вачкөны, сылөн быдөс бытө коскаес і кісöны. Быд вачкөм-бөрған урафнікыс жуалö:

— Но сказывај, кто јешчö к твоеј шајке прінадлежіт? Ігнат һем оз шу, токоötпыр мурөстіс, кыз мөс медбөрја пыргас, көрсыліс вундыштасö голасö.

Ашынас Ігнатыс сајміс і местаіс оз вермы вөрөдчыны, вісөтö кыз јемөн јајсö быщкалө, журыс бергалө. Бора пондіс чүфитчыны войнаыс:—Көрнө ме веккала?.. Нөкін-тајнө гестраес һе доктуррес абу?

Кінкө кылө ыбөсөттыс пыріс да жуалö:—Татөн менам нучөкө?

Игнатис саҕаҕис, төдүс галоссө дөдүслүс.

— Чу, кылө дөдө локтис, пондас видны менө. да мыј сыліс кывзыны, сіја Һем оз вежөрт, көт і пондан сылө баитны.

дөдүс полөмөн пыріс прісутствоас Һемскөј началык-дынө, коккес дрөжітөны, полө... матө оз лыс сібөтчыны Һемскөјыс-дынө.

— Ваше высокоблагородіје, ја внуку прінес клебушко і Һель-җа-лы с ім повідатҕа і віна прінес опокмелыҕа јему...

— Һе разрешају... Постава вго отө под стол, а сам можеш убратҕа к чертам,—вігталіс Һемскөјыс.

— Ваше... В-а-ше... бл-благородіје он веҕ две суткі уже Һе јел...

Кыз петісө быдөс прісутствовіс дөдүс матөжык локтис і пук-тіс Һомскөјыс-оҕө 25 руба гумашка.

— Һе обезсудь Ваше благородіје, он шіпко пјаныј был, прө-ҕті јему, ја јевө сам надују ешо, потом начальството Һе бюджетбіҕ.

Һемскөј началык Һебіс корманас Һеҗҕасө і шуіс:—Ладно уж дла старіка мы јего на каторгу пока Һе будем отправляҕ, а на-верноје пошлем на пронт. Он как бык здоровыј, а такік надо в артылеріју. Большој Һекваҕок там такік, как он.

І на отө саҕаҕо, Ваше благородіје,—вігталіс дөдүс і петіс. Аҕҕіслыны дөдүслө нучокускөд сіҕ і ез леҕө.

Кыз Игнатис катаргаас ез сур, Һекін быщөміка оз төд, да і ачыс сіја оз төд, а токө кваҕ төліс-бөрті Игнат локтис гортас сал-датскөј паскөмөн, быдөс мөдкөд лоөма, чукыррез чужөмбан-вылас кыз пөріслөн-Һі лоөма.

дөдүс ез-Һі вөв, кулөм сытөҕ. Сүөдөдөз јуалөны:—Кыз-Һө Иг-нат мезмін?

— Мыј он мезмы, көр кырныш-табуныс урјаҕыккес быдөс менчім југдісө, өні пыр сы-понҕаҗ віҕа. да і војујтнытө ме-бы горовно еҕ понды. Чожа вот Һылө сетщөм баҕа лоас. Сек мійө быдөн жаҕјам начальствосө і тсарсө віјам, сек Һекущөм Һе бога-төј, Һе беднөј оз ло, агным пондам управляјтны государствомас.

— Мыј те, мыј Игнат бајтан, кін вігталас, дак тенө бара-ед сіҕ-жө керасө етщөм кыввес-понда,—полөмөн өмалөны сіјө сү-седдес.

— Көт і катаргаө індасө, а өні Һевна колас віҕчигны, горов-но мійө богтам влаҕтсө!

* * *

Локтис 1917 год. Игнат, кыз ловчыс. Көр вігталісө револүтсіја јыліс, сіја чожа леҕчыс посадө, щөктө керны собраҕнө, да поп-песліс быдөс мырҕҕыны мусө.

Сіја годҕаҕ Игнат кыз томміс чожажык пондіс ветлөтны, чу-жөм-вылас гажа, пыр гералыштө. 1918 годын сіјө бөрјісө шленө волісполкомын. Ачыс сіја гіжгіс добровольческөј отрядө Отова, ој і лун ветліс ҺеревҺаезөт, бајтліс өтірыслө:

— Ед полө, агныт сетө көдија ем тїжан унажыкыс: Һаһ, картовкі, вурун і бергасө (продрозверсткаө), колө Һерпітны көт год кык, а сыбөрын етаед оз ло.

1919 годө, кор локтісө чочкөммес, Ігнат шогаліс, гөрддескөт ез вермы мунны. Кулаччо вїгталісө чочкеммеслө: Ігнат-пө Јогіч Һеревһаіс гїжгіс партїјаө, сіјө-пө колө вїжны.

Кыліс сіјө Ігнат, пондіс Һебчігөмөн овны, кытчөз чочкөммесө бөр ез вашөт Гөрдарміјаыс...

Һасөтік год-бөрті ме ськөт пантасі „Гөріс“ газет редактсіјаын. Мыј-нө, кыз мыса, Ігнатөј Івановіч, олан? Сїја кыз пөріс морт-һі гөрбылтчөм, тошыс кыз корөс, паныт шуіс:

— да, вот мїжан гелсоветыс Һе сіз ужалө, кыз колө, Һе сөветскөј постановленьне керөма, ме сы-жыліг локті, заметка-тај вајі... Ужалам со жагөһік, ужалам, панам вїл олансө. Таво колкоз ду-мајтам органїзујтны, пыртам сетчө быдөс беднотасө... Лебам со жагөһік олөмнаным...

Ілла Вас.

Важ салдат.

(Роч вылыс).

Ас сїктгыс Һещыштны сіјөс,

Көн тілҗіс-пеггіс лун і вој.

„Богт ружјө! Јөзөс лыжлы, вїјав“.

І богтіс ружјө сьлөн сој.

Фронт вылын аскодсө-жө адзіс,

Код гортас парјаліс-жө му

дај шуіс:— „Мыјла локтін татчө“?

Но јортыс һінөмтор ез шу.

Со ставөн ускөдчісны біө.

Сек воггіс пулајаслөн пір:

Со кылө лөвтөм, јөрөм, сїөм...

Оз төдны мыјла кіггө вїр.

1929 во.

Вермагны!.. Вермагны!..

Овлывлө каджасын полөн ми угам,
Вынјорным лыжалө, сыркмуно ки.
дона кад кољлалам— жувиҗам, уҗам:
„Вөчас-өд көдкө тон, ог сујсөј ми“...

Med ескө мијанлы сөкыд ез инмы,
Кодкө мед тојтис, а ми олим жуј,
Ки мед оз гадфөггы, кок мед оз кынмы,—
Кодкө, тон вөчас-өд даг ордым туј.

Быд минут вег көлөм мијанлы мыжөд;
Быд минут вег көлөм сөктөдө вен.
Корсам ми петан туј зарҗа кыщөд,—
Олөмыс чуксалө: „отсышт ,вај мем“...

Быд минут југјалө аслыс рөм бијөн,
Быд минут дон кутө ыжыд да јон.
Med адзыны гинмөн, малыштны кижөн—
Быд кадлы велөдчөј пуктыны дон.

Вермагны!.. Вермагны!.. дугдывтөг колө
Лычкертөг ештөдны уж бөрга уж.

Уж вөчиг, вермасиг ог угөј полөн,—
Жуј кад-җи, сыркмуном ловлы оз вуј.

Олөмыс кадалө том чужан кадсө...
Отсыштны сөвмөдны быд мортлөн мөг:
Төлөдны сиктјасын шыналан чадсө,
Весавны јөз пөвсыг нужда да шог.

Вермагны!.. Вермагны!.. војтөв со шувгө—
Пармакөд кыпөдө җемөвөј зык.

Бөрпуыс пармаын војтөвлы мургө:

„Новтө, вај, пармасө ызгөмгыс пык“...

Шуҗлалө војтөв да кусҗалө расјас:
Копрасө туганнас вөсҗидик кыз;
Виҗоны том раскөс пармаса козјас,
Тугансө војтөв мед чегны оз суҗ.

Вермасөм!.. Вермасөм!.. чуксалө—корө:

Лөҗавны, шојтчыны абү-на кад.

Котырө чукөртчам кадалыг дорө,—

Уж пијан, уж вылө сувтамөј рад!..

Олөмыд абу-öd рөмпөштан вужөр:
 Петкөдлө быднога киггөмлыг сер,
 Унатор гугөн-на саждалө вежөр,
 Сайд кежыг вермастөг уна он кер...
 Вермасны!.. Вермасны!.. Гыалө горјас...
 Пелајас кылөны—сетөны шы:
 Гөрөны плугјасөн падмөдыг борјас—
 Путкылтчө, муткылтчө выл өдзөм гы.

Сандрік Јогор.

Тужө петігөн.

Шөлкісны ҳоріқјас меным:
 „Віқа-жө кољан, бур вок!
 Гортғыд-тај томысаң петін—
 Воқа-воқ көвјалін ноп!“
 „Весшөрө, ҳоріқјас, елтчөм,
 Абу ме лабсалыг вок:
 Томөн-кө горт помыг петі—
 Бөрсаңым бөжөј оз лок.
 Ветла ме, ҳоріқјас, ылө
 Саріқын пожјала кок;
 Локта ме уна во мығті—
 Локта ме вежөра морт.“—
 Тазікөн вашәітіс налы
 Нумјаліг, томыңик зон.
 Нумвіқіс шондіа асыв,
 Туж мортлыг кыпөдіс лов.

Воҗо.

(Очерк).

„...Ас вынөн богтны быдён колө
став тильгыг-песгыг миҗан-дор.“

Гөрд шонди друг былк петис Урал гөра сажан, кучкис аслас миҗа југөрөн узан му вылө, садмөдис вөрса олыҗасөс: пөткајасөс да җверјасөс. Шондикөд-жө щөщ петисны уж вылө зуд-төчила вөчыҗас. Ывлаыс тыри лөгыд шыөн, бытө зев уна сикас ворсанторјасөн кутисны ворсны. Со, мукөд кајыс быдҗама ногнас пилгө, емөҗ зев јог гөлөса еі гудөк ногөн тивгыҗас. Кајјас ғылом шыө щөщ сорласө көклөн көкөмыс, тыртөм сулаө пөлаліг моз, да щөткі мольөн гарөдчиг моз,—торачлөн торгөмыс. Таш мылк јылын зуд вөчыҗаслөн черјасныс җальсјоны ізјө, биөн резө быд бокө. Сени-жө төчила вөчыг гушјө-сөмјө төчила. Гөра бокшаын зупкөны—поткөдлөны ғырыг ізјас да ыжыд төчилајасөн җуртөны, зуд черјас кеслөны. Бокынжык шаргөны течөны тачкајасө із да җурлықтиг тырји котрөдлөны горув.

Ти көнкө җајтад көкнөдөн зуд вөчөмтө, чуң пагта чернад із јирөмтө? Öнја ногөн ужалөмнад зудтө вөчны вывти сөкыд. Сегҗаөд нөшта-і кужны-на колө. Төкөтыштө-кө лөкжыка сашкыгас—төчилаыд пыр-і кык лөө—потө.

Ме вөлі җајта, меҗа, көнкө зуд-төчила вөчөмыд җик ворсөмкөҗ; із пыцкад, миҗа, пороктө җум сујин да ғым лыјин—пағнытин сіјөс, а сегҗа зудтө сөмын чукөрт, өкты муҗыс да „чукөрө-і клади“.

Ме ег зев дыр кызы ужлыг лөгыд шысө. Асыввоҗаңыс куті виҗөдны, кыҗи вөчөны руд кыркөщ ізыг луө кигтөмкөҗ гөгрөс төчила.

Пөлік Тима индис менө воҗжык буритчан ¹⁾ инө.

— Тајө,—шуис сіјө,—медвоҗа уж, јама ²⁾ весалөм бөрын.

Ме сетчө-і муні. Керөс бокшаын, бус пыцкын, өти дөрөм кежыг, Тивө да Сергеј суликөҗ пөсавтөҗныс-нын көкјөмаөҗ-пиккөдөмаөҗ ічөтик роҗ. Тивө кутө да быд вачкөмбөрын бергөдыштө, зудчеркөҗ-жө вөсны дора, нальөм тышка, сизим вест куҗа бур³⁾. Гер-

¹⁾ буритчөм—із роҗөдөм.

²⁾ Јама—із перјалан гуран.

³⁾ бур—із роҗөдан лөм, өжынокҗ пома.

геј богтөма пуджынја балда да жургыс вылө лепталөмөн зупјө-вачкалө кашкиг тырји бур помө. Мед һебыджык ловө пігкөдныс да омөльжыка бусыс кайіс—бур роҕас кігталыштөны ва. Јогсө роҕыс лепталөны бур паньон.

Мыјон бур роҕыс лоө сывжын судта кымын, Гергеј гартыш-тіс бур помас лок дөра да роҕ пыдөссө мічаа чышкаліс—когтіс. Сесега сетчө кігтіс кык кілограмм кыҕан порок да сувтөдіс роҕ-пыщкас пішщаль ствол, ічөтік роҕаөс, порокөн тыртөмөн-жө. Сек-костті Тівө жугөдліс гала із зев поснідіка да кутіс чөвтавны роҕ пыщкө пішщаль ствол пөлөн, а Гергеј кутіс сіјөс тојлыны лөмөн, зуд ізгыс-на топыджыка топөдны. Роҕыс қікөҕ тырөм бөрын Гергеј кыккіс ҕепгыс щак, чашнітіс ічөтіка да өшјөдіс пішщаль ствол помө.

Тажө ужас колі зоһ выҕ кост.

Тівө котөртіс Таш мылк помө, куҕ сурја јылын өшалалан пелькынік жыһһан-дінө, кутчыгыс көвјас да кутіс транөдны, јуөртны јөзсө лыјны көсјөм јылыс.

Јозыс, коді сені матын вөлі, пышјісны бура ылө. Јамаө колі Гергеј өтнасөн.

Сіјө қіжөбтіс істөг тувјөн, чуткіс бінас щак помө да ачыс зев өдјө кыргыштіс-пышјіс јөз дінө-жө.

Сінјасным ставнымлөн ҳоргөны јамаө. друг кутіс чушкыны бі пішщаль стволөд да кыҕ-таж муркһітіс—зев чорыда гымыштөмөн јурөптас-лыјас. Турунјуркоҕ із јокмыл четчыштіс кыркөщыс. Һеуна ічөтжықјасыс тутісны сыв кујімө-һоль сајөҕ, а посніјасыс качісны пішщаль стволкөд вылө, сајавмөныс. Мыјон ізјасыд бөр гылдіны муө, ужалыҕјас, ракајас моз. ускөдчісны јамаө.

— Лөгыда, зонмө, сөмјыштіс,—һімкоҕ пырыс котөртіг мозыс-а Тівө.

— Бура-кө потлагас—татыс вель уна төчіла петас,—содтіс сы-дінө Пөлік Тіма.

Зуд да лечтан вөчыҕјас өктісны став шогмана посні ізјассө да катлісны пельпом выланыс Таш мылк јылө.

— Зуд вөчыҕјасыд һем-чөж таҕі өктөны посніжықјассө, агныс һөтчыд оз лыјны,—вісталіс меным Пөлік Тіма.

Пажын бөрын бара мунім јамаө. Тівө да Гергеј төчіла вөчан черјаснаныс сортыштісны із комөльсө, сортасас лөгөдісны чун куҕа көртыс вөчөм тувјас дасөс кымын да кутісны сетчө сіҕдыны балдајасөн—поткөдны. Һедыр мыҕті ізјыд чездіс, вундөм моз вег-кыда поті.

Куҕанад комөлтө ставнас төчіла кызаөҕ торјөдлісны. Сесега кутісны көмлытны да һеуна гөгрөстыны. Гөгрөстөм бөрын пуд һола кымын төчілатө лептісны Тівөлы мыш вылас да сіјө катөдіс Таш мылк јылө щыпајтны, мічаа гөгрөстны.

Таш мылк јылын, пөв чомјын, із вылын пукалө ічөтік бус-сөм тошка даҕдө. Сіјө сувтөдөма ас-воҕас пөперөгөн төчіла да

тодскөдө-гөгрөстө нөжжөнүкөн чертөтөм туйдөд ичөтүк черөн.

Щыпайтөм бөрын төчиласө нуисны склад динө рождөдны. Сен Наста Виттор богтөма жоо пыриқкоо чер да кокжө-рождөдлө төчила жасө. Сорнитиг-моз, меным сижө вигталис, луннад-пө поснидик төчила тө рождөдныд уфита нелямын саяс.

Рождөдөм бөрын төчила ештис.

Сегань ме летчи Вожа жу бокө, шылөдчыгяс динө. Сетөни гөр-былтчөмаоо гырыг пина изяс динө да мыж ебөсныс ем, зыртөмөн шылөдөны зуд лечтаняс— нывбабаяс морт ветымын гөгөр. Унжыкыс најө ковтатөмөг-ни, чыщантөмөг. Ас костаныс најө зев жона варовитөны. Жебжык бабаяс норасөны кос музөм вылө. Мукөдыс варгөны унжык најөвитөм жылыг, а томиңик нывяс болгөны зоняс жылыг да мичажык паскөм жылыг. Бокынжык шылөдчөны ныв дас кымын да нуртөмиңика ғылөны асгыныс ғыланкывнысө:

...Косным жона музөма,

Кі кучікным кулгөма,

Сојным жона вигмөма,

Паскөмјасным кигсөма,

Көмкотіасным лессөма...

...Сөкыд уж ми ужалам, ужалам,

Кык из воча зыралам, зыралам.

...Көт-нин жона музим-а—

Ебөс мијануна-на...—богтөны щөщгывны матыса

мукөд нывяс....

Шонди увтасмөм бөрын, уж вылыг шабашитисны да сојтөз вождөр летчисны пывгыны.

Рытнас, шонди летчөм бөрас-нин, ныв-зон пөшти ставныс мунисны уңны гозжасөмөн. Некущөм гаж абу на костын. Олөмыс пыр өтмоза ісковтө, нинөм оз вежгы.

II.

Мажкыд лун төв нөбыдика геблялө зуд вөчыгяслыг нанкаыг вурөм жура дөрөмјаснысө, вадөдө вөрыг чөскыд веж дук. Шондиыс jeneж шөрө кајөмөн, гералиг тырји, шонтө ужалыгяслыг мышјассө, нөбздөдө налыг лыгөмнысө, вугрөдлө, очсөдлө, шөйтчыны шөктө. Зуд-төчила вөчыгяс, морт сизимдас кымын пукалөны клуб өшын улын, гөра жылын. На-пыщкыг өткымын шөпкөдчөмөн лыффыгөны, мукөдыс журналјасыг серпасјассө вигдөдөны, лыффыныс оз куж-да, код-сурө куритчөны, емөг ныргорөн учыгяс. Клуб пыщкыг кылө гораа лыффыгөм шы. Бокынжык, поснидик кызја улын, садјын моз, азыма сорнитөны морт витө-квајт. Степан Педөр, Пөлык Тимакөд кајөма клуб вылө да сінсө читкыртөмөн бура дыр-нин зоргө асыв-вылө. Кілометр ветымын саяыг аджө сижө jeneжө пыкгөм Сабла 1) да ачыс мөвпалө, тајө-пө сөмын кілометр дас саяын, колө-пө вет-

1) Сабла—Урал гөралөн жужыдин, Вожа-вестын.

лыны сетчө. Саблаыс пыр-на лымжа кыт-гурө, жежыд серјас тыдал-
лөны, бытто тувсов көч пельјассө торгөдөма да нужвиқө. Сабла
шоша жылқыс мугаңыс вескыдасө лоө километрыг-на жужыд. Бо-
кысаңыс виқөдан-да, бытто муыс помагө сетчө, а воқјас Сабла
сајас—код төдас мыкө ем абу, јенежыг кыңзі тај нинөм оз ты-
дав-а. Вескыд выласжык тыдалө Төв поз із, бытто гыөрсалөм ыж-
ыд турун јур шлапвиқө, ылынысла вөјөма вөр пыщкас.

Син дулалөм мыстї Степан Педөр бергөдіс јурсө шујга вылө,
кутіс нїмкофасны зуд гөра вылө.

— Атто, со морө,—шуө Педөр, Пөлік Тїмалы,—јона-жө-нын
татыс нуөмаөг зуд-төчиласө, виқөд-нын мыјдта ташыс¹⁾ чукөрмөма,
регыд ачыс гөра судтаыс лоө.

— Оз-нын-өд тајөс регыд ужавны,—нуркнїтіг моз воча шуїс
Тїма.—Первојсө заводїтлөмаөг ужавныс кујїмго во сајын да пөш-
ты быд во-на нулөмаөг вель унаөн.

— Важөнсө-нө кыңзі вөлөм ужалөны?—бара јуалө Тїмалыс
Педөр.

— Ме тани ужала комын өкмысөд во-нын,—заводїтіс вїстав-
ны Тїма.—дасвіт арөсгаң заводїтлі ужавнысө-да, јона вежөмјас
ог-на төд. сөдөј менам татчө-жө кувлөма чахотка помыг, а ба-
төс јуїгөн лөмөн вартлісны да јур чашкаыс жугавлі. Важөнтө-өд
јона вөлі јуөны. Мукөдыс вөлі став најөткасө і пагкөмсө јуас,
гортас куш кїнас, пага-нїсө пагтөм воас. Менам том дырјї-на
комөлјастө пу тувјөн поткөдлім, а өні со көртыс-нын вөчам. Го-
жөмнад, жар дырјїыд, зудтө вөлі керкаын вөчам... А јона-жө уна
бусыд сені: метр сајыс нинөм-нын он адзы. Ставыс вөлі сїјө горш
вылад пукгө. Уна-і јөз куліны гөра бус вөснаыс,—ышловзөмөн
нурбылтїс Тїма да сөгга дугдыштлөм бөрын бара кутїс воқө вї-
тавны.—Мыкө вөсна-өд зуд гөраын ужалысјасыд жеңыд немаөг.
Со бостам көт Пөзөріка өїкттө. Сені өтї олөмажык морт абу, не-
ламын арыс ыжыдөз некод оз ов—ставыс кулө.—Тїма бара ыжы-
да ышловзїс да нөшта на жугылжыка помалїс:—Регыд-і мївоклы
гуө ковмас пырны, лолөј-тај оз-нын шед-а, морөсөј дојмөмыс оз-
нын дугдывлы...

Пөлік Тїма нөшта-на нырнас кыскыштіс чөскыд сынөдсө да
кызїг тырјї кутїс летчыны куң поскөд клуб вылыс.

Педөр өтнас колї виқөдны зумыштчөм гөра кыркөщлыс мо-
рөссө да кутїс мөвпавны виқөдіг мозыс. Сїјө сїн возын румвиқө су-
лалө кыңвїт метр судта зуд гөра кыркөщ. Вывлаңтіс, важ ужа-
лөмінтіыс шондіыс быгөдөма-нын зуд ізсө, ташыс лөзов рөма-нын
лоөма.

— Бура уна во ковміс јөзыдлы ізтө вескыда вундыныд, бура
унаыс көнкө ковмыліс тоңөптыны бур помад, вель уна порок-на
бырї татчө-і. да-өд ставсө тајө куш кїөн моз вөчөма... Кујїмго во

¹⁾ Таш—поснї ізјас.

ужавлөмаос, кужимсо во тыртлөмаос зепнысө важ купечјасыд, а өтї машина абу лөгөдлөмаос, некущом кокнөд аву сетлөмаос ужалысјасыдлы. Оланінјасыс кушөмөс?!.. да-өд нөшта та пыщкына-пө вөлөм зудсө сек вөчөны...—Педөр кутис вижөдны поснїдїк, морт судта кымын кумјас¹⁾ вылө. Кумјасыс, бытө вөјөмаос тош пыщкас, гөгөрыс шыблас ташсө ваялөмаос-да. Јуртөріг өшінјасыс муртса-нын зузвїзыштөны. Вевтјасыс унжыкыслөн сїгөс. Чукөрө шыблалөм зудјас моз-жө гөра подулын шлапвижөны кумсо саяс. Кумјас таладортис, салгїг тырјї, котөрөн летчө Печөра вылө Воја ју. Ју бокас зїтвижө ыжыд выл пывган.

— Кызї-нө етащөм їнын верман дыр овны... Прөста-өд Тїмаыд оз вїстав. Пөзөрікаад-пө неламын арөсыс пөрыс мужїк лов абу. Нөкө етїжө пывганыс—комын арөсөзыс он вермы овныс, пырї пөдан. Со-өд тајө бус најтыд вегїг јандыгөмтө бырөдөма, нывбаба-ї мужїк—ставныс өтїлаын, өтпырјөн пывгөны. Педөрлөн гїнмыс угї пывсанкод из јокмыл вылө.—Кызї бара та гырса їзјасө пу тувнас поткөдлөны вөлөм-а? Мї өнї көрт тувнас огө вермөј-а. Кужим со во ужалөны, а пыр өтмос. Некущөм кокнөд өмөј оз поз вөчны тајө ужас,—горнїтө аскөдыс Педөр.—Мечайта, заводїтанкө, мыј сурө позас-на тан вөчны. Часлы, тајө лунјас лөө партјачејкаса собранье да сенї горнїтыштам, а сы бөрын горнїтам ужалысјас пөвсын.

Педөр пыщкө бї моз-жө өзјїс вьлторјас вөчөм јылыс мөвпјас, сотїг моз-жө щөктө кутчысны сыдїнө өдјөжык. Сїјө бара вижөдлїс гөгөрбок да зев өдјө летчїс клуб-вылыс.

III.

Кобөм бөрын лавка өшінулө дышыніка пырыс руңгөны зуд вөчысјас скөд вылө. Код-сурө локтїгас броткөдчөны:

— Бара-нын сөрнытө чукөртөны...

— Бара-нын јуралыгыд көсјө мїжанлыс уж донтө чїнтыны-да!..

— Мыј морла тащөм „јурсө“ вижөны?!—шуө Ваг-Ваг лавка өшінулө воөм бөрын тачка вылө пуксїг моз.—Тајө-өд важөнсө батыскөд Печөра куза вөлі төргүјтө, сїчїм пөвса кучїк вөлі јөзыдлыс кулө. Сегга апїтсерын вел дыр овлөма. Öнї гортас јөзөс ужөдө, а тани бара-жө батыс пыр аслыс лечтанөн төргүјтө...

— Лечтанөн-өд куш оз-на „щакыд“ төргүјт,—содтїс Ваг дїнө Опөң-Іван.—Зверјастө-на вел уна өктывлө донтөм-донөн. донјаны сыкөд некод оз лыгт, мыј сетас—сїјө і шаң. Сегга кык донөн вузавлїгад шуө, ачым-пө капканөн кыјї.

— Пекарнәтө со мї асланым сөм вылө агным вөчїм, а мїжанлыс-ї донсө „щакыд“ кулө, патернөј-пө богтам...—сувтөмөн скөрыс шуө Öндрөј-Мїш.—Öнї-жө колө тајө скөд вылын мырффыны сїјөс. Талун-жө колө јуралысгыс чөвтны-ї... дырө-нын тајө мїжан гылі вылын кыскагас!..

¹⁾ Кум—пачтөм керка, пывсанкод.

— Сің, дерт!..—өті вомыг моз горөдісны быд пелөссаң.

— Со мыј, јортјас!—кісө чургөдыштөмөн јөзсө лаңтөдіс Мікулај Санко.—Тажылыг фелөсө важөн-һин вөлі панөма, судын-һин јуралыгыд. Төрыт рытнас телеграмма воис: етапөн шөктөмаөг сјјөс карө ыстыны. Мыј талун горһитид—ме сјјөс гіжышталі да гіжөдсө судас-жө мөдөда. А талун скөдсө чукөртім мөдтор понда. Первој көсјө сорһитыштны Степан Педөр. Ваяө пукгалөј да кывзөј...

Јөз чукөр лајкмуні гыөн моз, кың-таж су му вывті төвру мунас да лајкңјтас ставнас,—ставыс пукгісны, коді скамја вылө, коді піна із-вылө; өткымынөн төчілајас вылө, а мукөдыс муас.

Педөр сувтіс тачка бөкө, тывжыштіс гінјаснас став пукалыгысө сөгга шуө:

— Ме тіјанлы вистала кык өткоф важ пөслөвіча: өтікыс—бөрдтөм кагатө һекөд оз бурөд, а мөдыс—пыр көф чатөртчөмөн вичыс—јенежыд һинөм оз гылав. Таяө пөслөвічасө ескө ті важөн-һин төданнды, сөмын сјјөс онө өтлаөдлөј асланым олөмкөд. А өтлаөдам-кө—олөмным мјјан воҗсагасжык.

— Мыјнө мј чатөртчөмөн јенгаң мыјкө вичысам, алі мыј—пуҗис паҗкыд Закар.—Мі-нө огө ужалөј, гашкө те ногөн-да!..

— Ме ег шу, мыј ті он ужалөј... Пөслөвічасө гөгөрвоныс колө со кыңі: олөмным мјјан зев абу вежалана. Мі зев дурка да һајта олам, һекытчө тужтөма, а һекөдлы сыјылыс һинөм ог шулөј-һі, агным һекыңі огө бурмөдөј олан ногнымөс. Сөгга ужавнды тан сөкыд, дај ужалан доныс улын, а ужсө ог кокһөдөј...

Кывзыгјас, быттө очмісны. Вөлігөті гөгөрвоисны, адҗисны асгыныс дурка олөмнысө да сөкыд ужнысө. Колө-Степан скөрыс моз бузөбтіс:

— Кокһөдсөма-һин із јірөмтө. Щај јуөмөн төчілаыд һөтчыд-на ез артмыв... бус-һајтыс-на оз бырһі...

— Чөв, зон, дурка да һајта олөмгыд дугдыныд поҗө. Сјјө абу зев сөкыд,—пыкыштіс кодкө.

— Поҗө, дерт,—доржыштіс сјјөс Јігө Јогор, пөрыс зуд вөчыс, сөгга тошсө малыштіс да мыјкө көсјіс шуны, сөмын јөз-вылас вичөдліс да зев унаөн сывылө вичөдөны—һинөм ез шу да бөр гінјассө лазгөдіс.

— Ужсө-нө ескө кокһөдныс мыјла оз поҗө?—сувтіс да јөз вылас вичөдөмөн јуалө комсомолеч Гергеј.—Поҗө-жө-өд. Кокһыд ужгыд унжык-на поҗө богтнысө...

— Кокһыда ужалөмнад еща-һин сөмтө лөдан җөптад,—пыкыштісны сјјөс код-гурө да бара лөһисны.

— Со, богтан,—сбоја кутіс воҗө виставны Гергеј.—Ме ногөн колө ужалыгјас костад јукны ужсө да мед быдөн өті пөлөс уж дорын ужалө: бурітчыс—бурітчө, пөткөдчыс—пөткөдчө, комлҗтчыс—көмлҗтчө, шыпајтчыс—шыпајтчө да сің воҗө. Мед оз мортыс ветлы төчіла бөрғаыс, а төчілаыс мед муно кыг-кіө ештытөҗыд, Сіңтө

ужыд буржыка кутас мунны.

— Сіңтө-таж ескө ми заводитны-нын кутлим мөйму-да, ез леңны...
—вурыштіс кодкө.

— Сіјө-өд журалығыд ачыс вөлі оз лең, а өні сіјө абу-нын,—
воча шуө Гергеј.—Өні поңө, да і колө лөгөдны тајө торсө...

— Машина колө вөчны ташсө пилитны лечтанөң,—бара шыагис
Јігө Јогор.

— Вот, вот! Сіјө-кө лөгөдан і добра,—кутчыгисны сетчө быд
боксан.

— Машинатө вөчныд-өд абу ми машинистјас, зудјыд черна-на
муртса артмө,—боксө гыжаліг тырји шуө Тивө.

— Машинајастө-өд воңжыксө ужалыгјасыс-і вөчлөмаөг. Инже-
нерјасыд сөмын-нын сіјө бөрынас бурмөдөны,—шуө Мікулај Санко.
—Ме думыс, тані мијан төчитчөмтө колө кокнөдны. Өні ми быд
артельг төчитчөм вылас воштам кык мортөн лун, а төчиласө-кө ва
кутас бергөдлыны—сек вегіг лунжын оз кут мунны өти мортыслөн
а прудсө вөчны мијанлы Гельпром отсалас...

— Тајө, зонмө, поңө лөгөдны...

— Пруд вөчөмыд вылө оз сувт,—шыагисны ставөн.

Степан Педөр сувтіс да јөзсө чөлөдіг моз шуө:

— Мијанлы өнігаң-жө колө заводитны вөчны видлөгјас пилі-
төмөн лечтан вөчны да зуд шылөдны мөдногөн...

— Татчө пабрік колө вөчны,—кодкө наңөңикөн шуыштіс.

— Пабрік вөчөмыд, зонјас, сувтө мильон шайтө, а сіјө абу
ічөт гөм, сымында-тө вегшөрө шыблавны оз поң,—кутіс виставны
Санко.—Сіңнад мијан кыз инженерлөн пабрік вөчөм коңыд-жө лоө.
Сіјө-таж вөлі вөчөма гмета, лөгөдөма чертожјас—арталөма ставсө
мильон шайт дон, да шуө вөлі татчө-пө кујим воөн і вөчам пабрік-
тө. А кор ужалыгјасыд жуалісны, уна-ө-пө ем төчіла ізыслөн запа-
сыс да куцөмөг лоөны машинајасыс—сывилө нинөм ез вермы
виставныс. Сывөсна мијанлы аслыным колө ботчыны машинајастө
лөгөдны. Колө төдмөдны, куцөм машинајасөн ужалөны Вјаткаын
да Норвегіяын, а не каң моз пукгөмөн гож воңын шонтысны да
видчыны кыгаңкө вылыгаң. Төчілатө-өд, тащөм-тө Норвегіяын
сөмын перјөны да нөшта даг перјөмгыс Вјаткаын лечтан вөчөны.
Мі-кө агным ботчам табердө гөлөмгаң—быдторсө верман вөчны,
да-і государствоыд отсавны кутас.

— Вернө, вернө!—мурөстисны пукалыгјас өти вомыс моз,—тајө
зев буртор... Агным заводитам видлөгјас вөчны...

— Ордөгысөм колө вогтыны буржык, лөгыджык тор вөчөм вылө,
гора шуіс Степан Педөр.—Мең бура вөчыгыслы отсөг колө сетны
ас-костыг чукортөмөн... Государствоыд-на сетас-і, колан лунсө-кө
адзас вөчөм торјыслыс...

Ужалыгјас, бытөвывилө кыптисны, бытө бі өзјис пыщканыс—
зев јара кутисны индави тујјас зуд-төчіла вөчан уж кыпөдөм-бур-
мөдөм куға, дурка олөмбырөдөм куға-да.

Рыт сороҕ кыліс ужалыҕаслөн гөра подулын, лавка дінын
горһи мургөмыс да гөра керөс жылын, веж вөр пыцкын гора јөла-
лөн воча шыасөмыс. Кыпыдөс, варовөс најө разөдчисны кумјаса-
ныс пемыднас-һин.

Муніганыс кыліс том јөзлөн ғылөм:

...Мі төв-төв ізсө пөртама секі зарһиө...

Става Коми мусө заводјасөн тыртама ми...

Піту Оһө.

Ме-ја кытчөз томга-том.

Ме-ја кытчөз томга-том
Ветлөтөмлө ог сет пом,
Волаөс ог сермөтав¹⁾,
Сөлөмөс ог өгмлөсав²⁾;
Мед-нө кута том кадөс—
Ҷоріҕалиг гаж-кадөс;
Візыв ваөн визывта,
Јір бергачөн бергөта.
Пөрысма да кагтышта,
Сылан кылөн шоггышта:
Олөм, мыса, вөлөма—
Вөлөма да колөма,
Сук пещөрөн быдмөма,
Јогөн, чагөн тырөма.

¹⁾ домав.

²⁾ Кортвомав.

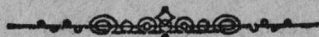
Шоголь Петра.

Петра мијан шоголь-мотол—
Мунө чегө бытто гоголь.
Шлапа вевтто јур пыдос,
Читкыл јурга кымос.
Јыагөма сера јыон,
Мајөгпон новјотө кын.
Өмын вексө папірос,—
На, за грош-пө менө бог!..
Том јоз-шөрын Петра „ачыс“,
Том јоз полө сыліг швачоҗ.
Ныв-пөлөслө Петра ма—
Сетөн сылөн спорина:
Талун дарјаос рафејтө,
Ашын Анну одолејтө,
А Мари да кыз Окул
Тышкагөны луныг-лун.
Но покагыт пыртө грекө—
Умөль лунгит он кеж бокө.
Спорина көт спорина
да споринаат лок уна.
Мыкө отір выкјө—гарјө,
Бытто-пө-тај Геҗа дарја
Ассис өштөм нывга дон—
Здукөн адзөм ныв да зон.
А Окул да Огропена
Новјөтчөны жін кынөмөн,
Мосеј-Анну сизжө кызө:
Ој, беда-пө-ед кыщөм—
А җеја ме „сетщөм“?
Сиз вот пыр мијан і мунө—
Быд ныв пыктө луніг-лунө,
Јордө ассис томга кад,
Анна олөмлө җерад.
Ај-мам төдны ассөсетө—
Кучік-пыщгіс мукөд петө:
—„А...—пө менам „сетщөм“ ныв...

„да нырём ыза мыіг-мыј“.
 Өтік Петра өтмоз чегө.
 Петра асө ачыс төдө:
 Сылө быдөс Һепочем—
 Ме-пө сетөн Һепричом.
 Зато кызкө өтік лунө
 Сельсоветө Петра мунө.
 Локтөм шуоны јуөр,
 Мыј ез чajt Петра Һекөр.
 А јуөрыс нарсуффагањ
 (То-тај, Петра, ізводасин!..)
 Коргө Петрагањ ответ:
 Те өтетс-пө али Һет?..
 — „То-тај грекат, ышман, сурі
 „Көр-нө бөра кинкөт дурі?
 „Һештө гојис Огропен—
 „Ак те ныв—оропа јен!..
 „Поді Һе да—Анну Һожлы?..
 „Сыкөт-едө грекат вөвлі...
 „Но-кө, Анну, етө те,
 „Туч-пач кера тенө ме!..
 Сетчө Петра шaj-пaj лоис—
 Сija судіс јона полис.
 Кыз-нө он пов, ед беда—
 Алыментыт абу ма.
 Сельсоветө Петра локтіс,
 Судфа—жырјө ыбөс өгтіс,
 А судфалөн өтір тыр—
 Он төрөтны вермы ныр.
 Озас дас-кыным ныв-пөлөс.
 Нijө Петра быдөс төдіс:
 Сетөн дарју Марінакөт,
 Естөн Марју Өрінакөт
 Ортгөн Уста да Параг...
 Но і вөтөн—ен вөтаг,
 Кыс мыј пон піјө і вajas.
 Судфа судсө асөіс өгтіс,
 Ыжыт кыга кіө богтіс,—
 Шуө: „Петра-шоголь те?“
 Петра паныд сылө: „Ме!..
 „Сіз-кө, јортөј, мыј-нө шуан—
 „Көдө нывсө естіс төдан,
 Көда пілө лоан ај?—
 Шу чукластөг, зон, давај“.
 Петра пондіс јур гыжжавны,
 Оз төд кин-вылө мытчавны—

Сетөн дарју, сетөн Марју,
 Сетөн Улу, Огропен...—
 Быдос нывкөт грекыт ем,
 Пондiс мыжкө җетуль нуны.
 Öтiк кыв оз пiгты шуны.
 „—Ме-пö... ог тöд... сетөн җем—
 „Наҗтö ајыс-пö Јерем!..
 Ачыс бөр да бөр јөз-сајö.
 Сетчö ныв-пөлöс җiк сајмiс:
 —„Кыҗ-нö он тöд кiнлөн ај?
 „Менам кагалөн те ај!..
 Вот вöльiгҗен зыкыс гартөiс—
 Быд ныв Петра вылö вартөiс,
 Токо мунö ув да ав,
 Он i тöд кiн нылөн прав.
 —„Менам зонөлөн!..
 —„Менам нывлөн!..
 —Менам зонлөн!..
 Зонлөн нывлөн, нывлөн, зонлөн!..
 —„Ак те дiво, шумыт мыј,
 Оз i кыкпельшы—ед кыв.
 Чөлөј, дугдөј, нывјур-пөлöс...“
 Сетiс сетчö судҗа гөлöс:
 —„Судыт абу ед базар,
 „да i Петра җе товар...
 „Падеж табун, пiҗагатö—
 „Озҗа—моз-жö мырҗагатö—
 „Колö керны закон—гөрҗi,
 „Медбы умол, ез вöv бөрҗi,
 „Ноко, Петра, вiҗтав вај:
 „Kода пiлөн лоан ај?“
 Петра җiкөз öшiс, јөјмiс,
 Сiннез—оҗас сылөн пемдiс,
 Пөрны пондiс кыҗ колҗа.
 Сегҗа пышшiс перыта.
 Судҗа быд нывлiс јуагiс,
 Кыҗ кiн Петракөт тöдмагiс,
 Утјанно-ја Петра ај,
 Абу-ја мөҗiклөн пај.
 Вöльiс кiаг перö богтiс,
 Кҗiҗа—шөрiс закон огтiс,
 Лыдҗiс-керiс—шуiс „бур!“—
 „Вердны Петралö вiт јур“.
 Ныв-пөлöслö кiö сетiс
 Кык печата копја сетiс,
 Што-пö былiс столько лет

Петра мынтө аьмент.“
А Петра—зону судыт-бöрын
Быд һефелә олөм вöрын,
Оз-пö жу і һе оз сој,
Токо руштö ој да ој,
Вира мыт—пö, падеж бостөм,
Быд лыгинсö-пö—һи когтөм
Кольөм öтик-пö шкелет.—
Вот-ед јордөм аьмент.
Сіқи Петра öтик лунö
Богатгаліс віт пі—јурөн.
Быд пі—јурлөн аслас дон—
Кык шаф төлыг мынтө зон.
А быдсöныс јеща—уна—
Кык дас шаф тыдалö мунö.
Крестьянлө ета паж,
Кöт кытыг те сіјö вай.
Зато Петра вöлыг умміс—
Нывјур—доріс зікөз кідміс,
Чіткыль јурсі шыріс глад,
Һіртö ужын—благодат!

Jogida.

Јапоніјаса крестаналон ем шусанкыв: „нывбабајаслөн чель-
фасом да салдатлөн олөм—сijö медгөкыдыс, мыј вермө асвылас
лептыны морт“; воҗҗаыс мукөд дырјыс кувлывлө, мөдыс—вешөрө
воштө олөмсө.

Меным вөлі кыҗ арөс. Ме локті Токиогаҗ өктө аслам мам
дінө. Тані меным вөлі колө відчысны прызывајтчан лун.

Міјан өктын олыгыс кујим гурс дорыс уна, сөмын зев гөла
олөны. Сіктсө быд бокгаҗ кыщаломаөггырыс гөрајас. Гөра улысјас-
сө тупкөны пујас. Сөмын тајө вөрсө ветымын во сајын-нын мыр-
фыліс міјанлыг правітельство.

Вөлі мај төлыг. Тајө каднас өктјасын лөгөдчөны вундыны
ріс. Крестана леҗөны рісөн көҗөм мујас вылө ва да весалөны
јогсө.

Өтчыд рытын, уж бөрын ме керкасај шорын купајті вөвјасөс.
— Аскі-нын мунны,—ме мышкын кодкө шуіс.

Тајө вөлөма Такеҗі, міјан сугедкалөн верөсыс. Сijö матыг-
чіс ме дінө, кі вылас сылөн кага.

— да, аскі мунны,—воча ме візі сылы.

— Лунмөд-нын ме ог вермы адзыны аслым места. Шог! Збы-
лыг, мыјнө таыг җекыҗ оз поҗ мынтөдчыны?—јуаліс Такеҗі.

— Оз! Міјан җоҗвіҗалунным абу лок дај віҗөднысө мі абу
шыбытанаөг... Он мын!

Вөвјасөс јөртөм бөрын ме корі Такеҗіөс пыравны міјанө. Пө-
чө вајіс міјанлы щаж.

— Гінмөн ме ог вермы віҗөдны кык вога службаө. Сені те-
нө кутасны котрөдлыны вөлөс моз.

— Тајө абу-на медга локыс. А казармаад олігөн төдны сем-
јаыдлыг щыг вөсна кулөмсө—сijö медга лок.

Такеҗі сетіс піҗөс вылас пукалыг аслас кагаыслы пірөгтор.
Чужөмыс сылөн вөлі шог да віган нога.

Ме төда вөлі, тајө мөвпыс кымынкө төлыг-нын вөлі песө Та-
кеҗіөс. Мед егкө мынны службаыг, сijö быдногыс зіліс щыкөсны
ассыс җоҗвіҗалунсө, сijö зев уна вөлі гоө гөрд переч. Тащөмыс
вөлі вајөдө гырк пыщкөсса вігөмө, өні сijö вөлі зев-нын омөль.

— Кыҗі олө Jogida?—јуаліс Такеҗілыг пөчө.

— Паныдагліс сijö меным төрыт. Сijö полөмысла быдөн ті-
ралө, җікөҗ вежөма. Коҗөр! Төдасны-кө, сijөс кык во кежлө җур-
маө пукгөдасны.

Пөчө да Takeчи сорныыг ме адзи, мыл лома том Jogidakod' Hajö вөлісны кујимон: ачыс, мам да вок. Воксө сылыг ноль во сажын вөлі богтөмаөг салдатө. Казармаын лока вижөм вөсна да омөла вердөм вөсна сижө вигмөма чахоткаөн. Сижөс мөдөдөмаөг гортас. Кык во гортас кујлис вольпагын, став гөмсө гортсаыс вижисны сижөс бурдөдөм вылө. Кујим төлыг сажын сижө кули. Jogida вокыс виггөн уна кывлис казармаын олөм жылыг. Сижө шуис, көт кыз-а, мынтөдчыны службаыг, быдга помкасө сывилө вөлі коргө. Медбөрын сижө керыштіс веккыд кигыс вожчуңсө.

Мыјсө сөмын оз вөчны призывајтчыгјас казармаыг полөм вөсна! Hajö ветлөны вичкоө ветымын вој дорывв да гетөны сетчө став гөмнысө, мед јенмыс мездас најөс војеннөј службаыг. Мукөдыс 15-16 арөсгаң новлөны өчки, мед ескө шыкөдны асгыныс гиннысө да мынны призывыг. Сөмын тащөм повжөдчана вөчөм јывгыс ме кывли медвож-на.

— Көт-і сижөс чуң вөснаыс богтасны, меным лоас керавны асгым киөс,—шога шуис Takeчи да вижөдліс аслас кујим арөса ныв вылас.

Takeчи мунөм бөрын ми пукгим ужнајтны. Ме пөшти ег вермы сојны—пыр мөвпвылын вөлі казармаын олөмыс, коджылыг меным уна вигтавлісны.

„Вөв сулалө те дорыг донажык. Те-кө кулан, мијанлы сөмын ковмас кымынкө ур виңны гортад јуөр ыстөм вылө, а те местаын лоас мөд салдат“.—Таз шуалис уңтер-офитсер салдатјас вылын кратајтчигөн да најөс сағ быртөңыс нөјтигөн.

Ме мөвпалі, кущөм ногөн мынны казармаыг.

— Теныд некущөм тырмытөмтор абу?—мамө шог пырыг вижөдліс ме вылө.

— Абу некущөм!

— Салдатад-кө ескө овны, шуам, нинөм-на-да, гашкө-өд ковмас војна вылө-на мунны,—шуис пөчө.

Аски асывнас ме пагтағи асланым натсіональнөј пагкөмөн да мөдим гортгаң өтлаын Takeчикөд. Недырмығти воиң неыжыд стантсіјаө.

Стантсіја воғса плөшцағ вылө чукөртчөмаөг призывниқјас. Ставныс најө вөлі вөччөмаөг, іғас шылапааөг, шылыда бритчөмаөг. Лаңтөмөн најө вөлі видчыгөны појездлыг локтөмсө. Мыјкө оз вөлі јитчы налөн лаңтөмыс тащөм шондіа луныскөд...

Воис појезд. Ми пырим вагонјасө.

Кујим час мығти ми воим округса главнөј карө. Сижө вөлі сулалө кык гөра костын.

Ми сувтим гогтиничаө, бурещ кар шөрас. Öшиңулөдыс визывтө ју. Мөдар бокас, гөра увгаңыс быдмө вөр.

Шонді летчөм бөрас мијанөс вәјөдісны ыжыд столовөјө. Менө шемөс бөгтіс: призывниқјас ујиныг мынтығисны, а некод ез видлы сојансө—бөр мунісны столовөјгыс. Тајө вөлі медбөрја көсјөм мез

дысны призывыг—дыржык овны гојтөг, мед омөлтчанжык да вiган чужöма лоан.

Ме гојi ассым ужынöс да жанзимөн сорөн петi, гојан вытöс видiг тырјi.

Мiжан сиктса том јöз вегiг-i аскi асывнас ез гојны. Асывнас час көкжамысын мiжанöс нуисны призывајтчыны пункт вылö.

Шыг ручкоф, омөлтiк, пöрыг, öтi кiа офiтсер мiжанлы вiгталiс неыжыд реч. Сегга мi пырим видлалан залö. Мiжанöс воҗжык шöк-тисны лыффыны да гiжны. Сегга пöртчöдiсны. Војеннöј врач кутiс видлавны.

Мiжанöс вегiтiсны, мерајтiсны ыжданымöс, морöс, тöдмалiсны гiнјаслыг адҗöмсö, пельјаслыг кылöмсö, вiҗöдлiсны пиҗас.

Ме видчыгi ассым öчерöдöс офiтсер воҗын сулалöмөн. Сiјö вöли вiгтавлö видлалöмлыг резултатјассö да геталö медбөрја вoп-росјас.

— Кыҗi шуöны мiжанлыг iмператорöс?—јуалис пöрыс офiтсе-рыд ме воҗвылын сулалыг призывҗиклыг.

Сiјö ынiм воча ез шу.

— Idiot! Те он тöд iмператорлыг ымсö,—горöдiс сывылö офi-тсерыд да мыҗвынгыс кучкiс чужöмас.

Ме мöдәрö бергöдчi.

— Те адҗан тајöс?—гтенса таблитса вылыг шыпасјассö iндö врач.

— Ог.

— А тајöс?

— Ог-жö.

— Те нарошнö шыкöдöмыд ассыд гiнтö, сволоч! — војеннöј формаа морт кучкiс јурас сывоҗын сулалыг призывҗикöс.

Мöд војеннöј врач тöдмалö вöли кылöмсö призывҗикјаслыг.

— Те кылан?

— Ог.

— А öнi?

— Ог.

— Локыв татчö,—врач кыскiс сiјöс пызан дiнö, мышкас пи-җöснас чужжöмөн.

— Тенад кылöмыд бур. Те пöрјаслан!—горзö врач.

Призывҗик сулалö пагтöм, гтен бердас пöлынҗтыштöма да тушанас тiралö.

Зал мöдәр помас горзöны:

— Те пöрјаслан! А-а... те полан армiјаö мунны! Мыј, көҗыд? Те-кө омөл, мун салдатö, сенi јонман.

Менам кымынкö јорт, кодјас лун кык-кујим-нын ез гојлыны, öдвa кокјылас сулалöны.

Меган шуҗгавылын:

— Мыј вöчин аслад чуҗөн?

Јогiдаöс тiрҗöм бөгтiс, бытö шыр кан воҗын сулалö.

— Ужалігөн керыштгіс.

— Те пәрјалан! Те сіјс кералін мед оз ботны салдатө, сволоч!—том офітсер кватітіс кідыс Jogidaöс da кутіс чужөмас кучкавны.

Jogida uoi da кутіс кујлыны пагтөгыс жојас. Чужөмгыс вір пондіс летчыны.

— Тајө сволочсө ну камераө, сесга mödödam жандармеріјаө, —щөктіс офітсерыд салдатыслы да чужіс Jogidaöс.

— Четчы!—офітсер да салдат кокөдыс кыскісны вежөсыг.

Ме матыгтчі пызан dorö. Пөрыг офітсер кутіс менгым жуагны

— Уна-ө тенад гемјаыд вотсө мынтө? Те студент? Кущөм факультетыг?

Погон вылас сылөн вөлі уна віч да звездочка, сывөсна сылөн пельпомјасыс бытө нөшта-на пагкыдөг лоөмаөг. Сіјө менчым кутіс жуагны, бытө преступніклыг.

— Мыј сещөм демократіјаыс.

Ме вігталі, кыз вермі гөгөрвоанажык.

Сіјө скөрміс.

— Кызі те чајтан, демократіјаыс бур алі омөль?

— Ме чајта бур,—воча шуі ме.

— Мыјла?

— Секі влагыс јөзкын.

Сіјө менө кучкіс кымыныскө чужөмө. Кутіс летчыны вір. Ме бөрынтчі, журвежөрөј кутіс вошлагны.

— Тенад некущөм права абу менө нөјтны! Тајө пон ногөн лоө!—горөді ме.

— А-а... сотсіалыст!—сіјө нөшта меным кучкіс чужөмө da кутіс пон моз чірзыны.

Менө јөткыштісны бокө. Став врачыс da офітсерыс чукөртчісны өті кіа офітсер дінад. Кутісны горытны вашкөдчөмөн, агныс ме вылө зев скөра віжөдлөны.

Тајө каднас ме став еветсө вунөді, вунөді мыј меным лоө, вунөді гемја жылыг da аслым пріговор жылыг. Ме чабырті кулакјасөс. Тајө каднас-кө ескө менө вөржөдісны, ме куті когагны јөјмөм морт моз.

Ыжыд залын ставыс лаңтісны. Салдатјас петкөдісны менө. Округувса нащальнік шуіс:

— Тенө нөшта-на корласны өбөд бөрын, відчыгыштлы да лөнышт.

Кымынкө час ме сулалі етен бокын, ачым мөвпалі, мыј мөкөд кутасны вөчны. Гашкө шуасны коммуністөн да ыстасны жандармеріјаө? Лыбө mödödасны казармаө da сені мучітөмөн віјасны? Гашкө-і універсітетө јуөртасны, мед менө вөтласны велөдчаніныг?

Рытјавылыс өті кіа офітсерыд чукөртчіс прізывнікјасөс залө da вігталіс реч.

— Господа! Тіјан пөвсын уна сурісны вігөмө ускөдчыгјас

кодјас оз радејтны асгыныс мусö, емöс вегіг коммунистјас. Тажö позор! Ти вунöдинныд асгыныд мөгтö государство воґын.

Сіјö унатор-на ташöм ногөн вiставліс. Вегіг вайöдліс Роггіја да Јапоніја кост война дырји вöвлöмторјас.

— Ме адґылі, кыґи Мукден бердын јапоніјаса салдатјаслөн пулајасыс протiвник журвывтыс вöлі мунöны. Салдатјас, көчјас моз оз вöлі лыгтны журнысö кыпöдны окопғыс, најö лылісны jeneжас врагјаслы пыдди,—куґа-на егкö вiсталіс да сіјöс торкісны.

— Господiн нащальник, лоі зев ыґыд локтор.—Залö пыріс кыз унтер-офiтсер да зев ödjö локтіс кiпöла дiнö.

— Мыј сещöмыс?—јуаліс пöрыс офiтсер.

— Јосiда öшiн пыр пышiјіс,—„во фронт“ сувтöмөн вiсталö унтер.

— Пыр-жö звөнiтöј жандармеріјаö.

— Огö!.. Сіјö шыбытчіс јуö!..

— Кыґ! Јуö?

— да, господiн нащальник.

Кiпöла летчіс трибуна вылыс да ödjö петіс вежöсыс.

Мi ставөн мöдöдчiм ју дорö.

— Вiґöдöј! Со, көмыс колöма Јосiдалөн!—горöдіс кодкö.

Пос бокғыс адґiм көмсö.

— Коңөрöј, таґаң шыбытчöма.

Быдөн егкö сымоз вöчісны, сіјöс-кö сещöма нöјтісны.

Прiзывникјас чукöртчісны пос бокö да кутісны скöра горґитны.

Ме вунöдi ставсö, мыј ме воґын вiдчысö; ме шога вiґöдi вa-сер вылас, кодi нылыштiс Јосiдаöс.

— Мунам! Петкöдлам налы!—горзiг тырји мi уккöдчiм пос-вывґаң берөгö, көнi вöлі сулалöны врачјас да офiтсерјас.

— Мунам! Мi богтам воґöссö налыс талунја пыдди! Вiдчыгöј морт вiґысјас! Ваас најöс!—кылöны скöра горзöмјас.

Кор најö каґалісны ставсö—горґын вöлі. Мынöм вöвјас моз најö пондiсны пышјыны кыркöщ пöлöныс. Прiзывникјас кутісны лыјлыны најöс iзјасөн да палычјасөн. Öти кiа офiтсер да доктор щöщ пышјісны услагiг тырји да документјассö вошталiг тырји.

Ме щöщ мукöдыскöд горзi, щöщ шыблалi најöс iзјасөн.

Роч вылыс лöбöдіс ВЫЛ ПАШ.

Југөр.

Сајлагөмөн, полөм сорөн,
Зарһи виҗас резиг тыр;
Асја лебач ғылөм горө
Шонди југөр петис—ыр.
Зарһи чірјис лыдтөм јөктө,
Сув-сав мунлө, вежгө чір.
Лөзөв чірөс гөрд чір јөткө,—
Артмө козув, бытө өір.
Җуз-җез мунө, кыщтор чужө,
Кыщыс өшка-мөшка сер.
Козув виҗыс кыщсө вужө—
Артмө мөлөт, артмө чер.
Југөр савкјө, кыщтор вешјө...
Мөлөт черлөн быри пас.
Кыптө гөрд ру, һөжјө, һөжјө...
Вежгыс—лоі корым дас.
Кыщлөн кругыс воҗө кыггө,
Југөр којө би зер—дон:
Төдтөм һига бытө воггө—
Шур-шар муні лытбок јон.
Кыщөд тирө—куслө, ломө:
Кельдө виҗас здукыг-здук.
Југөр савкјө, ломзө, олө—
Вевтө өшка-мөшка круг.
Војтөв ыша кылө ловҗис...
Сағміс ојбыр олыг лов.
Син кор лептис јона повҗис,
Бөрын шуис: југөр ов!..
Вөр-ва төвкөд сорһи богтис;
Турун мулы силҗис кыв:
Југөр выл лун овны вогтис,
дыр-өкын ежыс оз сыв?..
Јирка-грима морт-һин мунө:
Зумыш—чужөм вылас скөр.
Бөрас кокшы, гөлөс уна:
Воҗө!.. Уж татчө оз төр...

Зарна бісер.

Ежва берек пӧлӧн сулалӧны вескыдыг-вескыдӧ козјас, кызјас, пожомјас.

Лыдсӧ налыг весіг морт оз тӧд. Војшӧр бӧрын тувсов лысва зорізјасӧс појјалӧ, мічмӧдӧ. Шлынгӧ зев лӧна сарізӧ Ежва матушка. Гӧгӧр шынітӧв. Ставыс чӧскыд унмӧн уӧ. Ва шӧрті сӧмын Ласӧј Ӧлӧш да Чіпыл Иван пур кылӧдӧны.

Квајтӧд лун да квајтӧд вој-нын најӧ ва вылынӧс. Пӧгныс чужӧм вывгыныс шор моз візывтӧ. Чом бокин руналӧ біпурныс, шыныс гартчӧ вывлаң гурја моз.

Кыркӧщгаң кылӧ кодкӧ горӧдіс:

— Кодлӧн вӧрыс?.. Кытчӧз кылӧdad?..—јагын јурӧстлас да јурӧстлас јӧлаыс. Недыр мыгӧи кызжык гӧлӧса морт горӧдіс:

— Сынӧј шујгавывныджык!.. Шујгавывныд сынӧј!

— Матын тани полож!.. Полој матын!

Јурсӧ чатӧртыштіс Ласӧј Ӧлӧш. Тошсӧ лептыштіс да воча лывкӧітіс:

— Комілеслӧн!

— Кодар кивыласжык, бур јӧз, сыннысӧ шуанныд?

— Кӧн-нӧ Комілесыслӧн стојанкаыс?

— Ылын-ӧ татыгаң?

Увӧптӧны пур вывгаң кыркӧщлаң Ӧлӧшлӧн да Иванлӧн гӧлӧсјас. Нӧшта-нын лӧгыда кылӧ, кор кінысӧ вомдорас вајасны, зік бытӧ труба пыр кодкӧ горзӧ.

— Шујгавывныджык! Шујгавывныд зілӧј!..

Бара мӧд морт содтӧд пыдди горӧдіс кыркӧщгаң:

— Gӧd кыркӧщын, Gӧd кыркӧщын Комілеслӧн стојанкаыс!..

Зев зіла кыкнаныс заводітісны шујга вылӧ сынны. Грекыд вылӧ нарошнӧ петіс небыдик тӧв да кутіс паныдавын пурсӧ. Неуна ескӧ бергӧдчыштіс пурныс, сӧмын некызі оз кӧсјы мунны шујга кыркӧщлаңыс. Јӧткӧ тӧлыс, јӧткӧ щӧц візулыс вескыдвыв кыркӧщлаң.

Паскыд Ежва, чепјыв пон моз, лебӧ увлаң. Неылын тыдалӧ ва вылын пӧнар. Лӧзӧн да гӧрдӧн зірдалӧ сылӧн југӧрыс. Тајӧ лӧгӧдӧма нарошнӧ пур кылӧдыгјаслы туж індӧд пыдди. Пӧңталӧмаӧс, тыдалӧ, зік полож вомдорас. Нӧжјӧнӧк матыгтчӧ пурныс білаң. Мыј выныс ескӧ сынӧны Ласеј Ӧлӧш да Чіпыл Иван, сӧмын некызі оз вермыны пурсӧ вештыны положӧ пыран візув нырыс.

Асныс мөвпалёны: „Жужыд-ө бара полож вомдорыс-а“. Парјаснысө быдөн куртчөмаог да мыжвынјагыс сынёны. Сөмын Ежва веккыда кулө најос полож вомө. Кыкнаныслөн мышкујасыс бродва көтагыс-ны, дөрөмјаснысө көт пызрав.

Матыгтчыны пондисны полож вомдорө. Ұик, ұик пурныс воис пөнар бердө. Ежва жулкјө, быдөн кыркөщсө кырөддө, гөргыс нуө лыасө, паккөддө положлыг вомсө. Гөгөр шыңитов, сөмын езыккод-төлыг тыдалө јенежын. Өтi морт матын оз кыв. Сөлөмјаснысө кывтыгјаслыг шылаөн мөз кутис быщјөдлыны. Угкөдчисны зыбјасла да пур пельосгаңыс кујымыг кымын јөткыштчисны, сөгга бөр жуж-даммис. Зыбјасыс пом-һи пыдөс ез кутны адғыны. Бара богтчисны сынны, медбөрја вынсө зелөдисны. Визыв Ежва жын выннас положө сужө, жын выннас воәө јөткө. Гырыгыг-гырысө гумласөны вабер-гачјас. Ласөј Өлөш сувтис пур бөжө, кватитискуз кызпу зыб. Чипыл Иван угкөдчис пур нырө. Кыкнаныс повзисны, мед пурнысө ез ко-гав. Чипыл Иван горөдис Өлөшлы:

— Гашкө, кызкө-мыјкө мынам; гашкө, веккыдыввса полож ны-рас зурагам-да, бергөдчам визыв Ежва вылө. Те чорыджыка бөж-сө јөткышт вашөрлаңыс.

Муртса-на уфитис помавны Иван медбөрја кывјассө, кыз-тај пур нырыс зыркытас веккыдыввса полож кыркөщсө. Кымынкө кляч ве-гиг руц-рац ори. Өлөш мыжвынгыс пур бөжсө ва шөрлаңыс јөт-кыштит. Кватитис налыг пурсө визыв Ежва. Полож вомдорыг пурсө визулыс пондис ва һылыдыс бергөдны, пурјыс нырнас заводитчис гурјыны Ежва кыркөщ пөлөнсө.

Чикыл Иван зыбјөн ва шөрлаң јөткасө. Отсөг вылө угкөдчис сы динө Өлөш. Нимкодысла пырыгтөм-пыр выныс кыкнаныслөн соди. Регыд нырсө пурныс бергөдис вашөрлаң.

Кокһиджыка лолыштит Өлөш да кинас чужөмгыс пөгсө чышкиг моз шуис:

— Бара кызкө мыним өтi поромыг.

Пестисны бинысө, пукгисны би дорө да пондисны куритчыны. Вель дыр аскостаныс варгисны полож јылыг.

Бафјас пөвсын тилөстисны каяјас. Вөр јур вывти кутис һеуна гөрдөдны—вогтис гинсө асја кыа. Ылын ва шөрын југјалө зарһија бигер. Чипыл Иван картузсө лептыштит, балабөжсө гыжыштит да шуө:

— ферт, көнкө пурја кывтө.

— Көнкө мијан моз-жө пеггисны!—Һедыр мыгтi содтыштит:— да, Өлөкгеј, теа-меа полож вомдорјасад уна пөг-һин вермылым кигтны.

— Пөг кигттөгыд һинөм оз артмы. Быд уж корө пөг петөм. Пөгыс һинөм повны. Челаф мијан быдмасны да буржыка кутасны овны. Со, визөд. Көт ылын зарһи бигерыс тыдалө, көт ылын југө-рыс сылөн гавкјө—налөн том гинмыс регыджык сузөдас зарһи

жүгөрсө. Уна пором да полож-на мијан гин воґын сулалө, сөмын матын-нын зарһиа бигерыс, сiјө лептө гөлөмтө.

— Пөрысмысөма-нын мијан, тыр гинмөн ог-нын вермөј адзвыны тыр биөн зiрдалаң жүргөрсө.

Сувтисны кыкнаныс. Виқөдөны воқө Ежва вылө. Јенеж вежөсас век-на тыдыштө зарһиа бигер.

Өлөш мөвпыштөмөн шуис:

— да, көт ылын дај җоланік-на, сөмын коркө пагкыда өзјас, жүгдөдас ставмусө зарһиа бигерөн.

Пармазон.

Кујим кыв.

Кујим кыв тијанлы том јөзлы:

Отувтчөј, воқмөстчөј, велөдчөј!..

Ковмас-кө отсыштны вокјаслы,

Ен повзөј, вермагны лөгөдчөј!..

Капитал, тиралө, ералө,

Гыжјассө, пиңјассө јосталө.

Гинвоқас гөрд вужөр вералө—

Му гөгөр гавкјалө пастала.

Јөлөга равзөм шы ыпјөдлө,

Озырөс лачаөн кыпјөдлө—

Мича вөт вемөсөн вөтөдө:

Вир пијө мырсысөс көтөдө...

Мырсысө јөз, отувтчөј—јонманныд!..

Воқмөстчөј—культура суанныд!..

Велөдчөј—ворогөс верманныд!..

Лөгөдчөј—гөтовөс лоанныд!..

Ставным ми мырсысө јөз јитчөмөн,

Пөрыс, том—мөлөт, гөр ортчөнөн:

Југыдлаң, долыдлаң тувтчалам—

Виль фабрик-заводјас вөчалам.

Кујим кыв тијанлы, том јөзлы.

Видчысөј, заптысөј, збојмөдчөј!

Пиңсө мед капитал ез кеслы,

Чукөстчөм шыјасө вөрзөдчөј!..

Веккыд туж бышлөга, лежнөга...

Воқылаң, југыдлаң повтөга!..

Отувјөн зумыда вокковтам—

Нјујтмөма олансам јуковтам!

Воҗө.

Кад лолө олөмнас пөтам да муҗам:
Міча-һи, мігтөм-һи, долыд оз ков.
Уж бердө кутчыгам—зік вылөс суҗам,
Бара сек вөзјысө олыштны лов.
    Віҗөдам, олөмыс һумјалө гөгөр,
    Мічалыс, мігтөмлыс јансөдам гер.
    Мөвпгамөд савкһитас төдлытөм јүгөр:
    „Мыјла ме та дыра һинөм ег кер?“
Казалам олөмнас вөвсөма шыгөс:
Вежөрын, сөлөмын пөтлунным—нур;
Термагам лун пыҗди олыштны кыкөс,
Но өҗја лунгыс-тај кыкыс оз гур.
    Лөгалам ас вылө, мыј выныс песгам,
    Вөтөдны көсјам коҗ вес колөм кад.
    Кваҗитчан, медбөрын колөмыд, кысган—
    Сајалис, оз тыдав медвоҗза рад.
Сөлөмыд пуҗылас, вежөрыд вошлө,
Сөнвезјыд лычавлө, зепавлө—шог.
Свіҗеча гираөн шошаад өшлө,
Тиралө лычыштли тувтчалан кок.
    Вомыс сек мігтөма јоркывјас петө.
    Ас вылө он пукты лача-һи дон.
    Ывлаыс мічлуннас сени-жө елтө,
    Новтө-пө выныштчы, ен колтчы зон.
Лөг петө. Шог петө. Ыштөдө ывла...
Выныштчам, воковтам—окма-тај гор...
Муртса-һин воҗыса шыјассө кывлам—
Кваҗитчам—бөрыннад суөдө җор.
    Шеныштчам—котөртам воҗө да воҗө:
    Кашкөм шы, лашкөм шы сынөдын тыр,
    Пөг кісгө чужөмыс—курав көҗ соҗәдн,
    Бувгө пель шычһирач, һинөм оз пыр.
дульсмөма сінјасным, кушмөма плешным,
Көрсөма чужөмбан, шашкыштө вом.
Олөмгам кывтөмас оз-һин пет вежным,
Радлөмлы, долыдлы воөма пом.

Борсајас суюны долыд да герам;
 Өзјоны чужомјас, колөмјас тыр:
 „Важсө зик путкыльтам, вьл олөм дорам
 Медым-пө вір-гінва мірөн оз кыр!..“

Шеныштчөј олөмпөт олөмыг кыјны,
 Сіјө-өд пөттөзгыс Һекор оз шед;
 дугдывтөг термагөј, кыјөдөј лыјны—
 Вермагөј, чунькостті медым ез пет.
 долыдлун јітчөма вермагөм ужын,
 Вермагтөг он адзыв, кыз асгыд пель.
 Војдөр-кө уж керны сосдортө пужін,
 Ез сащкыг лов пыщкө музөмлөн жель.
 Вежөр, саяд Һінөмла гудыртны томөн:
 „Пөті да музі-пө олөмыг“,—гор!..
 Восковтам повтөга быд гөкыд вомөн:
 Воқө!.. Став вір важыс кытчөз оз пөр!..
 Воқө, вај, ставөн, код ез-на уг лолөн!..
 Воқө, код гөлөмын өзјалө бі!..
 Воқө, код сојлывліс гінваа солөн!..
 Став „пөтлун“-„щыглунсө“ пөрөдам мї!

Жортөј!..

Ен дивујтчы, жортөј, мевлө,
Што порој ме нора ыла,
Што ме гажа отір¹⁾-шөрын
Шога піңа частө ыла.

Што том сіннез, лөчыт сіннез
Вазілк²⁾ вевтө мукөд пора,
Өмің віра волькыт чужөм
Порој овлө чукөр сора.

А ңаркнıтыш³⁾ лучше бөрлаң
да гудрыштышт чужан вужтө,—

Чужан вуж сорнат і менчїм
Лебтан вон-лаң етө мыжсө
Бөр-пальнıкын, біпур дорың
Міјө көркө текөт чужїм,
Чельаф олөм ег і төдлө;
Ужө зыбка дорсаң вужїм.

Олім мырсїм, тїлсїм-пессїм,
Луннез керїм асја ојїс,
А ңаркнıтан мортса сїнмөн—
Ег весамлө ңекор тојїс.

Көт ңуждаыт тенө јїріс,
Көт і ужат гаг-моз ңорїн—
Токө ачыт төдїн астө,
І нораны јөзлө полїн.

Ез ңекїн вөв тенат дорјїс,
Ез ңекїн пантав бур кылөн,
Көт і пессїс шабур увтың
Тожө мортлөн-мозөн гөлөм.

Ета олөм шуам колїс,—
Лоїс вїл—бур, мїча луна,
Но гөлөмың сїмыс колїс—
Он, друг, вексө сїјө вунөт.

1) Јөз.

2) Сїнвадн вевтөсө.

3) Вїңдїлы

„Отрада“ бухтаын.

(Роч вылые).

Балтїјскөй моревыв гыјас пөвсын өткофа лажкжалө мїжан парекод. Сїјө паныда төвкөд да гөд пемыд војкөд вермагїг тырїи мунө Англїјаө. Електричествоөн југдөдөм кајут-компанїјаын олөма механик вїгталїс меным асгыс исторїјасө.

* * *

...Ме морт абу крут. Вензїгјасын лїбө когагїгјасын радејта сулавны бокин—ог нырөс суј сетчө. Пөлітіка јылыг радејта сөмын кывзыштны, а ачым ог сїјөн нокгы. Сывылө, ме чајта, емөс мукөд. Мед најө јөктөны пурт дор вылын, оз-кө повны вундыгөмыг. Мїжанлы—сөмын төд ужав. Тащөм мөвпјасыс менам кыггөны ічөтгаң-нын, гїктын олөмгаң-на.

Војеннөј служба вылын ме өдјө воғө мунї. Пондї прөстөј матросгаң, а мөд вөсаңыс ветлі качегарөн-нын. Сөгга адїсны менгым зїлөмтө да ыстїсны велөдчыны машинїстө. Кык во мыгтї бура помалї сетыг. Воғөсө ачыс-нын мунны кутїс: вої парекодвывса кондукторөз, а револутсїја бөрын індїсны механикө. Герт, тавылө менам лої вїзны кыч во дорыг уна. Тајө каднас уна парекод ме вежлалї. Ветлывлї броғеносетсјас вылын, мїноносетсјас вылын, подводнөј лодкајасын. Ог ошјыг, а парекодвывса механикатө ставсө практика вылын сещөма төдмалї, кушөма поп оз төд асгыс јевангельлөсө.

Сар дьрга режімын ме ег зев радејтлы власттө, сїјө ез вөв ужалыг јөзгаң пунктөм-да. Көт-ї војутї сывөсна, сөмын быт лої кыскїсны-да. Секи-жө сөгга ічмена јылыг кутїсны горнїтны. Немечјас кучкалөм улын чегјасны кутїс Россїја. Гїнваөн да вїрөн мысгыны кутїсны ужалыг јөз. Сөгга петїс Грїшка Распутїн. Тајө зев меным гөллөм вылө ез во, сөмын ез-жө вермы менө сещөмөз пушөдны да вайөдны револутсїөнерөз. Ме сөмын аслам уж вылын өөлөмыг ужалї.

Револутсїјаыд көт кыз-а, воїс-жө, ме бөкөд воїс. Төвныр моз воїс сїјө да кујїм лунөн төлөдїс став важ властсө. Вөскыда вїгтала—мена мөросын өзїс вьл шондї. Мукөдыскөд щөщ ме ачы-мөс лыддї вылыг чужөмөн. Таыг воғө ме ег-нын көсјы мунны. Сөмын регыд вежгїс тащөмыс. Історїјаыс ез ме ногөн вөч — сїјө

аслас тужодыс мөдiс. Нөшта-на лоi револүтсiя. Сегга мунны кутiс гражданскөй воiна.

Тажө ставыс меным нөтi вөли гөлөм вылө оз во. Ме кутi видчыгны, мыj воxө лоө.

Нөшта өтчыд вiгтала, ме вөли лөн морт, рафеjта лөна да лаптөмөн овны. Сөмын револүтсiяыд крукалiс щөщ-i менө өтi борд пөвнас. Öнiөx-на ме ог вермы тiравтөг каxтывны ме вывтi мунөм өтiтор jылыг.

Cijö каднас ме вөли жежыдjас чукөртчан местаын. Таган вөли лөгөдчөны кыпөдчыны најө сөвет влагт вылө. Голакывны кутiсны сабляjасөн, jугнiтiсны быдгама погонjас. Кыпөдчыjас дiнө өтлаагiсны попjас, најө бласлөвляjтiсны зөлөтөj крестjасөн воjутны муныjасөс да ылисны молебенjас. Быд бокрын вөли сөмын кылө:

— Россiя кыптөм вөсна!

Көсjисны егкө-i менө щөщ мобiлизутны-да сөмын сор-нын вөли: меным тырiс нөламын өкмыс арөс. Ме пырi вузасан „Лебед“ нiма парекөд вылө мехаңикөн. Парекөдыс тажө ез вөв ыжыд, гурс тоннаа, даj пөштi мекөд щөщjа кымын.

Ме воxра моз-жө пыр вөли зiла быдторjыг бокрын сулавны. Политикаыг ылөжык, а ужыд-өд көx көн jөзыдлы польза вылө мунас—таxi ме аслым мөвпалi.

Мобiлизутiсны менгым ыжыд пiжөс—Мiкулаjөс. Служитiс cijö кымынкө төлыг даj пышjiс армiяагыс. Воiс гортө.

— Олад-вылад батө да мамө!

Мi гөтыркөд чуjмiм. Jона-i секi мiжанөс cijö повxөдiс. Мөвпалам, мыj-i вөчны?

Ылын воjвылын менам ем бур төдса—Саим. Шyи сыордө мөдөдны пiөс, мед оз гур. Сы ордыг нөкөд-нын оз адxы.

Шуа:

— Мун, Мiкулаj, Саим ордө. Гета гөм. Видчыглан сы ордын вiрөн ворсөм помагөмсө сегга-i гортө воан.

Менам пiыд вөли зев ужалыг даj кывзө вөли. Нөкор бат-мамыдлы паныдтө ез шулы. Нiнөм нораны. Ме cijöс зев рафеjта. А сенi-i паныд сувтiс.

— Ег-өд ме,—шуө,—армiяагыс xөбгагны пышjы. Ме веккыд олөм вөсна көсja когагны...

— Куцөм сенi вермас лоны „веккыд олөм вөсна“,—шуа ме,—кор вок вок вылө кыптiс, вiрыс аслас вiр вылө-жө кавшагө?

Нiнөм ег вермы вөчны ськөд—аслас вылын гулалө. Гiнваөx мiжанөс гөтыркөд воштiс.

Мунiс сопкаjасө партiзанjас дiнө. Ыжыд шог уci менам jур вылө. Мөвпавны кутi ме. Ветла өтi туj, воа гортө—сегга-нө мыj? Мыjкө быxтө ез кут тырмыны менам паxераын. Гөтырөj менө адxас да гiнва сөрөн jiрө.

— Шыбыт те на вылө ужавнытө. Абу мыjnө жанjим пiыдлы паныд муннытө?..

Cijö менам прөстөй жөзыг омөла велөдчөма, сөмын бур нывбаба.
 Ме сылы воча шуа:

— Менам парекод абу војуутан, а вузаган. Те ачыл cijös бу-
 ра төдан. Сіңкө ме ставгыс бокын лоа.

— Кущөм зонмө!.. Сөлыштны колө тенад бокын олөм вылө!

Нөшта менам ем пі, Павлык, сөд гинма, јон да суг сөтина.
 Сылы секи вөлі сөмын-на дасвітөд арөс. Cijö кывліс мјанлыг гө-
 тыркөд сорһитөмсө-да, зев збылыг шуө:

— Мунам, батө, парһизанјас дінө.

Виқөда сывылө скөр гинмөн.

— Кытыг теныд тајө јурад воіс?

— Јогорлөн батыс өтлаын парһизанјаскөд когаө, а ми-нө мыј
 виқөдаи? Ми-өд ег-на буржујаслы агнымөс вузалөј.

Јогор—неуна ыжыджык менам піыг, јортағоны сывкөд. Сылөн
 батыс воқза токар Пітірыг, вөлі „Лебед“ вылын машиністын да төлыг
 сажын пышјіс парекод вывгыс.

Ме кучкі пізанө кулакөн.

— Те, Павлык, тащөм мөвпјастө шыбыт јургыд! Мед некор
 ме тајылыг ег кывлы. Теныд колө велөдчыны. Кылан?

сөтинаөј лаңтіс, зумыштчіс да нырулас буркһитіс:

— Кыла, абу-өд пельтөм.

— Нөшта, мыј вјсталан?

— Полан те...

Обіднө меным лоі. Кащкөпті ме сылы јурас кыкыг кымын.
 Cijö повчөм пығди меным кырсыштіс:

— Көт мы-а, ме пышја гөрдјас дінө. Со-тај, мига, мөвпала,—
 ставыс вывлаң кокөн кутіс мунны. Револютсіаынд гемја пыщса
 олөмөс щөщ гартіс аслас көртөдө—раңнытө он вермы.

Војыс сывыјөз, вегіг ас олөм вылө ме лоі нерад. Кыліс ме-
 нам сөлөмөј—тајөн оз-на помаг. Сіңі-і лоі.

Бөрјысны менө моракјас сојузө правленьнөса шленө. Тащөм
 лок кадын зев меным неокота вөлі богтчыны тащөм ответствен-
 нөј ужад, сөмын јона корны кутісны-да, лоі богтчыны.

Ветлөдла „Лебед“ парекөдөн, быд рејс бөрын воывла соб-
 раңнөјас вылө, аслам бөрјөм уж-куға. Виқөда гөгөр—влагыс дор-
 выв чорыджыка бергөтчө веккыдлаң. Сетчө-жө воісны мукөд го-
 сударствојасса војскајас да отсалөны мјан генералјаслы лок ужсө
 вөчны. Моракјаслы сөкыд-жө—јона топөдөны. Ужыс налөн горшөзыс.

Воіс јуөр Мікулајсаң. Ловја, ҳөнвіза сіјө. Јуөртө, вынним-пө
 мјан содө. Ме щөкыджыка куті мөвпавны піјөј көсјөмјас јылыг.

Нөжјөнікөн менам мөвпјас кутісны вужны Мікулајлаң. Ме
 куті сөлөмсаңжык-һін ужавны бөрјөм уж вылын.

Щөкыджыка куті ме шуавны: ми локтім виқму бердыг, фабрік-
 заводјасыг, руфһікјасыг; а најө—летчісны дворечјас кильчө вывгаң
 да пагтагісны золөтөј погонјасө. Вірөн сажөдөм пемыд пөвсөд ме-
 ным кутіс-һін тыдавны револютејалөн чужтөм мөд олөм.

Өтчүд ме локті моракјас сојузө, а сени—засада. Чабыртисны менө да көрталисны.

— Ачүд механик, а туйтөм мортө пөртчін,—шуис меным өти охранник.

Ме ег вермы чөв овны.

— Ме некор туйтөм мортын ег вөвлы дај тїжанлы ог щөкты лоны.

— Лаңт!— Горзө сїјө брауңингөн өвтчїг тырїї.— Рөгыр гвї-нечнас тувјала горштө.

Некор ме воэ-жык ег мөвпавлы ташөма скөрмөм жылыг. Морөсөс лө-гөді сылаң.

— Ен повзөд-лы! Ме дыр-нын оли му вылас... Нөјт!

— Візөдлам, мы те кымынкө лун бөрын кутан гывны.

— Буржыка аг-ныд мөвпыштлиөј, оз-ө ковмы тїжанлы мыјјаскө гывны.

Пукгөдісны ме-нө көртөн дөрөм баржа трумө. Сет-чө мї чукөрмім морт ветымын. Се-кі арестуйтөмјас-ыдкөд вөлі вөчөны

зев кокніа: нуасны баржатө мореө да шыблалөны мортјассө ваө—черїјаслы гоөм вьлө.

Вїзөдла аслам јортјас вьлө—најө гїнмын тыдалө кулан ка-дыс. Аслам гөлөмөј дојмө. Мөвпала: төдөны оз бара, мїга гортын, мыј мекөд лої? Кутї кајїтчыны, мыјла гугөнжык ег ов. Менам зор јурын кутїсны ветлыны быдгама мөвпјас.

Кык лун ме пукалі баржаын, а којмөд луннас менө ваяөдісны охранкаө јуасны.

Мыј те-господїн Раздольнїј вөчїн моракјас сојузса прав-леннөдас?

Гледователь, штабс-капітан Аногев, пукалө пызан сајын,—ме сылы паныдөн. Сїјө чужөмыг нїнөм локыс оз тыдав, бытө зев рам морт.

Јуасом выло ме вiстала нѳжјѳ, быд кыв вылын мѳвпалѳмѳн. Индасѳ, медга сывылѳ: мi, мiса полiтiкаѳн ог вѳѳитчѳј, мiјан мог-јас асгыным олан ногнымѳс бурмѳдѳм куѳа сѳмын. Вiстала дор-выв, бытѳѳ гез кыа. Слѳдоватѳл кiнас јурсѳ кутѳмѳн кывзѳ мен-гim вiсталѳмѳс, ачыс бытѳѳ ставсѳ ескѳ. Сегга друг нѳжјѳнiкѳн јуалѳ.

— Кѳнi тенад ыжыджык пiыд, Мiкулајыд?

Вом пыщкѳсѳј менам пыр-i космiс.

— Ѳнiѳѳ армiјаын служитiс. Тi-ѳд сыылыг буржыка тѳдад.

Слѳдоватѳл шыбытчис жек мышлачыс да ыжыджык гѳлѳсѳн-нын шуiс:

— Мi буржыка тѳдам... Мi тѳдам, сiјѳ ѳтi кадѳ зѳбгачiс те-над патераын, а ѳнi рѳзбојалѳ ѳтлаын партизанјаскѳд.

Слѳдоватѳлыыд бытѳѳкѳ менѳ гортјѳ водтѳдiс.

— Гашкѳ, господiн Раздольныј, те тѳдан моракјас сојуз прав-леннѳсаныыд партизанјасыды оружјѳ ысталѳмсѳ?

Ме сѳмын вермi шуны:

— Нiнѳм ме ог тѳд.

Слѳдоватѳл звѳнитiс. Пырисны оружјѳа јѳз. Штабс-капитан индіс ме выло да щѳктiс:

— Идралѳј тајѳс.

Бара менѳ вайѳдiсны кѳртѳн дорѳм баржа вылад. Зѳн вѳжѳн таѳi мунiс. Сегга кутiсны торјѳдавны: кодѳс лѳзны вѳла выло, кодѳс—сујны турмаѳ. Баржа выло колi сѳмын дасвiт морт. Тајѳ кад-ганыс мiјан трумѳ бытѳѳ овмѳдчис щѳщ смертыс. Јѳзыс дурдiсны гоѳмыс, кутiсны ѳдјѳ гѳдѳдны, щѳкыда четчавлисны вѳјјаснас. Нiнѳм вѳлi он вермы вѳчны, кѳѳ јуртѳ пасмунтѳзыс жугѳд. Луннас трумыс петан ѳѳѳс дорас дорыв вылалiсны часѳвѳјјас, а вѳјнас сыкынѳi ѳѳѳсѳ вѳлi чорыда игналѳны. Мi лун i вѳј видчыгim, кор мiјанлыг баржанымѳс петкѳдасны мореѳ да шыблаласны мiјанѳс черiјаслы гоѳм выло. Сегга јуѳртасны рѳдвужнымѳс, Сѳвет Рос-сiја-ѳ-пѳ ыстим најѳс. Таѳi пыр-на вѳчлывлiсны, кодi сурлис пов-ѳѳдлан баржаса трумѳ. Мi тајѳс вѳлi тѳдам, сывѳсна вѳзвыв-нын вѳлi мѳвпалам, кыѳi кутам летчыны море пыдѳсѳ.

Быдѳн тѳпѳдчысны, лаѳтiсны. Медга-нын гѳлѳмыд вѳлi ырк-мунлѳ, кор баржа дорѳ локны кутас кущѳмкѳ парѳвѳј судно. Гѳ-лѳмным јуало: ез-ѳ баржаысла-нын локны? Быдѳн гiнсѳ лапкытлы-тѳг, блѳд чужѳмѳн вiѳѳѳдны ѳѳѳс выло. Повѳѳмгыс быдѳн вѳсѳдны кутлас.

Таѳi быдлун.

Баржаѳ мiјан дiнѳ тѳдлытѳг сурi машинист Сурков. Сiјѳс вайѳ-дiсны рытын. Тајѳ вѳлi ыжыд да јѳн морт. Сурков сорнитны ку-тiс збоја, гажа пырыс, бытѳѳкѳ вескалi нiмлун выло, а ез смерт видчыгiсјас дiнѳ:

— Со-i ме тiјан дiнѳ, јортјас!

Ставѳн угкѳдчим сыдино да кыщалим топыд кыщѳн.

Віставлы, мыж вöчгö гвет вылас?

— Фелаяс бурöг. Гөрдјаслөн војскаыс быд фронт вылын во-
дö мунöны. Мыж? Партизанјас?

Сурков виждліс гөгөр да һөжжөнїк шуїс:

— Регыд мијан лоö дивїзїа. Робочöјјас да крестана — порок
кофöг. Быдлун мијан дїнö локтöны выл јоз. Ем-ї öружјö. Кујїм
лун сајын ме отрадö мөдöдї ветымын граната, кымынкö виңтовка
да öтї пулемјот. Мыж? Кытыг бостї? Салдатјас гетїсны дај аг-
ныс вујїсны мијан дїнö. көкјамыс морт. Караулнөјјас. Мијан раз-
ведка? Карсаң быдлун воöны јуөрјас. Ставсö тöдам, мыж сенї вöч-
гö. Тöдам вегїг, мыж гоöны жежыд генералјасыс. Сöмын öвїтор
јылыг ог тöд—кытчö вошї менам дуралејöј.

— Кушöм дуралеј?—Јуалїм ми машинїстлыг.

Сїјö һїнöм ез вїстав да друг ме дїнö бергөдчїс.

— Те һїнöм ен кывлы аслад дурең јывсыд?

— Ме ог гөгөрво, мыж јылыг те вїсталан.

— Павлїкыд тенад да мијан Јогор.

Мыжкö гөкыдтор öшјїс трумга сынöдын. Ме чужмөмөн да во-
мөс паскөдөмөн виждöда Сурков вылö. Сїјö копыртчїс мелаң да шог
пырыг шуїс:

— Најö кыкнаныс вошїсны. Арестујтїсны најöс лїбö мыжкö
мөдтор лої...

Тажö јуөртöмыс гөрдјалис меным горшöс. Мыјла ме ег кув
сїјö војнас? Баржалөн көрт жоҗыс меным кажїтчїс вьвтї көзүдөн.
Став тушаөн тїрала, быттö лїхорадкаөн вїгмї. Унаыг ме четчылі,
унаыг јуавлі Сурковлыг да сїјö вїсталöм бöрын быттö нөшкөн
кучкасны—бөр вода. Став мїрыс меным кутїс кажїтчыны јөјјасöс
виған керка кофөн.

Луннас Сурков вїсталис мијанлы:

— Ме-кө сурї, ог-һын мын—һїнöм меным вїдчысны.

— Мынö поҗас вöчны?—кодкö јуалїс.

Сурков чабыртїс кулақассö. Југһїтїсны сылөн сїнјасыс?

— Менам вынөн да кувны воҗсагтөг, бала-пї моз? Ог! Ме
вöча мөдногөн...

Сїјö вөзјыгїс часөвөјлыг петавны асмогөн. Регыд ми кылїм
герзөм, котралöм да виңтовкајасыг лыјеöм. Ми һїнöм вөлі ог тö-
дöј. Сöмын ег-һын сөгга аҗылөј мијанлыг Сурковöс-һї, сїјöс нуö-
дыг часөвөјсö-һї.

Сыбöрын мөд часөвөј скöрыг мијанлы горөдїс:

— Тїжанöс ставнытö колö жагөдавны. Машинїст бөргө ми ег
вөтчöј, лаңтөмөн вїдчыгїм бажа пыдöсын кулан каднымöс.

Аскїнас ме кылї вывҗаныс горөдөм:

— Раздольныј! Пет!

Воҗыксö меным лої көзүд, быттöкö ме јїа паскөмөн пас-
раң сөгга пыр-жö туша пагта пөг кыптїс.

Кыркөщө петөм бөрын ме вөлі ог төд кытчө менө нуоны часөвөјјас. Кокјасөј ез кутны менө нуны, бытө выныс ставыс воші. Віқөдлі шпынјалан лөз јенеж вылас, ыжыда лолыштї да кокңиджык лої. Прїстань дорын мїјанөс відчыгіс-нын парөвөј катер. Дасвіт мїнут мыгөті менө вайөдісны асланым „Лебед“ парекөд вылө. Сенї вөлісны офїтсерјас револьверјасөн да со кујїм кымын салдат да кафетјас віңтовкааөс, пулемјетаөс да гранатааөс. Сыкынңї вөлі дасвіт кымын вөв. Падмөм јурвежөрөн ме сөмын гөгөрвої: менгым олан кадөс нужөдыштїсны. Став тајө јөзыс мыкө көсјөны вөчны да отсавны, буракө, менө корїсны. Сөмын гөлөмөс менгїм тајө оз лантөд.

Воңа капїтан пыддї, судноөн командујтїс төдса лејтенант. Сїјө корїс менө мөгтїк вылө да кутїс віставны скөр гөлөсөн.

— Тајө, ме тенө корї судно вылас. Віқөд, мед быдлатї вөлі лучкї. Мыкө-кө каңалам, текөд гөрңыс оз ло зев куң. Ме чатја, те гөгөрвоїн менө...

Недыр кежлө менам өзјыс наңеја. Ме коран гїнмөн віқөдлі лејтенант брїтөм чужөм вылө.

— Јакөр лептам часөн жынјөн мыгөті. Верман мунны.

— Ем!—Артмїс менам.

Часөвөј менө кольөдіс машиннөј отфеленнөө.

Токарнөј станок вылын кујїм машинїст јуөны шај да лөңа горнїтөны. Өтї на пыщкыс, јон морт, бөрвылас кың төдї—Маслобојев, менө адзїс да гажаа серөктїс.

— А, господїн большевикөс вайїсны.

Ме көсјї ескө вөча шуны-да, кутчїгі-нїн. Сөмын јуалї:

— Кущөм судно вылын тї воңжыксө ветлїд?

Маслобојев зев горнїа вөлөма.

— Воңжык? Ка-ка-ка... Ме ег ва вывтї ветлы, а лебалї... Ме новлөдлі со вагона појездјас.

Сїјө неуна гажа, гїнјасыс гудырөг. Вахта*) вылө сылы сувтны кык час мыгөті-на.

Мөд машинїстыс Поңабкїн, паскыд пельпомјаса јөн морт. Сїјө сулалө вахта вылын.

Кожмөдыс кудрїа јурсїа том морт. Сїјө шпынңалө паскыда, віқөдө ескана гїнмөн. Сїјө бытөкө медор сулалө. Сылы дыр-на вахта вылө сувттөң.

— Летча кубрїкө**) да кута лыддыны Храповїтскїлыс нїгасө.

Віқөдлі кочегаркаө. Часөвөј оз колтчы меыс. Сенї увгөсны: судновывса кочегарјас кулакјасөн өвтчїг тырјї пїңасөны сухопутнөј кочегарјаскөд. Ме пыр-ї гөгөрвої, мыј лөма. Вөлөмкө өтї котолас парыс кыптөма зев вылөң, а мөдас—сөмын „60“ цыфраын.

*) Вахта—асыс сменасө парекөд вывса кущөмкө уж вылын сулалө вөчөм).

**) Кубрїк—матросјаслөн оланїныс.

— Тажо тїанлы абу паравозыд! — горөдіс судно вывса өтї кочегар.

— Мыжөн-нө торжалө?—Јуалө сылыг сухопутнөј кочегар.

— Сїјөн торжалө, мыј ті татыг гөгөрвоад сымында-жө, мыјдта рак „бібліјаыг“

Сегга шыагїсны ме дїнө:

— Ноко, большевїк, вїгтав, кодї мыжа танї?

Воғға командагыс некод абу, буракө ставнысө арестујтөмаөг.

Кытыг чукөртөмаөс тащөм јөзсө? Ме ег кут мыжајасөс коргны, а пыр-жө пырі кожух саяс өтлаөдны кыкнан котолгыс парсө. Ставсө тајөс вөчі өтї минутөн. Сетыг летчөм бөрын велөді кочегарјасөс, кықї парсө кутны котолјасын. Сегга кык мортөс інді вахта вылө, мукөдсө ыстї шөјтчыны. Ачым локтї машиннөј отфеленөө.

Вїдлала машинасө. Гөгөр најтчөма, сїмөма, қїкөз еновтөмаөг. Вїдлала торја частјас, мавтала, быдлатї лөгөдала. Позабкїн отсалө меным.

Машїнїст Маслобојев јуө щай да вїгтавлө мыј јурас воас. Ме сылы зев дїво кофөн кажїтча, дорвыв менгїм јуагө:

— Коммунїстјас көсјөны му вылө рај вөчны да ошјыгөны, быдтор-пө мї төдам. Вїгтав меным, господїн большевїк, му вылас кущөм кага мед коңөр?

Сїјө лаңтїс да кутїс ме вылө вїқөдны. Сегга паскыда герөктїс.

— Те он інө төд? Ка-ка-ка... Сїқкө лбө ме теныд вїгтала: му вылын мед коңөр кага—порг пі: сылөн өтї мам сөмын дај сїјө порг.

Ме мөвпала мөдтор јылыг. Сегга јуала гусөнік Маслобојевлыг:

— Сырө-нө мїјанлы ковмас ветлыны тујас?

— Регыд, час вїт кымын.

— Кытчө-нө мї тајө мөдөдчам?

— Төда сөмын—партїзанјасөс нөјтны мунам. Ка-ка-ка. Лоас пөг уж!

Мөвп вылыг менам оз вунлы пїөј. Матын партїзанјаслөн некущөм отрад абу, Мїкулајјас отрад кынқї.

Герт, буракө, на дїнө мунасны. Сопкајасын, мореган неылын олөны партїзанјас. Некод на пыщкыг көнкө оз төд, мыј најөс вїдчыгө. Кыщаласны да ставнысө куталасны. Сегга кутасны їскїлајтчыны на вылын. Гашкө, Мїкулај медга бөрја каднас менө адзас. Мыј сїјө ме јылыг мөвпыштас?

— Те, господїн большевїк, буракө, чїпанјасөс гусалөмыд?—Јуалө менгым Маслобојев.

Бергөді сылаң јурөс.

— Кущөм чїпанјасөс?

— Он төд? Ка-ка-ка... Мыјла-нө тенад кїјасыд тїралөны?

Регыд кутїс ужавны машина. Недыр мыгтї парекөд кутїс лајкјасны. Ме гөгөрвөї,—парекөд петө мореө.

Часөвөй дорвыв виçдө ме борга. Винтовка кыңи сылөн граната коскас өшөдөма. Ме диньн сылөн сулалөмыс воҗык-нын вөлі виҗталө менө виҗом жылыг. Нуласны менө, вөчасны асгыс лок ужсө, сөгга—море пыдөсө. Сетчө-жө Микулајөј жур вежөрө воө; жежыд журеја, лөз гинјаса, збој том морт; сижө көсјө вөлі неуна лөгөдчыштөм бөрын пырны технологическөј институтө велөдчыны. А өни-жө мыј лоө? Сижөс регыд вијасны. Көн-нө мөд пиөј, Павли-көј? Мыј ськөд лоі?

Јурөј менам потласө тајө мөвпјасгыс. Ме ужала машина моз, бура мөвпавтөг. Кијасөј агныс адзөны ужсө.

Гыјасыс нөјтөны парекөд зөбјө, јонжыка лажкөдлөны „Ле-бедөс“.

Часөвөјлөн чужөмыс бөдөдөма, гинјасыс гудыртчөмаөс. Сижө пуктис винтовкасө бөкө да кутчыгыс токарнөј станокө, мед оз уг.

— Мед васажасыс тјанөс нылыштисны карабнас-і быдөн! О-о! Восөдө...

Машиңистлы гыыд нинөмжык. Сижө виҗтавлө меным:

— Көни партизанјаслөн Забаревскөј отрядыс? Ставсө вијысны? Көни Чижајевскөј шажка? Ставнас куталисны, мыскалисны да шонди воҗө костыны өшөдисны. Јөјөг-жө најө! Тани пушкајас, винтовкајас, пулеметјас, а налөн—дрөбја пишцалјас да ас вөчөм шыјас. Мыјла бара најө, межјас моз, зыртчөны когагысө лөвјасыс-көд-а...

Ме ог көсјы кывзыны Маслобојевлыг виҗталөмсө, сөмын кывјасыс агныс пырөны јурө, поткөдлөны јурвемөс. Морөсын желнөг-моз вөрө шөгөј. Машиңист вылө лөг петө. Окота тојыштны сижөс машина көлөса улас, мед вјргер мунө, сөмын гөлөмөј оз лепты. Чорыда пиңөс куртчөмөн ужала.

Маслобојев матыгыс ме динө.

— Виҗтав, господин большевик, мыјла тјан коммуңистјасыд көсјөны весиг шыбытны јенмөс?

Ме ег вермы лаңтөмөн овны.

— Попјас вузасөны јеннас да гвјатөјјасөн, кыңи купечјас винаөн да кодзана мукөд јуанөн. Тајөс ти он гөгөрвоөј—тјан пел-пом выланыд абу јур, а капуста мач.

Маслобојев скөрмөмөн кајис көрт поскөд вылысас.

Тајө каднас-і меным чужис выл мөвп, кодыг ачым воҗыксө повчи.

Ме сурі врагјас пөвсө. А војнаыд—војна і ем. Секі код-кодөс вермас: ог-кө ми вермөј, најө мијанөс вермасны. Менө ачымсө мыј вошта? Воҗын көт мыј-а, смерт-жө менө вичысө. Ладнө! Сижө ставыслы кувны—кувны море пыдөсын.

Өниөз ме ог вермы гөгөрвоны, мыј мекөд секі лоі. Збыл вылө ме пөри савөлө.

Гөгөрвоөмөн кутис ужавны јурвемөј парекөд војтан план лө-өдигөн. Колө вөлі сопкајасын олыг партизанјасөс виҗны југөдөмыс.

Вахта вылын сулалыг воҗа моз-жө лантөма.

— Кытчө мөдөдчөма таяө миҗан судноыс?—Јуалі ме сылыг.

Позабкін виҗөдліс ме вылө, быттө горөдөвөј омолоік корыг вылө.

— Таяылыг јуав команҗирлыс,—горөдіс сійө да мөдарө бергөдчис.

Ме мөвпала, кыҗыжык олөмө пөртны ассым планөс. Колө вогыны кінгстонјаслыг вевтјассө. Ваыс секі зев өдјө кутас пырны парекод пыщкө. Сөмын таяө еща-на. Мед егкө парекодсө җикөз вөјтны, колө трумсө ваон тыртны. Тавөсна машиннөј отделеңнөөс трумкөд өглаөдан задвижкајассө колө вогыны.

Сөмын кыҗи ставсө сійөс вөчны?

Ме виҗөдла часөвөј вылө—сійө нүжөдчөмөн кујлө, көт ловјөннас богт.

Вахтеннөјлөн онмыс локтө. Сіјө шуіс меным:

— Ме ассым вахтаөс сулалі-һин. Муна корғны Маслобојевөс.

— Верман,—копыртчылөмөн шуі ме сылы.

Сіјө мунөм бөрын, өдјөжык виҗөдлі бөжладор трумса задвижкајассө. Вөлөм-кө најөс вөгтөмаөс. Мед егкө ез вермы бөр пөдлавны, ме сутугаон домавлі көрт свеҗ бердө крукјассө задвижкајасыслыг.

Сыбөрын кінгстонјас бердө пункті балда, зубилө да гајкајас винтитаң кључ. Сегга ветлі кладовкаө да богті пробкаыс вөчөм нагрудһик. Почө кутчигны ужө. Сөмын јурө пырөны мөвпјас „һинөм-кө оз артмы. Менө вермасны воҗжык вины парекод вөјтөҗыс.

Меным колө вөчны сизі, мед егкө җикөз вөјтны парекодсө“.

Вахта вылө локтіс Маслобојев.

Сіјө менам оз-һин кажитчы лөкөн. Ме ачым сывкөд кути сорһитны.

— Мыҗ-һин вылас вөчсө?

Маслобојев һимкофа кутис өвтчыны кijasнас да виставны:

— Мореыс кущөма скөрмөма! Төла... Кыркөщыс оз тыдав. Ставөн вылысас туплагөны, быттө (холераөн вигмөмаөс. Кыҗи те, господін большевик, мөвпалан, табөрын вермасны оз салдатјасыд когагны?

— Ог төд. Меным со мыҗ, вај, вистав: мыҗла те менө шуан большевикөн? Ме весіг вөтөн большевикнас ег вөвлы.

— Виставлы кодлыкө! Ка-ка ка... Варыщөс төдан лебчөм гертыс, а мортөс—мөвпалөм гертыс.

Һедыг мөвпалөм мыҗти сійө содтис:

— Мыҗ бара коммунистјасыс көсјөны корғны-а? Ме ог вермы гөгөрвоны.

— Сөкыд гөгөрвоны. Сіјөс гөгөрвоны јурад мед, жуг кыңҗи, вөлі щөщ мыҗкө мөдтор...

Машинист мыҗкө вөча меным шуіс, сөмын ме ег-һин кывзы сылыг. Меным јурө выль план-һин воіс: көсја взорвитны циліндрөс. Меным сійөс вөчны зев кокһи—ачим механік. Секі машиннөј отде-

леңнөйд ад коф лоо—некод татчө оз лыгт пырны, а меным тани
нынөм оз ло: зев лөна кута вөчны асгым ужос...

Getisны гвисток. Ме матыштчи горнитан труба дорө.

— Кымын оборот машинаыд сетө?—Јуалис команфир.

— Ветымын көкжамысөс! воча вичи ме.

Команфир скөрмис.

— Вөчөј сизимдас оборотөз!

— Ем! Сөмын кочегарјасыд омөла ужалөны.

— Вистав налы, мыј ме најос арестујта...

— Ем!

Ме вистали кочегарјаслы команфирлыг щөктөмсө. Најө герав-
ны кутисны ме вылын, сөмын ботчысны шыблавны пачјасө щомсө.

Асгым планөс олөмө пөртны регыдөн ме ег ботчы. Тајө зев
ыжыдтор. Воңжык цилндрјассө мавти зев јона. Мавтан выјыс ци-
лндрјасөдыс пырө котолјасас. Сы кызчи өти котөлсө ме јонжыка
шонта. Ваыс секи котолас пуны кутас да шыбытчас өтлаын па-
рыскөд машинаас секи, и цилндрыс взорвитчас.

Вичөда шужга котөлса ва мерајтан өтеклө вылө—ваыс жын-
гыс-нын унжык. Ставыс мунө бура. Видчыга взрыв лоөм. Ва ме-
рајтан өтеклө кутис жеждөдны—взрыв кутис матыстчыны.

Друг лов пыщкыс, бытөө море пыдөсыс, кыптис выл мөвп:
колны тајос ставсө. Парекөд вөјтны ме көт кор верма. Меным
колө вичөдлыны когагөмсө. Сегга нөшта кытчө ми мунам? Векы-
да шуны, ме ачымөс ылөди: меным вөли колө час мөд олыштны-на.

Ме чинти мунөмсө машиналыс да котөрти кочегаркаө.

— Тупкөј пөлтанјассө шужга котөлгыс! Горөди ме. — Чинтөј
бисө! Вермас лөктор лоны.

Кочегарјаслы ез ков мөдыс щөктөм—пыр-и угкөдчисны пөл-
танјас динө,—тыдалө, менам гөлөсын төдчис повзөмыс.

Ме локти машиннөј отфелеңнөө да сөкыда пукги пуклөс вы-
лө. Недыр мыгти содти машиналыс мунөмсө.

Маслобојев бара шыагис ме динө:

— Ме кывли, коммунистјас государствоад-пө гиннас вичөдөмөн
сөмын сојлывлөны. Сиз \абу-нө?

— А тани?

— Тани ми бура-на олам. Гөльмам-кө—мукөд государствојас
отсаласны.

Ме скөрыс јуали:

— Мыј вылө? Тижан оинјас вылад, али мыј отсаласны?

— Көт мыј вылө отсаласны—сјө веккоф. Сөмын отсалөны
дај воңө кутасны отсавны.

— Најө сичи тижанлы отсаласны, мыј быд роч мортлөи колө
жылөткагыс сөмын соскыс.

Ми вель дыр тази горнитим. Парекөдөс лажкөдлөмыс дурдис.
Вентелаторјасын төвлөн омьалөмыс ори. Команфир щөктис чинты-
ны мунөмсө. Машинист угкөдчис места вылас.

— Муна да төдмала, мыҗ кергө вьвгыс.

Командир труба пыр кымыныгкө егегіс приказ. Ме сувтөдлі машинас, сегга бөрөн лезлі, бара сувтөдлі. Нөдур мыгтг кыліс якөр лезөм шы. Машиннөҗ отфеленнөын лоі лөн.

— Мыҗ, помагис-нын мјан мунөмыд?—Јуалис часөвөҗ, жөжыс четчиг моз.

— Сыжылыс төдөны сөмын мостик вылын.

— Море пыдөсө егкө вөҗны тјан парекодыслы. Став гырк пыщкөсөҗ гудрагис. Мед васажасыс ветласны тајө парекод вылас.

Ме сөмын өні кағалі сылыс еөд щөтөн сажөдөм рам чужөмсө. Тајө том кыҗ вг арөса мортыс, тыдалө, нинөм оз төд, мыҗ вөчгө Роч муас.

— Ез-ө мыҗнө гөлөм вылад во ва валас ветлөмыд?

— Тани ловжа вьвгыд пропадтан.

Локтис Маслобојев.

— Вылтор ваі! Оти партизанөс адғылісны-нын. Велогипед вылын тыдовтчыліс сопкајас костөд. Мјанлыс воөмнымөс төдлісны, жулікјасыд, бытө збылыс војутысјас—разведка нуөдөны. Кытчө налы мјанкөд воғсағны—лоас бөжнысө суртчалөмөн весағны вөрө.

Ме мырдөн-нын кутчыга, мед ачымөс ог вузав, нмкофөҗла. Сөмын сылыс весшөро моз жуалі:

— Сіҗкө некущөм коғ оз по?

— Мыҗла-нө егкө вөвјассө бөгтисны? Суөдасны. Сені со шлупкајас-нын лезөны.

Вылын перыда котралөны, горзөны. Бытө електрчествоөн став тушаөс менгым сотыштис. Сөмын менам мөвп вылын вөлі мөдтор. Бара жуала:

— Кытчө тајө мј сувтм?

— Бухтаө... Кыҗі сіҗө шусө? „Отрада“ бухтаө. Гөгөр сопкајас...

Машинист нөшта мыҗкө вгталіс, сөмын ме нинөм-нын ег кывлы. Мј воім піөҗ оланінө. Тани вөлі җебсаөны партизанјас. Таған најө ускөдчавлісны сиктјас вылө да мырфалісны оружјөсө жежыдјас млітсіјалыс. Тајылыс ме төді Мікулај бөрја јуөртөмыс. Сіҗө вөлі гјжө, мјанөс-пө татыс нинөм вылө оз адғыны. Адғысны-тај со. Регыд кутасны најөс вјавны.

Бытө ыжыд мөлөтөн кутісны кучкавны јурө. Кылісны медвоғға лыјөмјас. Палуба вылын мыҗкө котралөны, горзөны. Кодкө журыс менгым нещыштис картузөс. Лепті сіҗөс да вгөдлі—көзырокас ічөтік роҗ. Пыр-і гөгөрвоі: јурдөдан лүкөдыс пырөма пула, інмөма көртас да вөчөма ркошет.

— Јурад јешщө ез вескав,—шуис Маслобојев.

Ме ачм. Бөгті ачымөс кіө. Ог, ог өткажітчы аслам планыс. Ставыс лоі гөгөрвоана.

Вөлөмкө, салдатјасыс шлупкајасөн пөндөмаөс вужны кыркөщлағныс-да сопкајасө җебгөм партизанјас мөдөмаөс чорыда лылыны најөс. Жежыдјасыд повөмаөс: најө бөр бергөдчөмаөс паре-

код вылас да ставөн зѣбгѣмаѣс трумѣ. Ме ачым кылі рачігчѣм-
яслыг горзѣмсѣ.

Машініст меным кіјаснас ѡвчгѣ тыржі вігтавлѣ:

— Тажѣ-і лыгыгјас! Петіс командірным мостік вылѣ — сылы
бац! Пыр-і угі. Вескыда гѣлѣмас. Помощніксѣ сылыг—сігжѣ. Не-
код оз лыгт вылас петны. Атгѣ жулікјас! Тыдалѣ, на пыщкын кы-
гыгыс уна. Кыгыгјасыд ѡтѣ дрѣбјѣн вескалѣны урыдлы гінмас.
Кужѣны... Кыг те мѡвпалан тајылыг?

— Менам дѣла ічѣт. Ме нінѣм ог мѡвпав.

Часѡвѣј полѣмѣн вігѣдлывлѣ лук вылѣ. Война-война-і ем. Кад-
сѣ воштыны оз пог. Ме щѣктѣ когѣлјасас парсѣ лептыны зев вы-
лѣ. Когѣлјасыс кутісны тіравны. Менам морѣсын тіралѣ-жѣ. Ме
пѣрі жар картиасігѣ. Скон вылас зѣлѣта пыддѣ, кујім го морт лов.
Некод напыщкыг оз чажт, мыј најѣс відчыгѣ.

Ме ког-і вылысас ег вѡв, зев бура вѣлі тѣда, мыј сені вѣчгѣ.
Мостік вылас некод оз лыгт кајны парекодѣн вескѣдлыны — віг-
мыг полѣны. Јакѣр лептѣм јылыг весіг-і мовпыштлыны ез лыгтны.
Јежыдјаслы лоі бѣрѣ-ні вогѣ.

Бѣрвылас ѡтѣ мічман кыгкѣ кымынѣн матыгтчіс машіна дінѣ.
Сігѣ водіс ѡгѣс дорас да кутіс меным горзыны:

— Механік! Бѣрлаң машінатѣ лѣз! Ме гѣгѣрвоі, кѣсѣны пет-
ны бухтагыс јакѣрсѣ лептытѣг. Сѣмын ме абу јѣј, мыјвынгысег лѣз
машінаѣс.

Ме щѣктѣ машіністлы:

— Вігтав кочегарјаслы, мед јонжыка ломтасны, тагнад не-
кыг петнытѣ ог вермѣј.

— Ладнѣ! Сігѣ кыв шутѣг ускѣдчіс кочегаркаѣ.

— Бѣрсагыс ме горѣді:

— Те ачыд набѣрга вігѣд!

Ме ставсѣ вѣчі ціліндр взорвітѣм куға. Вігѣдлі часѡвѣј вылѣ.
Сігѣ кајѣма поскѣдыс кымынкѣ шупѣд да сулалѣ.

— Воглаң, мыј ем выныс!—бара горѣдіс мічманыд.

Ме вешті регулатѣрсѣ. Машіна ужалѣ „Лебед“ тіралѣ, быгтѣ
повгѣма кодыгкѣ.

Јакѣрыс, тыдалѣ, чорыда самасѣма муас. Міжанлы зев-дыр лоі
ѣтарѣ да мѣдарѣ тракјісны.

Недыр мыгтѣ ва мерајтан гѣклѣыд менам јеждѣдіс. Регыд
пом: кымынкѣ мінут мыгтѣ лоі взрыв.

— Война—война-і ем,—шуала ме аслым.

Ме мыјвынгыс вогѣ лѣзі машінаѣс.

Јакѣрлѣн чепыс роцкысіс орі.

Мічман німкода горѣдіс:

Кыгкѣ мынім-жѣ!

Сігѣ лептіс јурсѣ да гѣрѣдіс:

— Вігталѣј рулѡвѣјлы, мед морелаң вескѣдчас.

Машинаын кыліс жөткыштөм, сөгга жонжыка мөдыг. Ме гөгөрвоі, мылла тајө. Ме удіті четчыштны кочегарка өзөс сајө друг зы-мөбтіс бытө пушкаыг лыјисны, сөгга мөдыг нөшта чорыджыка. Ціліндрөн вевтыс нещыштціс да чорыда вачкыгіс жөжас. Машин-нөј отделеңнө тыріс рудн—сіјө шуғлалөмөн кутіс петны көтолыг. Нинөм ез кут кывны.

Он жылыг моз ме адзі жождыс кодлыгкө вөрөдчөмсө. Матыст-чі сыдінө да копыртчі: вөлөма часөвөјюд. Сіјө зілө четчыны, сө-мын некыз оз вермы—рушкугыс сувгыс петөма. Көтөрөн угкөдчі кінгстонјас дінө. Сін вылө угі мічман: сіјө кујлө пос бокас да мыжкө кіјаснас өвтчө, ачыс четчынысө оз вермы. Меным лоі ужав-ны пөшти кімаласөн, пөг ру пыщкын. Куті рағавны гајкајассө. Јурын сөмын өті мөвп—регыджык, регыджык. Регыд кінгстонјас-лөн вевтјасыс лебғыштісны, ваыс жөткыштіс-да. Ваыс ыжыд шу-мөң кутіс пырны судно пыщкас. Мыј нөшта меным колі вөчны? Бөгті балда да лөкыс куті кучкавны спасателнөј помпајасө. Ме-нам планөј артмыны кутіс. Некод-нын өні оз вермы торкны па-рекод вөјөмлы. Ме куті кывзысны: ызгөмөн пырө ваыс парекод пыщ-кө, шуғлалөмөн петө руыс көтолјасыг. Ме кывза піңөс куртчө-мөн. Ставыс мунө бура, зев бура.

Гөгөр віөдлі. Мічман оз-нын вөр—кулөма. Копыртчөмөн вужа мөдар бокас. Сөд, ыжыд чүтөн торјалө кујлыг часөвөј. Ме мы-ла-кө шуа сылы:

— Сіз, јортө.

Сөгга меным нинөм вөчны. Ставыс ачыс кутас мунны. Колө відлыны, оз-ө поз татыг кызкө петны. Ме бөгті пробкаыг вөчөм нагруднік да көтөрти кочегаркаө. Тани өті морт абу. Ставыс, ты-далө, лышјөмаөг—кајөмаөг мөд поскөдыс палуба вылө.

Воғжык колө бісө кусөдны көтолјасыг, мед најө оз взорвітчыны да ачымөс бухтаө петтөғ, вины. Ме кыскала пачјасгыс ыжыд зыр-јөн шомсө жождас ва вылө. Сіјө чіскөмөн кусө. Ваыс жождас пыр өтарө вывлян кутіс кајны „Лебеф“ кутіс пөлыңтчыны шујга бок вылас. Менам сөлөмын некущөм полөм-ні, кајітчөм абу.

Кор кыкнан пачгыс бісө кусөді, сувті да кывзыгышти. Машинаыг парыс пыр-на ыжыд шыөн петө. Палуба вылын гөрдлөны вөвјас, містөма горзөны јөз. Ме зев бура вөлі гөгөрвоа, мыј выјөғ вошти жежыдјасөс. Најө қікөз-нын матөвоісны. Парекод вылө колтчыны вөлі оз поз—сіјө вөјө -нын, нөжжөнікөн летчө бухта пыдөсө. Жежыдјас шыбытцісны ваас. Бухтаын налөн јурјасыс бытө шар-јас шлывјалөны. Быдөн горзөны—корөны отсөг. Кыркөщгаң гөрд партизанјас жугөдлөны налыг јурлыјассө вевкыда лыјлөмөн, а кыр-көщө петыгјасөс суцкалөны шыкјасөн. Сени ыжыдавны кутіс смерт.

Ме көрталі аслым пробкаыг вөчөм нагруднікөс. Відчыгышти неуна ва содөмсө. Сөгга вогті щын петан труба роғыг пөдөдсө—сеті көсја петны ортсө ва жөткөмнас.

Шыныс абу-нын. Сөмын кыптө шоньд ру, сыпырга ынём оз тыдав. Горзөмыс вылысас лөнисжык, тыдалө, палубаыс ва пыщкас-нын лоі.

Нөшта відчыгышти Һеуна. Котөлјас кутісны сајавны ваөн. Парекод ез-нын ло пөла—быд пелөсө-нын ваыс пыріс-да, сіјө вегкы-да кутіс сулавны. Руыс бырі. Труба рожд гөгылөн тыдалө јенежыс. Озјоны козувјас, тыдалө, матыгтчө вој. Ме гөгөр мыјкө гаж-төма ызгө: тајө пыщкөссыс кыткө воздухыс ортсіас петө.

Ме мөвпала, верма ог кызкө петны. Вермас парекодыс пук-гыны мел*) вылө. Секі ме Һекыз ог вермы татыг петны. Ме труба пыщкас-нын сулала морөсөз ваын, пінјас воча вачкөны—көзыд. Трубаыс кык аршін пагта. Ваыс пыр-өтарө вывлян менө лептө, кокөј ез-нын кут інмыны көрт тасас—став тушаөн лоі парекод труба пыщкын.

Корскөны вөвјас, — пөдөны палуба вылын, кодкө мігтө-ма горзө:

— Јортјас, візөј менө вөјөмгыс... Мөд сібдөм гөлөсөн кевмыгө:
Вомтыр ва көз вајөј... Морөсын сотчө...

Тајө вылыс палуба вылө кољөмаөг раҗенөјјас. Налөн озјө-мыс тракјө јурвемтө. Кујім го мортөс вјөма. Ме мыжа најөс вјө-мгыс. Налөн менам моз-жө, емөг гөтырјас, челаф да мамјас...

Ме чатөртчі да візөда јенеж вылас. Јара ломтыгөны југыд козувјас.

Ме јуала асгым:

— Мыј сесга?

Нынём, ынём меным ез кол вөчны. Лоө јурөс вачкөптыны труба стенас.

Бара кыптис мөд мөвп. Сіјө вегкөдө менгым вөчөмторсө. Мөвп вылө воісны баржаын пукалыг јортјасөј. Најөс, колөкө, вјысны-нын. Коді налыг мучітөмсө төдлас. „Лебед“ друг лажкнйтчис, дрөгму-ні, бытө повзис аслас вөјөмыс. Сы улын ваыс пондіс пагкавны. Парекод ыжыд шыөн кутіс вөјны—летчыны ва пыдөсас. Вывга-ныс, труба пырыс ызөбтис ваыс, гартыштис менө ас улас. Ме парекодыскөд щөщ куті летчыны ва пыдөсас. Пемыд... Бытө пружинаөн зелөдіс ваыс менгым морөсөс.

Сесга пробкаыг вөчөм нагрудыкыд шыбытис менө вывлян.

Ме куті вартчыны кыркөщлаң, ачым муртса лолала.

Кызі ме вермі сыдырасө лолавтөгыс овны? Кызі ставсө менө ез колав? Ог вермы гөгөрвоны.

Һеылын, сопкајас бокин тыдалөны біпурјас. Југнйтис јурын—тајө партизанјаслөн лагерыс. Ме куті сетчаң мунны, ачым горза, быдөн гөлөсөј сібдіс. Бытө жугалөм ордлыјаса пон кысса кыр-көщ пөлөныс...

Сулав!—друг кодкө горөдіс.

*) Мел вылө—лапкыдіно мышадны, оз зікөз (сајавтогыс) вөј.

— Кытчö локтан?

Морöсö матыгтисны штыкјас, сiқи-і көсјöны роғодны менгым кулöма нiсö ловја тушаос. Менам јурöј кутiс бергöдчыны. Муртса удiтi шуны:

— Көнi менам пиöј, Раздолный?

Бытöкö ме бара веккалi гöд трубаö. Ваыс менö гартö да кыскö сетi уванö. Гöмын кодлöнкö кыс чорыда кутöма менö пельпомöд да тракјö. Ме муртса кыли:

— Татыг тајö сурi...

Менö богтисны кiјас вылас да кытчöкö нуисны. Ме бытö гы-јас вылын лажјага. Сöмын öтi мөвп јурын бергалö: кықи позö ветлыны ва вывтис. Кор адқи бiпурјассö да јöсö, кутi горзыны, мiса, „Лебефсö“ ме вöјтi. Нiмкода тiрјалöны, уна чужöм ме гөгөр ветлö, кутлöны менгым кiос. Микулај мыјлакö пöрлö Павлыкö, а Павлык бара Микулајö. Сегга ставыс тајö кытчöкö вошi, бытö пемыд гуö тупкылтчiс. Тази асылöзыс мунис.

Менö шемöс богтис: ме вылын кодлöнкö кос паккöм. Тöлыс малалö чужöмöс. Пу јывгыс куралöны сез јенежсö. Вөр шувгöмö гудрагöма јöзлөн сорныыс. Менö нöшта јөнжыка шемöс богтис, Микулај пыфди ме гөгөр бергалö Павлыкда сывкöд ортчөн Јогөр.

— Батö, мi-öд адзылим „Лебефидлыг“ мiјан дiнö локтöмсö, пыр-i тöдiм сiјöс,— нiмкода шуи Павлык.

— Кықи те татчö веккалин? Сыыг - на

нiмкода јуали ме.

— Мiјанöс татчö Јогоркöд ваядiс Јевгејенко јорт. Тöдан— „Лебеф“ вылад рулевöјын вöли. Мi öнi Јогоркöд бiпурјас пестам да щай пуфöдам партизанјаслы. Медыжыд начальныкыс мiјанöс сiјöс щöктiс вöчны. Со збылыг! Микулајöс бөрјисны штабö нашальникö. Öнi сiјö зев скөр лоi—вывтi-нын щапмöма. Пиң-пырыс некор-нын оз сöлыштлы...

Павлык меным термасöмөн вiставлö, мыј тöдö. Сöмын ме омöла-на вöли еска ачымöс кос му вылыг да партизанјас пöвсыг.

Бокынжык сулалёны пленнөјјас, најос кышчалёмаос часөвөјјас. Пленас сурёма морт неламын. Мiкулај налыг жуагө. Сегга најос кутисны торјөдавны. Öтi чукөрыг ме вылө шогө вiзөдө Маслобојев.

— Леэө тајос, мед мунас кытчө гажыс, — щөктi ме леэны Маслобојевөс.

Партiзанјас аскостаныс һедыр сорнiтөм бөрын вiгталисны сылы менам көсјөм жылыг. Сiјө лептiс жүрсө, вiзөдлiс став вылас выль өнјасөн:

— Јортјас, ме аслам јөјлун куға вөли нала дорын. Öнi кора— поэө оз меным колтчыны тiјан дiнө?

Нiмкоға ошкiсны сылыг наладорө вужөмсө партiзанјас.

Пленнөјјас пыщкыг морт дасөс һуисны бокө.

Бөрын жүрөптiс налөн мiстөма горзөмыс...

Һеылын лөзөдө „Отрада“ бухта. „Лебед“ парекодыг сөмын тыдалө мачталөн вылыс помыс. Сiјө кыптөма ва вылас бытчө крест да шуштөма петкөдлө бухтаын лөөмторсө.

Вужөдiс Выл Паш.

Козьинтөг.

Котөртө кад,
Орластөг лебѣ сija:
Качавтөг сөрас
Нуө оj i лун.
Сөлөмөj сотчө,
Сотчө југыд бијөн.
I журын дума
Ветлө кызi щын.

Но көр оз ветлы
Етщөм пиџан кадө,
Кор муыс өзjө,
Озлаң мунам ми.
Кор мијан пемыт
Вөр-пыдөс посадын
Пыкнiтiс, киггiс—
Сотчө Љењин би.

Чулалө кад...
I ножнык мытчигө.
Чожажык југыд
Виль чужөма лун.
Ужалим ми
Вөр-шөррезын олиггез
I ета кадыс
Содтө јозлы вын.

Посад Ињајыв
Кольө важ олансө,
Посадыс сажмөм—
Остө пельлез, гин.
Мыжкө, тыдалө,
Вилig татөн пангө,
Ужалө быдөн—
Вег оз ов некин.

Лыдѣган-керку,
Партјачејка щкола—
Щөндi морос-вылө

Мытчөмаог бок.
I гельсоветыс
Ужын пиѣо којө.
Посад ослалө,
Озлаң вештө кок.

Том отир лем
Југдөтө көмсомолын,
„Граңит науки“
Мыргө, јирө-пыр.
Гажөтчө сетчин,
Лыдѣө да велөтчө
I киис кыга
Аззан нылиг пыр.

I.

Өгана сетчин-жө котрагө,
Неважөн гижөис миџа ныв.
Лыдѣдөтө кыга да јуагө?
Мыј сетщөм лоө кольлектив?

Өганъ зев шупыт, визыв вiра,
Топынк, вына, кыз језоп.
Чужөмыс гинмө быдлө пырө—
Читкыла кыз-ed—топ i топ.

Лөз гин виѣдөтө васiлокөн...
Но кин оз радејт сiјө, кин?
Орсөтчө гөлөм кiјөн, кокөн—
Өгаша муса, чача гин!

Виѣдгас гажөн би-чир гiныс
Сылөтас тенө, кызi лым.
Уна нывкаытлөн выгiныс—
Өганъ гөрд зорiз, гөлөм пым.

Бура љакасöны сы бердө,—
Кыз пукгө ма-вылө бы гут.
Том отир щонит кыввез гардө,
Љегитны быдөн сiјө лут.

да вес мукöдыс коккез талö,
Вес горнi золгö, кыҗи шор.
Огаң каттiсöм быттö шалөн
I гөлөм һекiнöс оз кор.

Токо серöмтчö öтiк мортлö
I оссö сija кыҗ ыбöс.
Токо радеjtö öтiк мортöс—
Радеjtö сija фoмаöс.

Öгаңлö фoма dona, муса,
Oз вермы сытöг овны лун.
Oз-кö аҗҗiслö—гөлөм кусö,
Каттiсö шогөн, уж оз мун.
Öгаңлөн абу мамыс, аҗыс,
Токонöв колыс öтiк соҗ.
Ködiҗа мунiс жөнiк-саҗö.
Öгаңöс бөгтiс гөрас соҗ.

Öгаңа чуң öтнас зорамö,
Зыбкаын колыс сiҗö мам.
I öтнас фoма сылөн радoг,
Токонöв сылөн гөлөм рам.

А фoмка был-ед вiзыв зонöҗ...
Piң öмын бел-виҗö, кыҗ стын.
Öгаңлö фoма öффөн dona
I кiҗын сылөн уна вын.

Чужöмыс—jenöж: гаҗа, миҗа,
Göd сiныс җардö, кыҗ сетөр.
Öгаңа рыт токо видчыгö
да фoма локтö көр һе көр.

Кыкнанныс niҗа комсомолын,
Кыкнанныс кошjöны виль туж.
Jördömөн-jördöны важ олөм,
Kөр чупкiс jöзлiг вiр буржуҗ.

Каҗавтöг ужныс оҗлаң мунö—
То полiтчiтка, то орсан.
Нардомын öтiр уна, уна...
Kөр комi рыт, гөрд пукалан.

Öгаң да фoма уж-коласын,
Kөр öтлаагыштасны чуҗ—
Гусöнiк пыр окасöм кылö,
Токо-ед баҗа чуп да чуп.

Шондi лeчзö—^{*}biҗа ^{*}öгыр
Bör-вевдöрын кыҗи don.
Лымыс лөз-рөм лөö гөгөр,
Рытҗав jenöж öзjö вон.

Пемдö. Локтö, пырö пемыт,
Мытчö чужöм төвга oҗ.
Сакоф лоiс паскыт jenöж,
Коҗув петiс быдса роҗ.

Морозiтö бөра jона,
Лечыт төв чепöлтö ныр.
Ылö, ылö туҗыс воңөн
Кысöв вөр-дорöҗҗiс пыр.

Гөгөр чөлö, быттe лантöм,
Токо гымötö мороз:
Пощö, стобö гымгö-вартö,
Быттe кошje аслыс поз.

Атте, ловҗан етшöм кадö,
Шупытгалан кыҗкö сек—
Кутiн сыв-тыр бы посадсö
да сувтöдiн поперег.

Codö вын i вiзыв шорөн
Kicсö, kojö теын вiр.
Коккез-увтын горөн, горөн
җуртö лымыс—җуркi-вiрк...

Гаҗа асмоснас төв-шөрөн,
Bi-мороз коҗалö ру.
Быттö зарнi жырын вöрын—
Сереброын җардö пу.

Етшöм кадас мывкыд орсö,
Југыт дума тыртö јур.
Етшöм кадас гылөм корсö...
Керны сiҗö—мыҗ медбур!

Чоҗа пемдö, луныс бырсö.
Oҗ лeҗчiеic—сувтiс тран.
Miҗа төлiг мытчö сурсö,
Блед-серöма чужöмбан.

Гөгөр лантöм, гөгөр чөлö,
Учö Iнваҗыв посад.
Kинкö јужҗiс мунiс вөлөн,
Сесга бөра чöлан кад.

Токо өтик керку өзjö,
 Чапкө вужор жугыт би.
 Бытте ассө гетө, вөзjö,
 Корө дынас, гетө ки.

Керку-пышкын, кыз базарын—
 Оксөм уна том өтир.
 От-мөдөрө гира-гара
 Ветлө быдөн, кыз би-чир.

Талун лоө-пө собраннө,
 Оксөм татчө комсомол.
 Сен пукалө Чупреж-Анна,
 Бокас чаңгыл-ныр Миков.
 Огань пуқсөм пызан-дорө,
 Фома лыффө сылы вiгт.
 Көртлөм кок нылиг бон-торөн
 Гөрд-Гришок—насмек керiс.

Ноко фома, Огань четчө,
 Вештам бокө пызанок,—
 Сетщөм кыввезөн гiбөтчиc,
 Пильс-герөмтчиc Гөрд-Гришок.

Чөжа четчиcө кыкнанныc,
 Жөмдiс фома, уci бут.
 Огань сывлө жур-воманнас...
 —Ој, чельафа, уgi... Кут!..

Сетчө пондiсө серавны,
 Кiсгiс гажаа герөм.
 Фома бокгө, бон портчалө,
 Чышкө ассiс бусөг өм.

—Ета тенад ужыт, быздыл,
 Гөрд-Гришок, шутөм пiстiк?
 Мыј сералан, мыј те быздан,
 Ог вежөрт ме тенө зiк?

Четчиc фома сералөмөн
 Чужөмбаныc аслас гөрд.
 Мыј-ед керан, Гришка сывлөн
 Медбур, мед матынк јорт.

—Сегга тырмас, вештө бокө
 Визыв, јарөј томга дур.
 Оксө јорттез гөгрөсокө,
 Онi мед ужалас јур.

Сiз горөтчиc Тiма-Лыса,
 Јачејковөј секретар.

Печка көртөвөј вонтиcө—
 Лыффiган-керкуын жар.

Том јөз гажөтчө, ужалө,
 Оксөм то не өтик дас.
 Том јөз јурас вын куралө,
 Кывзө вонө полiтчас.

А сыбөрын стена вылө
 Кајыс вызыв комсомол.
 Репевiтсiја чу кылө—
 Ужтөг комса оз-ед ов.

Кадыс ојшөрлань гiбалө,
 Төлиг јенөжын вылын—
 Көзув-коласын өшалө...
 Посад чөлө, керсөм дун.

Уж помасiс том өтирлөн,
 Гортө мунөны быдөн
 Комсомольса—пiзан вiра,
 Сајмөтиcө ојлиc лөн.

Өшиc баснi, зуртөм, сывлөм—
 От-мөдөрө кiсгiс говк.
 Бөра лантiс посад, чөлө—
 Некейтөн оз кер i шовк.

Токо өтик ворота-дын,
 Колө шушкөм... Киннез нi?
 Кiн-нө сетөн ојшөр-кадө
 Кынтө ассiс коккез, кi?

Сајлагөмөн локтам бокө
 да вiзөтам матiгань:
 Кыз дыдiез пельөсокын
 Кыкөн фома да Огань.

Көзүт нiја озө кылө,
 Ны сөлөмын—шоньт поз.
 Гөрд-рөм чужөм сотчө нывлөн,
 Көт өтөрын би-мороз.

—Муса, муса, жугыт шондi,
 Öмiз туг те, лапыт каж!
 Овны му-вылын ог понды,
 Те-кө абу—абу гаж.

фома жмитiс морөс бердас,
 Чуп Оганьос оқыштiс.

Мөдүс сылө гола бердө,
Сыв-тыр кутчис, ошөтчис.

Ок, рафејта тенө сфому,
Пым сөлөма, муса јорт!
Горөм зорің, міча зонөј,
Текөд менам вунө горт!

Ыжмітчисө, окасисө,
Бура ветлө, пізө вір.
Јона, јона кутчісисө,
Лҕакасисө бытте вір.
Отік дума ветлө јурын,
Отік радос, отік лос.
Чочкөм свет аг лөјө јірө—
Нылө нем сегга оз ков.

Век бы етаң натте ніја
Сулалісө кык төм пі.
Пым окасөмыс-ед біјөн
Сотө сөлөм, вывтыр, кі.

—Утуок те, өмің тугөј,
Өгаңок те чача-гін.
—сҕома, другөј, муса, муса...
Текөт содө менам вын!

дыр сулалісө баіттөн,
Пым сөлөммез ток да ток.
Гор-ні кадыс міча рытлөн,
Пөлтө лечыт ој төвок.

Јансөтчытөм-ні Өгаша
сҕомалө вісталіс кыв:
—Ме печканөн муна ашын,
Мөда колны Іңвајыв.

Токо печка кудельжугөс,
Локта чожа, те відчис.
Но прошшаж, прошшаж-но, дру-
гөј,

Зарні сөлөм аг оз віс.

—Ешө отпыр-нө окагам,
Сегга ог аззіглө дыр...
Бөра кык ліс кың лакасис,
Токо пішкө кылө ныр!

Өдла, өдла пельдөдчисө,
Кыңи һаніс кык шөрөм.

сҕома кутіс нывліс кісө—
Лег-лег керіс, чышкіс өм.

Роңнитчисө. Өгаң пыріс,
сҕома гортлаң вештө кок.
Ветлө јурын дума гыріс...
Сылы муса Өгаңок.

Сура төліс шың сералө,
Токо сіја да пыд-ој
Төдө кінөс кін окаліс,
Кін лолаліс ој да ој!

Гөгөр лаңтіс, посад уәө,
Өтнас гымөтө мороз.
Төвга ој һужалө куңа,
Куржавітөм кың і көз.

Пуккіс лемө ылө, ылө
Кык том јортлөн рафејтөм...
А төліслөн тырппез вылын
Сің і коліс шың-герөм.

II.

сҕеревна Зол
Сулалө керөс јылын,
Кыщөвтөм сіјө
Ыжыд, пемыт вөр.
А улын ва
Котөртө вон һіңылөн,
Шебралөм лымын
Ассіс куң мыгөр.

Лебтісөм талун.
Ыжыд вына пурга,
Јөр дорө лебтөм
Каттөма стола.
Пөрөтө мортөс,
Летө-вотө, ургө,
Гералө, ваксө.
Горзө кың кага.

Пургаа, умөл
Таво розосвоыс.
Ој-төвыс пөлтө
Тыртө пельез, гін.
А візыв, міча
Комі зоннез, ныввез

Оз-на вунөтө
 Гажа орсанін.
 Өгәң һоль лун-һи
 Олө, печкө Һольын,
 Ректанын кујлө
 Сылөн жың кудель.
 Токо лунмөд-һи
 Овны ешө колыс,
 Гөлөмыс шоггө,
 дојмө, кызі жель.
 Бергалө журын,
 Ветлө өтик дум:
 Вужөр фомалөн
 Очас сылөн пыр.
 I орсанінө
 Коккез озө мунө,
 Термасө печкө,
 Чөрсыс—шыр да шыр.

Өтпыріг рыгнас
 фадыс ордө пыріс,
 Пуд-Паша Һольіс
 Сөзвөј корасіс.
 Кінкө вісталом:
 Татөн Јъвајыліс
 Бур ныв-пө ем—
 Өгәңа куҕ чікіс.

Пуд-Паша пыріс,
 Суvtіс гөбеч дорө,
 Өт кокнас сіја
 Чотө ешө чуҕ,
 Пондөтіс басһи
 Віа кылөн гөрөн—
 Пуд-Паша кужө
 Гөлөм „завлекнут“.

— Локті корасны,
 Чур һе лөгасны.
 Ваөн һе vadісны,
 Саөн һе садісны.

Тіјан ем-пө міча ныв
 Менам сылы ем бур кыв:
 Утуок, лапушок,
 Гөд-сінкыма акаһок!..
 Сөлөм орсө, сөлөм вөрө

Тенчіт чужөм бокө корө.
 Ен гөрдөт-нө міча ныв
 Кывзы менчім те бур кыв.
 Понда естөн ме вігасны,
 Кыҕ гудөкөн гудөкасны.
 Жөһык-сајө мунан он?
 Візыв віра аҕа зон.
 Горөн теныт басөк ныв
 Сылас сіја ғыланкыв.
 Мыј-нө чужөмыт гөрдөтө,
 Мыјөн тенө ме повҕөті?
 Мытчы өтік көҕ бур кыв,—
 Гөгрөс чужөм, муса ныв.
 Мывкыда менам ем зон...
 Мыј-нө, мунан алі он?
 Өгәң печкө пызан дорын
 Оз горөтчы өтік кыв.
 Леҕас чөрсө кісіс горөн
 да һужөдө сывлө-сыв.

А Пуд-Паша чапликагө,
 Кык поштоп кыскіс віна.
 Сарҕө кывнас, со ошҕасө—
 То кытөн-пө споріна.

Пондіс фадасө јуктавны,
 Удіс төтлө румка-мөд.
 Сіја ручҕа-ед лукавҕык—
 Пуд-Пашаөс кің оз төд.

Козҕіс фадҕаыс Өгәңлөн
 I төтөлөн гудыр сін.
 Баітөһи, кыҕ кукаһһез,
 Журын ветлө віна щын.

— Но, Өгашкі, кывзы нылөј,
 Жөһык өддөн тенат бур.
 Зонка јон, јурҕі бі-кылөн...
 Мыј баітһи сетөн дыр.

Төтыс, сетамө Өгәңсө.
 Мыј-нө керан: сетан он?
 — Тырмас сојһи гортіс һаһсө
 Сетам другө, сетам зон.

друг Өгәңлөн візыв шорөн
 Сініс брыҕһітіс сінва.
 Нывка сыркјалөмөн горзө—
 Ог-пө мун, ме-пө өнҕа...

Невна кыв-жыліс ез мезмы,
 Гөлөм шөр—домалөн ным.
 Сіјө каѳтө бы кыз гезјон,
 Кодуль-ѳаѳыс, луммөм гін.

— Өк, канналла, загулелі,
 Ноко ју, једрјона гаѳ!..
 Пазјам јуам те і ме і—
 Покорен мед быріс саѳ.

Пуд-Паша лакагны кужө,
 Гыж-гыж перјыштис ныр-јыв.
 Кыз-пө нылөј, гөгрөс чужөм,
 Кор-нө мытчан те бур кыв?

— Өгањок те міча, гөрд,
 Кыз лог дорын оз-јагөд!
 Өміз тусөј, тупылок,
 Чөскыт, віка тупөгок!

Гінкымыт-ед—крут чарла,
 Лөз гінөккет—візыв ва!..
 Кылан, сетө тенө ѳаѳыт,
 Төтыт сіз-жө—сетө кі.
 Жөнік оз ју, пыр го саѳа—
 Мытчы бур кыв, дона пі.

А Өгањлөн өтік дума:
 Пышјыны-бы кыз не кыз.
 Гортө орөтө-бы мунө;
 Сек некін сіјө оз віз.

Ој важын-ні каѳтис мусө,
 Мілльон біөн орсө лым.
 Быд керкуын олан кусө.
 Мороз вачкө гым да гым.

Петук важын-ні жытсагіс-
 Рытсө вежө асја ој.
 Пуд-Пашаным го корасө,
 Го лакасө, кызі тој.

Пондіс знамјо корны Паша:
 — Муса нылөј, өміз тус,
 Знамјө сет-нө, сет Өгаша,
 Вег гінватө те ен кіс.

— Тырмас Паш кејмісны теныт,
 Мі вісталім—сетам, бог.
 Оз вежөрт Өгањыс нем-ед,
 Көт чікігыс кыз корос.

Сіз магталөмөн баітө
 Код-јур ѳаѳыс, гудыр лем:
 — Вон ректаннез сылөн віта,
 Вот і знамјо теныт ем.

Пуд-Пашаыс шың-герөмтчіс,
 Жажіс богтіс ректанок:
 — Знамјө суріс, өні сетчан,
 Міјан лоан нывкаок!

— Көт і јур орөтө менчім
 А некор ог мун!.. Некөр!..
 Сылө ловјон ме ог дөнчы,
 Вај ректансө, вај-но бөр!

Мыјлө богтан, көр оз сетө,
 Јем-гін, коѳуль-те, бавда!..
 Гінва шорөн кіггө-петө
 Өгањ горзө кыз кага.

— Өгањ дугды, Өгањ мыј те...
 Бур жөнікыс, өѳдөн бур!
 Лежан-кө дак сіз і кывтас—
 Сешөм мортыс дыр оз сур.

Сіз неґитчө бы төтоыс,
 да Өгањ оз кывзы нем:
 — Віјө естөн, летө, сөјө...
 Менам аслам јур-ед ем.

— Ен крјатајтчы, ен те пыкгы,
 ѳаѳыт сетіс кыв важын.
 Пуд-Паша гералө-кікгө:
 — Ректанокыт-ед ылын!..

Знамјо сетөм, мыј-нө керан,
 Колас мунны міча ныв.
 Ашын кајам міјө сөрат,
 Кошјам, азјам Іњавайјыв.

Но, прөшшајте віль рөдһаез,
 Муна гортө өні ме.
 Чышкы, чышкы јорт гінваез,
 Ен-ні горзы сегга те.

Ассја-ојөн-ні Пуд-Паша
 Муніс гортас, куртө бок.
 Іњавайлө, каја ашын,—
 Сіз думајтө чаплык-кок.

Гөгөр чөлө, Зол суналө,
 Төліс ујө һобо шөр.

Лөз асыкөн асыкалөм
Фервһасө ыжыт вөр.

Отта, оҗыг кышөм мича,
Гажа олан, лиҗан кад!..
Куржалаөн пу катҗигөм—
Етшөм өјлө быдөн рад.

Быҗте сөдө тенат выныт,
Сөлөм ташкө бура вір.
Көзүв моз-жө орсө лымыс,
дун-керсөма паскыт мір.

Быдөс лаңтөм чөскын онөн:
Уҗө отір, уҗө ва.
Өтнас горзө пызан-понын—
Өганҗ кістө пым гінва.

Сөкыт дума ветлө журын,
Пемыт гін-оҗын кыз са...
І сөлөмлын сылөн курыт,
Горшө кајө ікота.

Өтік дума кокө лемсө:
Гортат, гортат чожык мун,
Пуд-Пашалө сек он дөнҗы,
Сек-жө мун, кыз оггас лун.

Ета думыс Өганҗліг,
Кызі шынөн катҗыс јур.
А ошынө каң-пјан моз,
Мытҗис төліг асвс гур.

Ашын гортө, ашын каја...
Өганҗ лаңтө, угс кі.
Пөріс жаглыв пызан сажө,
Сіз онмөгвс горттөм пі.

Чужөмбанлын гінва кольөм,
Сөзөс, јукытөс кык дон.
Уҗан-кості өмыс полдө:
Фома... фома... Муса зон!...

III.

Нылалө југытыс пемытсө,
Паскалө бөра вил лун.
Шондіјыс мытҗисө јенөжын,
Кымөрыс—чочком вурун.

Ырјалө, катҗыштө көзүтөн,
Чырыштө гөрд чужөмбан.

Асыв-төв полтыштө лечыта—
Төвга лун мытҗис гтран.

Сөкыта огкалө гортлаңө,
Зуртө-котөртө Өганҗ.
Мызөма бура-һі јортіңөј,—
Локтө-едө ыліганҗ.

Іһвајыв тыдалө вөр дорын,
Лым-пышкө мөртөма јур.
Гажтөмжыка вјөтө, норөн—
Көзүтнас абу-жө бур.

Сібалө Өганҗа посадө—
Жмитчыштіс сөлөм јоткөп.
Кокһитҗыка ловҗис, радөн:
Ем сылөн татөн пыкөт.

Чожажык мунны бы сы-дынө,
Төдіс мед фома быдөс.
Сөлөмас јіжис мед пыдына,
Төдіс быдөс мед, быдөс...

фомаөс колө бы өні-жө...
Кытіс-нө аззыны, кыз?
Шондіјыс ошалө јенөжын
Оз отсав сылө һекыз.

Токонөс ворота голһитіс,
Керкуө пыріс Өганҗ,
Бөрғанас сільканнез жолгөны—
Локтө Пуд-Паша—черанҗ.

Сіз һекінлө і ез јешты-ед
Віставны һывкайт шог.
Һечулім Пуд-Паша, һоштөмыс
Пыріс, огкөвтис порог.

Токонөс вуг бердіс орөтҗис.
Малыштіс лөз-рөм һыр-јыв,
Гаркан моз перыта горөтҗис
(Шупыт сылөн вја кыв):

— Но кыз-һі олат, комі
јорттез?

Быдөнлө сета пым јуөр.
Тіјан-ед сөлөммезһыт көрттез,
Тіјанөс төдө паскыт вөр!

Пуд-Паша горвыліг кыз угс,
Тулупсө чапкіс, сетө кі:

— Рофнаез кошјам, јортөј муса,
Невеста быдтөмныт-пө ті?

Өгаңлөн дадыс пырис чожа
да векнит чужөм, вылын зон,
Көдө Пуд-Пашаыс быднөжөн
Төн рытнас ошкіс, сетіс дон.

— Пуксөте, пуксө—лоат
гөсгез,—

Горөтчіс сіз Півкө-Мікіш.
А сіннез сылөн, кызі јосгез,
Көзаин чөрыт—көрт Мікіш.

Өгаң пукалө ком лабічын,
Сөлөмыс потө... Ошөм кыв.
Но кыз-нө, кін бердө кутчігас?
І форма оз то сіјө кыв.

— Но мыј-ed, јуім мі
Өгансө...

Жөнікыс бур, ужалө шуч.
Сіз дадыс ошкыштіс „акансө“,
Пөндөтіс басні, бытө руч.

— дак кыз Мікіш-нө, кыз
шыаган?

Видчыгам тенчіт кывтө мі.
Пуд-Паша оғас чаплыкагө:
—Өнжа-нө... Вачкам оча кі!

— Ог төд ме нем, то сетөн
сојыс,

Мыј шуас сіја, вөліс сек.
Ме думаөн бы сетны коліс,
Нывкаын оз пукав-ed век.

Өгаңлөн сојыс пілс-серөмтчіс,
Тојыштө сіјө бы важын.
Ны наңлө медбы ез јеновтчы,
Ас-пө пітајтчө жөнік дын.

— А мыј-ed... Сетам, аг-нө
мунө,

Вісталам мі кыкнанным сіз.
Важын-ні нылөн өтік дума:
Нывкасө сетны кыз не кыз.

Өгаңлөн јоткө сөлөм норөн,
Сінваөн тырө јукыт сін,

Котөртө чужөм вылөт шорөн...
Но кін отсалас сылө, кін?

— дак сіз-кө кутчамө
ужавны,—

Горөтчіс сетчө кромөј Паш.
Гөрд-јура „југ“ пондіс

тыдавны—

Пегтеріс кыскісө кыш-паш.

Сувтөтіс четвөрт пызан-шөрө,
Мікішкөт кутчіс оча кі:

— Но віль рофнаөј, ноко:
горөт,

Былыштам текөт өні мі.

Өгаң аг пуксө пызан сажө
Жөніккөт ортчөн,—шуіс Паш:

— Те кывзы сөјыс, мун-жө
вајөт,

Аг локтө міча ныв Өгаш.

Мікішыс ачыс муніс комө
Горөтіс лөгөн, сіннез—бі:

—Өгашка лок, чеггоыт өмат,
Ен чеглаг мыјкө, куз јургі.

— Нөкөр ог мун ме... Бур-
жык кувны!..

Сөлөмө мөртө јыла пурт.
Ошавны буржык лоө пувылын—
Токо ог мун, ог мун, ен бурт...

— Өгаңка чөв!
Те төдан менө...

Вістали пукгы...
Кылін ен?

Көзаин ачым,
Ачым тенат.
Ен лөгөт менө...
Куз-Матрен...

—Ен бөрјіс мыјкө ешө сетөн,
Ен лебтав ныртө, ен нырјас..
Ed бур жөнік-сајө те петан,
Ен пыкгы, бөб-јур, ен зур-аг...

— Мыј век-ја мыјја мөдан
гортын
Пукавны өтнат, кыз gedун?

Чіжжалө-відчө соҗыс:—Јордөм!..
Ен чеглағ мыжкө, пукғы мун.

Пуд-Паша болҗис вина кітіс,
Быдөнлө удіс тыр стокан.
Мікішыс јуны бура пістө—
Пыдөсөз чурскіс, кыз кукаң.

Өгаң кыш-паш пагтагіс чожа,
Чышјанө каттис узөлок.
Кызкө-пө жағлыв пышја

можот—

Пороглаң вештіс ағгіс кок.

— Өгаңка сунт,
Сулав; кытчө те?
Мыј, мөдан мунны поперег?
Мікіш матасө да горөтө:

— Бергөтчы!.. Кылін? Бала-
шег...

Сыркјалө, горзө, зарңи нылөј,
Вермағны накөт оз суз вын.
Бөр ковгіс бертны... Курыт
сылө...

Сін-оғас пемдіс, лоіс щын...

ҫаҫаыс кутіс сіјө жагөн
Пызан дынөз вәјөтіс пыр,
Жөнїк-дынө пуксөтіс рјадом.
Өгаң пукалө, кызї мыр.

Лебтасө сөкыта пым морос
І жуғыл дума тыртө јур.—
Кымөрөн кајө, мунө, орө...
Вунөтчіс гаж, вунөтчіс дур.

А Паша-Пудовіч оз өвгы
І зңїка оз сет сылы „јус“.
Удалө дугдывтөг „көч-јөвсө“.
Пеғдалө, жөзө, чуғ оз уг.

— А ноко јорттез, віль
родњаез,

Тресітам һевна кокіс бус.
Міјан сөлөммез—визыв ваез,
Һекөр-на выгінныс оз кус.

Пуд-Паша чожа ветліс комө
Ведражуг азгіс да сөктан.

Ведра-пыдөсөн орсө-тронгө,
А өмыс сылө, кыв—саркан:

—Ок-ма, туна-на
Сөлөм міјан пізө-на...
Гыжі-гыж ведра пыдөс,
Чушкі-вашкі кок-пыдөс.

Јөкта, јөкта топңита—
Черіокөн уышта.
Оча долон шовк да шовк...
Јуім нывка—шоғміс толк.

Мі-ед кужамө коразны,
Кужам гывны, гудөкағны.
Гармонңи везөвтам—жек,
Токо ветлө сылөн мек.
Окі-окі, окі-ок—
Өгаңок те Өгаңок!
Јенөж гина, куз чікіг,
Вег гінватө те ен кіг.
Тучі-тачі чаркі
Жөж кузаас вартө.
Турс-тарс сапогі,
Ветлө јур-вевдөрын кі.
Туп-тап көмтөм кок,
Четчовтышта строк да строк.
Ік-ік, укі ак,
Омын сотчө роч табак
Олам өні бура мі.
Вөтчө міјан-сөрө ті.
Гыжі-важ ведра пыдөс...
Сывгіс менам то быдөс.
Өк-ма, туна-га,
Вексө олам гажаа!.

IV.

Корасөм јыліс віль јуөр
Посадөт паскалөма чожа,—
Өгаң-пө міча сөлөм-шөр
Герјалө, пыксө-пө быд һөжөн.

Јуөрсө кылөм комсомол—
Лыддїған керку зыкын вөјө:

— Өганөс мырғам!.. Ағ оз
пов!...

Өмалам корасіг крөмөјөс.

— Півкоо челаф... Керам
сіз—

Мунамö гамазон быдөнним.
Öгаңос мырдам кыз не кыз...
Мікішсö падмөтамö зоннез.
Но, жорттез, тырмас. Индам мі
Кујім нывкаос—фелегаттез,
Аг төдöны мыј керсö-нi,
Озö-ја бөрб ергөтчö сваттез.

Кујімөс ыстам, лоас бур.
Öнi-жö мунö тi Півкоо.
Виқот мыј кером самокур—
Естөн бура вермасны колö.

I дырешö сулалiс зык
Лыфдiсан-керкуын том јозлөн.
Чулалiс час, чулалiс кык,
Быдөнлөн гөлөм јөктö, өзјö.

А кујім ыстөм мiча ныв
Півкоо езö јештö пырны,
Ез јештö горөтчыны кыв—
Öгаңа ны-дынö сыв-тырнас.

— Кытчö те пышјын, биз-
дөм мыг!..

Öнi-жö пукгы пызан-сајö,—
Горөтiс Пашка, öмгiс быг,
Кыз шалнöј понлөн резсö, којö.

— Мыјлö тi локтiт? Тiјö
мы—

Лөгөтчат свадбанымөс разны?
Мікіш, мытчав те нылö туй,
Талун-ед мiјан-сајын празник.

— Но, но, ен авзы кодуль-
јур,—

Пондiсö нывкаез пиңагны,—
Сiвком сетөмиг оз ло бур,
Мi пондам пеггыны, норагны.

— Тi кытөнөс гөд вiрөс гаф,
Тiјанлö кiн естөн көчaиң?
Сквоз-земљу мунö, петö шнаф...
Öгаңка лок! Те мыј ылалiң?

Мікішка лап-код. Гым да гым
Пызан-куңа кулакнас вартö.

Лашмасö ачыс кыз зырым,
А кiнас го бы куртö-картö.

Öгаңлөн төдлас гөлөм-шөр,
Нывкаез-дынiг оз јансөтчы.

— Ог мун ме зольö, ог
некор!..

Пышјамö, жорттезöј, сајөвчам...

— Мікіш, кутчiс...

Пуд-Паша четчiс чапликасö.
Көстö бы кык-кугiңа маф
да кылыс оз бергав, кышасö.

— Те нiјö... Ік... Те нiјö кут!..

Петуккөт кутчöны курөггез!
да сетчö пеңдiс, усiс бут,
Вепталiс коккез, кыз мајөггез.

Тарласö жојас кызi порг.
Зырымыс, дулнас öм-дор лаксö.

— Öгаңос кут... Те сiјөбос!
Веснасö, го баламоз баксö.

Нывкаез вiдчöны бура:

— Öгаңдор јона мi сулалам.

Мікіш бөбөв... Те тај öнжа...
Румка вiна понда вузалан.

Öгаңос те некор он сет,
Сiја-ед вермас мунны ачыс.
А сетан—виқан сек öтвет...
Турмаö сек тарөвчан мачөн...

Те-ед партејнöј ешö морт,
Раф етаф колö Мікіш керны?
Ответ те виқан, кылiн јорт—
Рајкомö мi норасны вермам.

— Велөтны менö, менö маф...
Ме вiја тiјанös, керала!..
Ак зырым-бедфез, гнуссез,

наф...
Быдөнлiс кок i кi чеглала!

— Клопөт пельбоккессö,
клопөт
Вуп-воп керав!... Кут, кут... Ік...
Масты!..

Пуд-Паша жожын, кыз Һамөт,
Веснасө гагмоз, сиз „корасөм“
Пеҗдавтөн, рјаксытөн, кыз ош
Пивкө-Микиш жагөнйк четчис.
Боксан виҗотан—бытте јорш.
Нывкаезлан мунны лөгөтчис.

— Ти дыр-ја пингат естөн-а?
Ныр-өмнытө ме пазда, лаза!
Тижанис колас токо ва,
Кыз тороканнез пырат пазо...

Сысјасө, сувтис кызи мыр.
Осковтис озлан. Жөмдис, угис.
I жожсө гөрис сылөн ныр,
Тыдалө поис сафтөг, јусис.

Ыбөсө ускөдчис Оган
I Нывкаез отлаын сукөт,
А жож шөрын кызи кукаң,
Kod-јур Микиша колтчис быкөн.

Коззөма лап Оганлөн сој,
I тотка шафыскөт—кодуллез.
Паскалә пина ај да ој,
Пуксөмаг ордчөн, кыз Һиндул-
лез.

Жөнйк важөн-һи аззө он:
Пөрөтчөм, вантөм јен-уголө.
Јурсыс гынмөм, лоөм бон,
Сынан-тај век-на абу вөлөм.

Тупласө жож шөрын Микиш,
Корасис саркјө лабич-увтын.
Ны-јылис сесега ог ме гиж,
Кытчөз кокјыланыс оз сувтө.

Ми колам нијө јорттез сиз,
Ас уаҗны, кыз порссез Һатын.
Виҗотам, мыј Оганкөт, кыз
Кытчө-нө мунис: ылө, матө?

V.

Согора, гыма, гажа тулыс
Герөмтчис, мытчис чужөмбан.
I кокһита лолалө муыс,
I сөлөм оссө, оссө ван!

То етшөм кадас миҗа лунө,
Көр ловчө гора пемыт вөр,

Кор текөт байтө өтөр—
Сек журын дума орсө, мунө...

Чард-бијөн олан вешјө озлан,
Чулалис лун—бөра виль уж.
Термаг, термаг јорт, соссез пуҗ.
Ен колтчы бөрө, тырмас
жөзны!

Паскалис лун i шонди зардө,
Сералө шонди, сојө лым.
Кокһитжык вывтыр, сөлөм пым...
А олан пангө, пизө, саргө...

Вон сортировка полот-увтын
Гольөтө, леҗө сөстөм су.
Казавтөг төвчө, когмө му,—
Термасны колө плугөн сувтны.

А ва паскаләм, оз кут сін,
Гулајтө ыжит, гудыр ва,
Берөгө оз-һи төр сесега,
Байтө јыс трин да трин...

Котөртө визыв ва, чукласө
I нуө сөрас Һат да јог—
Кылөтны бытте умөл шог,
да сөкыт олансө термасө.

Сулалө кузһеча ва дорас,
Ужалө сетчин коллектив.
Орөтчө вылө гөрд би-кыв,
Бавдаыс камгө-усө горөн.

Машина көзан, плуггез вочө,
Сортујтө коллектив көзыс.
Серевна сајын когмө мыс,
Вөр дорын лым белјалө көчөн.

Ак, тулыс, тулыс, гажа, гора,
Одфөн видчыгө тенө морт.
Гажөтан олан те i горт,
Буражык паскалә пым морос!

Куз лунөн шонди пөжө, сотө,
Сибалө, локтө көзан кад.
Лөгөдчө петны-һи посад,
Сајмөтны ыббез плуг кајөтө.

I сума јөз сөрис оз колтчы,
Көзысын абу сылөн јөг.

Но көзтөз сја ыжит мөг
Бергөтны зонкайт лөгөтчө.

Термагө фома сваџба керны,
Өгаңос оз-ни киг лез.
Чулаліс төліс, кык... Нюльоз,—
Јансөтны нїјө он-ни вермы.

Сібаліс кад і өтік лунө
Өгаңліс фома коріс кі
Өгаң герөмтчіс, сөлөм—бі,
думајтөг те-сајө-пө муна.

Вічкуө езө нїја пырө,
Старіккезліс ез кывзө кыв.
Гїжеісө ЗАГС-ын зон да ныв,
По-комсомольскі Селік жырын.

А рытнас лыџџісан-керкуө
Чукөртөм вөлі комі рыт.
Сылісө, јөктісө ојбыт—
Том өтір сетчін ветлө, пуө.

Чулаліс вільмоз сваџба гажөн,
Көзінтөг вөлі сваџба гөрд.
Фомалөн сөлөм чорыт—көрт,
Тојыштө дынгіс олан важө.

Көзінтөг сваџба ешө јеща
Чулөтө мїјан комі јоз
да орө-ни-жө важга вез,
Том өтір сїјө вужнас һещкө.

А комсомол оз колтчы бөрө,
Мытчалө сја бур прїмер:
Гывјалө важсө, кызі зер
І пыртө віль быт өтір-шөрө.

Півко-Мікішөс Өгаң јордіс,
Веккежө муніс төт і џаџ.
Быдөс орөтіс ныкөт, глад—
Һе јеща ны-понда-ед бөрдіс.

А Пуд-Паша шымыртіс бөжсө.
Сыган һекөр-ни оз корас.
Һекін-пө бата оз бөбаг,
Волькөтны өні сөкыт јөзсө.

Радујтчө фома, төм вір пічө
І муса сылө мїча ныв.

Тулыс панталө Іһвајыв,
А олан зар-візө зорыдөн.

Өгаңлөн сөлөм орсө бура
І јуріс петіс сылөн Золь.
Фомаос сја оз-ни кол—
фомаыс—сөлөмас і јурас.

Гөрд сваџба јыліс ылө, ылө
Паскаліс төвтчігөн јуөр.
Гөрд сваџба пемыт, ыжит вөр
да Іһвајыв ез-на ақдылө.

Көзінтөг сваџба, вільмоз, гажөн,
Чулаліс, өтувтчіс кык јорт,
Кык өта-мөдлө муса морт,
Көдна јордөны олан важө.

* * *

А кад котөртө—
Озлаң лебзө сја,
Казавтөг сөрас
Нуө ој і лун.
І віль олансө
дорам чорыт кїјөн,
Ужаліс јозлөн
Тырмас мывкыд, ын.

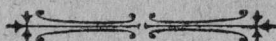
Мороза төвсө
Вежө гажа тулыс,
Оланыс ловзө,
Көрөн тырө пу.
І луніс-лунсө
Важ оланыс кулө...
Зорамө, јонмө
Вөра Комі му!

Горалө муыс,
Вежө пагкыт мїрыс—
Страна віль быдмө,
Быдмө СССР!
І дөрапаслөн
Му паста бі-чірыс
Чарһөлөн кісгө,
Чавкїө гөрд југөр.

Ужаліс өтір
Камгө-дорө олан,
Ужалө, пічө
Коліс бөрө шөг...

I коми отір
 Нөкинис оз полө,
 I нылөн киныс
 Керө ыжыт мог!
 Југөрсө шонди
 Кистө зарңи зерөн,
 Виль мулис сотө
 Морос, чужөмбан.
 Важ бытсө, сiмсө
 Зыртам, лөсјам черөн,
 Кыз чапкам бијө
 Кырччөс гырғым-бан.
 Гөгөр виқөт те—
 Уж каҗавтөг мунө,
 Оскалам озлаң—
 Җоріҗасө му!
 Завод, җеревња
 Јондам лунис-лунө,

Би-пурөн сотчө
 Јурын Лөңин ру!
 Ми олам јорттез
 Гыма-гора кадө—
 Стрөитам-камгам
 Ој i лун виль мир.
 I етщөм кадас
 Гөлөм јөктө радөн,
 Тулысга шорөн
 Ветлө меын вiр!
 дак озлаң, озлаң
 Оскөлөнжык вонөј.
 Аг кiссө ужын
 Гора ғыланкыв.
 Ми дорам јорттез
 Быд му паста јонө,
 Ми дорам өтик
 Ыжыт кольлектив!

Часса Паш.

Кер леҗыг Петыр.

Гоҗса шоныд коли,
 Локтө көҗыд төв...
 Арга пөра воис,
 Ывла абу чөв.
 Ывла вылын пужја—
 Коріп петөма...
 Петыр җафлөн ужјас
 Кызыс ештөма.
 Кер кыскавны мөдө
 Кајны Петыр воҗ!
 Лун-лун шөјтө, жөҗө—
 Лөгөдө пу җоҗ.
 Војын оз-і куңгыв
 Уҗны сылөн гiн...
 Сум вывгыс оз вунлы
 Кер кыскаланiн.
 Гажа овны вөрын,
 Бара кольлам төв...

Тујјас шыкөм бөрын
 Гортө воам бөр.
 Быдлун гоз-мөд шажтөн
 Богтам сетыг өм,—
 Таҗик Петыр кајтө
 Гөтырыслы төн,
 Мыјөн пукгас төлыс—
 Лоө төвга туј,
 Пыр доҗҗала вөлөс,
 Нөҗи ог виҗ жуј.
 доҗјас вөҗи вылөс;
 Пуали виль чер...
 Җiбја пожом вөрыг
 Леҗа уна кер.
 Сөлөм мортлөн пуө,
 Нөҗи оз ов чөв:
 Јагө кыскө-нуө.
 Кор-нын воас төв.

Көр ме томнам зонкаалі.

Көр ме томнам зонкаалі,
Вөві вьвтi порој збој—
Ветлөтөмлө пукті лолөс,
Ез і падмөт менө ој.

Ужіс локтан—абу мызөм
Сувтсөн сојан, көр і он.
Термагөмөн петан-мунан,
Кытөн өккө ныв да зон.

Пөріс мамыт порој шуас:
—Норовітін-бы бур пі,
Ашын ¹⁾ оң сажмөтас ајыт,
Мед шотчигас тенат кі!..

Мам-гөлөмыт—мам гөлөм-өд,
Төждө өтмоз лун і ој.
Том гөлөмыт тожө төждө,
Токо төждігөмыс збој.

Мыј-нө томлө ваяөм мызөм,
Көр пым вірөн пөдө гырк.
Ұрыт гөлөм петө өмөт ²⁾.

Колө сетны сылө ырк.

Гуран дорө, вадор дорө,
Кытөн пуө візыв ва,
Сетчө тенат гөлөм кыскө—
Сетөн тенат ураза ³⁾

Веж луд вылын өтмөдөрсаң
Уна том јөз коллө ој.

Ніја быдөс өтмоз збојөс,

Кыз і те-же ачыт збој.

Гора гудөк горөн назгө,
Ловчө, лебө берендор.
Том јөз олө онтөм ојөн—
Оз і төдлы сор-несор.

Вөлыс көркө паскыт југыт

Төдлө угас уған он,—

Гортат пыран маласөмөн,

Көр і уған, көр і он.

¹⁾ Аскі.

²⁾ Вомөд.

³⁾ Турун ным (тані гіжығыс, ферт, турун нымнас шуө мөдтор).

Томмөма кад.

Кисмыны воҗжык-на мијан,
Розыны колө-на дыр.
Тажө ме том јозлы сја—
Гөлөмсаң сја ме пыр.

Ужаліг өзјоны банјас,
Колөкө, виҗөдлөј... А?!
Розјоны Ољөјас, Анјас,
Колљөны гажаа кад.

Вежөдө өзімыс вежөн
Јунг-штурмөн паскөма јөз.
Котырын гажјалам вежөн—
Ужаліг ог төдлө рөҗ.

Томмөма муывса олөм,
Брітчөма шонділөн бан.
Лым сыліс лун шоныд төлөн,
Вој кымөр оз тыдав тан.

Серөктіс му сінлөн баныс,
Шыбытіс чужөмгыс лым.
Ем-на-тај шонділөн гамыс...
Кывзө!.. то, горөктіс гым.

Томмөма візув шор—јөктө.
Паскөдіс гудөк лунтөв.
Пармалы щөщ сывны щөктө,
Медым оз ов сјјө чөв.

Кымөрөн скөралө јенеж—
Куссдны шондылыс бі!
Кымөрлы, лунтөв, те ен кеж
Төммөд те шонділыс бі!

Том кадөн савқјалө гажа
Олөмлөн тулысын лун.
Ог колтчөј бөрлаңө—важас:
—Ужалыс воҗө, вай, мун!

Горөдіс гораө гудөк.
Ештөма лунтырја уж.
Талун со том јөзыс шуда...
Бертовтіс важ піңлыс вуҗ...

Том котыр вөчөм колхозын...

Таја лун њекор оз вун:
 Том јөзыс өзјө кың розын,
 Медга-нын таја вој-лун.
 Колхозса тракторөн гөріс,
 Асгыныс отувтөм му;
 Гөль јөзлыг ежмөм му јөрыг
 Гөрігөн пушвіқіс бус.
 Сені-жө агсаліс, көзіс
 Колхозлөн көрт вөв зев јон.
 Ежмөм му сувтлытөг... ввоқө
 Перыда гөрө—гін дон.

Вас Міт.

Ар.

Чініс, быріс
 Гожа жар:
 Бара воіс
 Зера ар.

Ывла вылын
 Ез ло чөв;
 Быдлун пөлтө
 Ыркыд төв

Пујас вылыг
 Кіггө кор...
 Гажа вөрыс
 Лоіс нор.

Ҷоқөг, пөтка
 Лебҗісны,
 Комі муос
 Колысны,

Гажа расын
 Ез ло чөв.
 Зарні корнас
 Ворсө төв.

Асыв возын
 Кылө пыр

Гумла дорын
 Вартөм шы.
 Комі војтыр,
 Комі аң:
 Ужөн век тыр—
 Перјө һаң.

Заптө вөтөс,
 Пуктас, һаң
 Мед-нын төвнас
 Лоас шаң.

Сегга регыд
 Комі морт
 Колас асгыс
 Шоныд горт:

Kodі мунас
 Вөравны;|
 Kodі кајас
 Вөрлеңны.

Зер век кіггө
 Бырі жар.
 Ывла мысгө
 Воіс ар.

Борис Ярасов.

Ордагыём ғылом.

Октябр
Кыз озыркөд
Ког бисө озтис—
Гөрд вiрөн озжыс
Озыркөд ког.
Озыр jöz
Сөветос
Пөдтыны көсјіс,
Пиңјасыс
Налөн сек
Вөлі зев јог.
Пикө кор озыр jöz
Сөветсө воштис,
Сөвет дор
Мед воґсө
Сувтис гөль пі.
Виңтөвка том кiө
Јара зев богтис,
Озырөс лыжлыны
Ез пыр мун кi,
Өзтисны сөлөм
Пөг вiра јарөн.
Том jөзлөн гөкыдыс
Ебөс ез быр.
Врагыс ез повны,
Ез мунны бөрө—
Вөлі көґ туж вылын
Зев жужыд кыр“
Колісны:
Порок щын,
Лыјөмлөн шыјас...
Ужалам быдлунја
Посні сөд уж.
Тіјанлы вiстала
Том зонјас,
нывјас:

Кутчигны сөд ужө
Важ-јарөн куж.
Пыдыған виґөдлан:
Ңымкоґ сек тенид,
Олөм кор кыпалө
Луныг-лун век
Јуала тенгыд,
Кыв виґа жеңыд:
Пуктін-ө овмөслы
Подувса жеґ.
Кад вынөн
Гөль jөзөс
Ңыләдө вiна,
Ңакалө.
Өвмөслыґ
Кыпалан вын.
Тащөм лок торјыслы
Мыј вөчін кинад,
Ен-ө те кодав,
щөщ
Сыдорө сын?
Важө ті сөлөмтө
Пөг вiрөн өзтөј,
Важ јарөн
Өдґөдө
Ордагысны вын.
Садмөдөј ордагыг
Уж дорса jөртө—
Ужаліг ебөсыд
Ез вөв мед кын.
Выл ужқөд
Пемыдлун.
Косагө јона.
Возмөстчам—
Пемыдлун медым
оз лам!
Важө ми ставным:

Том нывјас, зонјас—
 Петкөдлам зормөмлы
 Том вын, суг гам.
 Пармаөд регыджык
 Рөдтөдас трактор,
 Регыджык
 Мугинлөн
 Вежгас сек бан.
 Уж вылын перыда
 Орфөдчам
 Став кор—

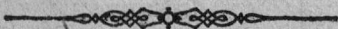
Гетам кор
 Музлытөг
 Сөвет дор вын.
 Озтамөј сөлөм
 Пөг вѳра жарөн,
 Том жөзлөн сөкыдыг
 Ебөс оз быр.
 Јон врагыг ог полөј,—
 Ог мунө бөрө,
 Медым көт туж вылын
 Зев „жужыд кыр“.

П. Коэув.

Выл олөм дорыгјас.

Шондї код галстука ічөтїк војтырјас
 Мунөны сїкт куза тыр.
 Јурјасныс вылынөг, гылөны мїчаө...
 Мунїсны кытчөкө дыр.
 Воїсны местаө, мөдїсны ужавны,
 Сөлөмсаң вөчөны уж,
 Пуктасјас весјөны, пощөсјас дөмөны,—
 Некод оз пукав-тај суц!
 Град вылын, мајбырөј, пуктасјас воөны—
 Быдөн зїк шуөны: „шаң“.
 Чельафлыг ужсө щөщ ошкөны пөрысјас,
 Ошкө щөщ Петырлөн аң.
 Уж бөрын чукөрөн гылөмөн мунїсны,
 Бытө-кө арміја—полк.
 Воїсны. Мөдїсны чорыда горытны,
 Быдөнлөн өтсама төлк.
 Таз, мїжан быдмөны выл олөм тчысјас,
 Налы-өд локтө-на уж.
 Відчыгны быдторјас наыг, дерт, позө-нын,
 Сөмын те велөдныд куж.

Н. Савельев.

Тундраын.

Көзүд војтөв шутөбөн лебалө паскыд ерд вывті, өтілаыс-мөд-лаө новлөдлө лымчирјас, содтө-чінтө толајас. Топөдчөмаөс, јөж-гылтчөмаөс өтілаө көрјас, оз көсјыны гетчыны тыртны пурга улө; на костөд ыжыд малычаа, сы-вывті паркаа ветлөдлө да суга виқө-дө көр виқыс, мед оз матыгтчыны көр чукөр дінө көјінјас, кодјас-лыг ташдөм поводфаыс вевтөө мыжсө.

Чумјын.

Көр чукөр дінсаң ңеылын сулалө јог јыла чум. Пурга вөснаыс он вермы адзыны, ылын-ө і ем сјјө, кушдөм местаын сулалө. Чум пышкын гажаа трачкөдчө бі. Бі вылын өшалөны щажыкјас, пөрт-јас. Еңкајас лөгөдөны рытја сојан-јуан семјалы. Бі гөгөр лата*) вылын пукалөны гырыгјас морт вт кымын, пельөсын дөзмөдө пон-јасөс зольаңик Иван. Гырыгјас сорһитөны важ олөм-вылөм јывгыс, өнја власт јылыс. На костын суга висталө важ локсө озырјаслыс Логей фад, код вывті мунлөма быдсама торјыс. Сјјө ветлөма ко-лан во Сыктывкарө Советјас сјезд-вылө. Уна вылторјас виставліс семјаас. Гарыштіс щөц-і школа јылыс, тундраын-пө јаранјаслы востөны велөдчанін, көсјөны-пө сугмөдны јаранјасөс, мед ңекод најөс, важ моз ез кут ылөдлыны, мед најө велалисны агныс дорны выл олөм, вермагны спекулантјаскөд да озыр көрајаскөд.

Іван окоџитчө велөдчыны.

Батыслыс висталөмсө зольаңик Иван ставсө течіс јурас, вывті-һін вөлі муса да лубө кывзыны школа да велөдчөм јывгыс сор-һисө. Иванлы көџ вөлі 11 арөс-на, сөмын сјјө уна тор-һін кывліс озыр вузагыгјасөн јаранјасөс ылөдлөм јылыс, унаыс-һін кывзывліс батыслыс виставлөмсө.

Коркө, важ дырјі-на, өті купеч вөлі јуктөдөма вйнаөн бат-мамсө да пышјөдөма став көрсө. Сетысаң сарөс шыбыттөз Логей-лы лоөма овны озыр көра ордын казакын пөшті кынөм пөтгыс (гетлісны вонас 4 көрөн). Сөмын револутсіјаыд мездөма озырлы ужалөмыс. Өні сылөн 200 көр-һін. Ічөтік Иван сјјө і мөвпалө: „велөдчытөгыд бара озырјасыд помаласны көртө, најө-өд сугөг“.

*) Лата—жој плакаыс.

Школа вогсис.

Ез зев дыр ковмы видчыгны влагтыг шуомсö—сijö төвнас-жө воöмаөг тундраö велöдыгяс, вогтöмаөг школа да чукөртöны велöдчыгясöс. Тажö жуөрсö Логөj чомjö вайс ыжыджык вокыс Иванлөн, кодi летчылöма Мадорö*) нөбасны. Ыркмунi гөлöмыс Иванлөн. Ödjөнжык колö летчыны велöдчыны... Сöмын-таж ез-на ставыс другөн сiз ло: кущöмкө вiгöм топöдiс Иванлыг батсö да куjим лун мыгтi Логej кувгiс. Уна гiнва кiгтiс Иван:—өтi-кө—бат вöснаыс, а медгасö сijөн, мыj мамыс оз вöли мөд сетны велöдчынысö, пыр вöли пiңагö батыскөд, кор вöли пангас горнi Иванöс школаö сетөм жылыг.

Иван пышjö школаö.

Вежон мөд-нын колi батöс зөбөмгаң, а школаö леzөм жылыг мамыс оз-i кывзыны көсjы, сылы щöщ отсалö вокыс—Гемö даф. Тажö шог вöснаыс Иванлөн оз узгы воjыс, пыр школа жылыг мөвпалö.

Иванлөн зiкөз бырi надеjаыс школаö леzөм вылö. Сijö кутiс мөвпавны, кыз егкө позас пышjыны чумjыг школаö. Öтчыд гортсаыс ставныс мунiсны мөд чумjö гөгтiтны. Колiсны Иванöс вокыс-көд көр дiнö. Ез зев дыр мөвпав Иван—куталiс асгыс көрjассö (быд мортлөн гемjаын емөг аслас көрjас) да ламкаалис (dodfä-lis). Богтiс хареj, пукгiс dodfö да кутiс төвzыны Мадорö. Ачыс мөвпалö: „мед егкө ез-жө суны школаö вотöз“.

Мыjөн казалисны Иванлыг пышjөмсö гортсаыс, пыр-i ыстiсны вöтчыны Иван бөрга. Ез-на удит сijö мунны öтiк дафда кост, вiзöдлас-да—бөргаңыс вөтöдö дафда. Маjышмунi гөлöмыс Иванлөн, сijö öдзöдiс көрjасöс, iкөстiс—турөб моз кутiс лебны, сöмын вөтчыгыслөн көрjасыс ödjöжык вөлөм мунöны—регыд Иванöс суис даj орфдiс, сегга паныдалiс. Иванлы лоi сувтöдны көрjассö. Вiзöдлiс-да—Гемö дафыс вөлөм вөтчöма. Иван бөрдны кутiс, сöмын Гемöлы вегкоф: көрталiс Иванлыг кijассö да шыбытiс лымjас. Сегга богтiс Иванлыг көрjассö да төвziс чумлаң (jаранjаслөн щöкыда овлö тундраö мыжаjасöс коллөм, ферт, матынкiкö).

Иван куш вылын öтнас.

Куjлö Иван лым вылын, вiзöдö сөстөм jeneж вылö, шоггö батыс понда: „сijö-кө егкө вöли, важөн-нын школаад велöдча, а öнi со мыj ськөд вөчöны“. Турөбөн кутiс летчыны гiнваыс Иванлөн.

Рытjадорöзыс песгiс Иван, мынтöдчiс көрталöмыг. Сöмын пемдiгас вермiс мездыгны тасма көртöдыг. Кытчö мунан подöнтö. Мадорöз ылын. Бөр лоi чумлаң кыггыны. Гортас сijöс мамыс зев

*) Мадор—jаран сiкт, Колва jу бокын.

чорыда нөјтис да шыбытис пельсө. Сөмын Иванлөн пыр вөлі өтi мөвп: мунны велөдчыны да велөдчөмөн кокңөдны асгыд да став жаранјаслыг олөмсө.

Мамыс Иванөс ыстө школаө.

Колы-нын төлыг мөд школа востөмсаң, а Иван пыр-на чумјын гугөһикөн гинвасө леңө да мөвпалө, кың ескө бурөдны мамсө, мед леңас школаө.

Коркө мамыс мөдөдчө летчыны Мадорө һөбасны. даддө пук-сигөн-нын Иванлы угі мөвп вылас щөктыны мамыслы видлыны школаын велөдчөмсө, мед адјис мамыс, мыј школаас велөдөны, оз-ө секи сөлөмыс һөбзы да Иванөс летчөд сетчө.

Һөбасөм бөрын мамыс ез вунөд пыслыг щөктөмсө да пыра-лис школаө, көни челадјас зев суса вөлі кывзөны висталөмсө велөдыгы. дыр кывзис Иванлөн мамыс сижө висталөмсө, бөрынас велөдыг кутис горһитны Иван мамыскөд да јуасны кутис, ем абу сылөн велөдчан арлыда пыс. Мамыс ставсө виставлис пыс јылыг да сен-жө шуис леңны Иванөс школаө.

Кык лун мыгтi Иван вөлі школаын-нын.

Дорогие товарищи!

За прошедшие семь месяцев 1929 года по серии „Новинок пролетарской литературы“ изданы следующие книги:

1. Ю. Либединский—„Поворот“, два издания.
2. М. Шолохов—„Тихий Дон“ том 2, пять изданий.
3. А. Безыменский—„Удары солнца“.
4. В. Ставский—„Станица“ два издания.
5. Я. Шведов—„Юр-Базар“, два издания.
6. М. Платошкин—„В дороге“, два издания.
7. Бела Иллеш—„Тисса горит“, два издания.
8. Фурманов—Дневник.
9. Д. Алтаузен—„Безусый энтузиаст“.
10. Е. Гурвин—„Сквозь строй“, (Баку).
11. В. Бабушкин—„В царских погонах“, (Саратов).

В редпортфеле, в производстве и в работе у авторов находятся следующие книги: М. Шолохов—„Тихий Дон“ том 3-й, В. Саянов (Ленинград)—повесть, А. Фадеев—„Последний из Удеге“, Ф. Панферов—„Бруски“ том 2, М. Лузгин—„Граммофон“, Б. Горбатов—„Наш город“, Цеплис—„Жизнь в кострах“, Оволово—„Болтовня“, Я. Шведов—„Обиды“, М. Колосов и В. Герасимова—Рассказы, Ив. Макаров (Рязань)—„Стальные ряды“, А. Исбах—„По шпалам“, М. Платошкин—„Подъем“.

Кроме того в работе находятся московский и шахтерский альманахи. Редакция „Новинок“ убедительно просит местные ассоциации прислать свои отзывы о вышедших по серии „Новинок“ книгах. Несмотря на письмо секретариата РАПП и редакции к местным ассоциациям (Информ. материалы РАПП-а) до сих пор очень небольшое количество пролетписателей с мест прислали нам свои произведения для издания в серии. (Гурвин—Баку, Бабушкин—Саратов, Макаров—Рязань и др.).

Редакция еще раз обращает внимание местных ассоциаций на огромную важность издания серии и просит к пленуму РАПП-а привести лучшую продукцию, могущую быть изданной в серии, в виде ли отдельных книг или альманахов. Само собой разумеется, что к отбору материалов для издания в серии надо подойти особо практически, чтобы не снизить качества издаваемых в серии „Новинок пролетарской литературной книги“.

С тов. приветом

Секретарь РАПП А. Селивановский.

Член редколлегии „Новинок“ А. Испах.

Исп. № 5

Ответственный редактор: Н. А. Шахов.

Редколлегия: { Савих, В. А.
Оботуров, И. И.

ЈУРИНДАЛЫГ.

Листбокјас

ВКП(б). Обком бјуро вылын комі художествао література ылыг доклад куза резољутсија	3.
Портамөј оломө ВКП(б) Обкомлыг резољутсијасө	5.
Главнаукалөн комі кыв культура кыпөдан конференцсјалөн шүсмсјас І. І. Разманов	9.

Художествао література.

Көрттуј. В. Јогор.	17.
Ігнат. Акак піјан	18.
Важ салдат. Ілля Вас.	22.
Вермасны!.. Вермасны!.. Пармазон.	23.
Тужө петігөн. Сандрік Јогор.	24.
Воқө. Іліватыс.	25.
Ме-ја кытчөқ томга-том. Піту Өньө.	32.
Шыгөль Петда. Піту Өньө.	33.
Јосіда. Хајаші.	37.
Југөр. Пармазон.	42.
Зарнија бісер. Тіт Паш Вањ.	43.
Кујім кыв. Пармазон.	45.
Воқө. Пармазон.	46.
Јортөј!.. Піту Өньө.	48.
„Отрада“ бухтаын. А. Новіков-Прібој.	49.
Козінтөг. М. Ліхачов.	66.
Кер лезыг Петыр. Часса Паш.	78.
Көр ме томнам зонкаали Піту Өньө.	79.
Томмөма кад. Боріс Јарасов.	80.
Ар. Вас Міт.	81.
Орфдыгөм-гылөм. Боріс Јарасов.	82.
Выл олом дорыгјас. П. Козув.	83.
Тундраын. Н. Савелјев.	84.

СУҖӨДӨҖ!

ГіжөҖ!

ЛЫҖҖЫҖ!

Комсомольчјас!

Том јөз!

Пионерјас!

СУҖӨДӨҖ АСҖЫНЫҖ ГАЗЕТ.

**Март 15-өд лунган быд вежонө өтчыд
петө ужалыҖ том војтырлы комі кывја газет**

„КОМІ КОМСОМОЛ“,

ЛЕҖӨ ВЛКСМ-лөн ОБКОМ.

Газетын гіжө:

Ставмувылын вөлмторјас јылыҖ, Комі областса олөм јылыҖ, комсомол уж јылыҖ, виҖму овмөс бурмөдөм јылыҖ, вөрлеҖөм јылыҖ, пионерјас олөм, ужалөм јылыҖ, сотсіалиҖтіческөј орҖфыҖөм јылыҖ да сјҖ воҖө.

Газет кутас вермаҖны быдҖама нельучкіјаскөд ужалөм-олөмын, чорыда пондас нүдөны аскрїтіка, веҖкыд классөвөј виҖ. Газетын лоөны щөщ вїстјас, кывбурјас да мукөдтор.

Быд војпукын, школаын, лыҖфысан көркаын, комсомол јачејкаын, вөр көркаын мөд вөлі тырмымөн выҖ комі газет „КОМІ КОМСОМОЛ“!

СУҖӨДАН ДОНЫС:

Өті төлыҖ кеҖлө — 15 ур.

Кујім төлыҖ кеҖлө — 45 ур.

Квајт төлыҖ кеҖлө — 90 ур.

Во кеҖлө — 1 шајт 80 ур.

Газетсө позө суҖөдны пошта вылын пошта агентјаспыр, селпїсмоноетсјаспыр позө і өмсө кымынкө мортлы өтвылыҖ чукөртны да Комі ыҖга леҖанинө переводөн ыстыны.

Газет редакціјалөн да конторалөн адресыс:

г. Сыктывкар, Вадорвыв, 41. Комі ыҖга леҖанин.

ГіжөҖ! ГіжөҖ! ГіжөҖ!

39074

Торја номери һабыејаслы доныс—80 ур.

НЖ Коми
1-1